

Caligrafii

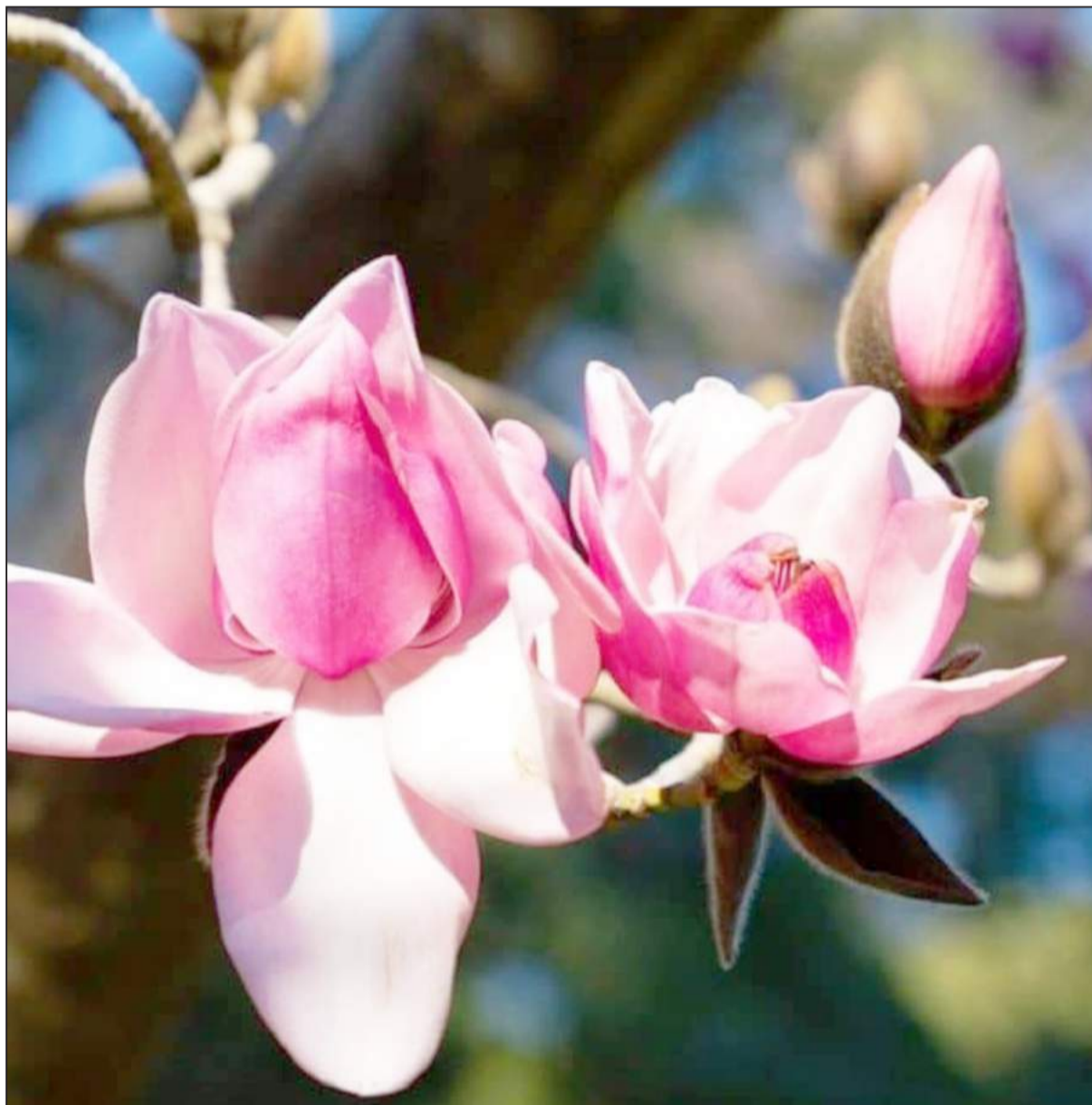
Marian Nazat

O închipuire și nu prea, cu Dinu Săraru

Ședeam nemișcat și povărnit de la atâtea aduceri aminte pe care le car cu mine dintotdeauna. În „Livada cu pruni” nici țipenie de vietate, doar eu și infinitul. Și dorul de Dinu Săraru, răsărit brusc dintr-un cufăr sufletesc în timp ce mângâiam cu privirea văzduhul la scăpătat... „Se lăsase și soarele, cum e mai bine; dincolo de culmile de deasupra Văii Cireșului se făcuse baltă de sânge, se lățise pe jumătate din cer și mă pocnise și somnul, îmi cădeau ochii ca plumbul.”

Dar, nu, nu era Valea Cireșului, mi se păruse numai că mă aflu la Slătioara în curtea scriitorului și zăresc în depărtare crestele Parângului. Ultimul opincar din sat mă întâmpinase cu „ochii înecați de o poftă de viață vecină cu lăcomia” și ne-am pus la taclale pe îndelete. Parcă-l aud și acum mărturisindu-mi cu obidă că „vine o vreme când te ajung din urmă toate durerile de care n-ai avut timp și te trezești vorbind cu ele: nu se liniștește una, că vine alta și câteodată vin și câte două, trei la un loc, și tu stai să te lupți cu ele, mai ales pe mutește, fiindcă n-are cine să te asculte. Cine stă în loc de văicărelile mele?” „Nu vorbești astfel, de-aș putea, zău că n-aș mai pleca de aici și v-aș asculta văicărelile ca un copil în poala lui Moș Crăciun”, i-am zis. Sau am vrut să-i zic, nu mai știu, „curgeau lacrimile pe obrazul lui ca o ploaie.” I-am luat în căușul palmelor mele asudate „măinile scorojite ca și când ar fi fost cioplite în scoarța unui gorun bătrân și gata să se usuce...” Le-aș fi înverzit pe dată, să crească iarăși și să înflorească metaforic între coperti de romane. „Un nor vânat care amenința soarele prea răzăreț pentru sfârșitul lui decembrie” se zărlise la noi de dincolo de munți și romancierul a oftat greu, oprind veacul în loc: „Tineretea a rămas în urmă de tot, nu te mai ții de ea nici cu amintirile.” Și cu vocea schimbată de „o aromire mai dulce” ca amăgirea ce te străbate la senectute, i s-au umezit ochii și mi-a șoptit aproape surpat de emoție: „Eram patru la masă, în patru tăia și pâinea și aștepta până mușcau copiii întâi, se uita la ei ca și când ar fi fost soarele la masa lui.” Deodată, m-am trezit cu tata-mare în față, la fel făcea și el, cu o bunătate rară, ori de câte ori ne așezam la masă, în căsuța din Islaz. Altminteri, bunicul Florache „mai bine ți-ar fi dat o palmă zdravănă, decât să te mângâie cu un cuvânt dungat...” M-am scuturat de închipuirea apărută de nicăieri și m-am închinat Celui de Sus, „fiindcă sunt zile de sărbătoare când te lasă Dumnezeu să te uiți la el!” Iar în ziua aceea, chiar ne îngăduise să-L cercetăm în voie și chiar să-L boscorodim nițel pe o prispă de eternitate vâlceană. „Mă, ceara lui de om!” a izbucnit prozatorul oltean, după o „răbdare cam veninoasă” și l-am îmbrățișat cu candoarea nepotului rătăcit. Ori mi-aș fi dorit asta, însă am ezitat? Din nou mă încurc în șanțurile memoriei... La naiba, vârsta alterează și amestecă frânturile de viață și aievea are chipul din ce în ce mai imprecis, mai confuz. „Deasupra capului nesfârșitele pogoane de cer” vinețiu și amenințător ne cereau socoteală deodată, ehe, ce mult s-a scurs de când „un sfânt de soare ca un nemernic frigea la noi de vii.” Pe un perete, un tablou de odinioară cu neamul Sărarilor, bărbați chipeși și aprigi, cu aer de boieri de țară. „Cuierle albe mustățile țărănilor” mei, l-am mai auzit pe Dinu Săraru copleșit de tristeți abisale. M-a îmbrățișat tremurând și mi-a șoptit adânc tulburat: „Hai, hai că se termenă viața și n-am făcut nimic... Și uite că s-a termenat și viața...”

Cred că am plâns oleacă, „atunci, într-o seară târzie, când cerul, la apus, se scufunda într-o mare de sânge prelins până și pe vârfurile albastre ale pădurilor, parcă cineva ar fi muiat o bidinea rărită în acel sânge care se închea vânat sub ochii mei.”

Vasile Voiculescu

Alborada

Ieși în fereastră să te vadă zorii
Îndrăgostiți de chipul tău iubit,
Să-nngenuncheze acolo-n scoica zării,
Încremeniți în prag de răsărit,
Să ție astfel pururea în loc
Și noaptea prinsă-n poala depărtării,
Și dimineața numai în boboc...
Deasupra-ne, aidoma zambilei,
Tot cerul virgin amurgit să stea
Între întâiul gângurit al zilei
Și ultimul plăpând clipit de stea,
Să nu pornească încă roata morii,
În uliți să nu iasă trecătorii,
Să doarmă pură roua pe livadă...

Ci în văzduh, misterios, să cadă
Un nepătruns și pașnic crepuscul,
Vrăjit zăbranic, străveziu destul,
Cât singură tu albă să răsai,
O floare-n glastră,
Cu lujere subțiri de gelsomină,
Nimic să nu te-alunge din fereastră,
Nici păsările gata de zburat,
Nici soarele cu aripa-i lumină,
Nici lumea cu zănatu-i alai.
Să-ți pot cânta mereu, netulburat –
Nimeni s-audă, nimeni să nu vadă
Sălbatica-mi, aprinsa-mi Alboradă.

Nicolae Scurtu

Noi contribuții la biografia

Constanței Marino-Moscu

Eseu

Mihai Păcuraru

Violența generează violență

Consider că este timpul să abordăm cu cea mai mare atenție și multă îngrijorare fenomenul violenței, manifestat pe toate palierele realității în care trăim, cu o amplitudine derutantă asupra ființei umane, care, totuși, este net diferită față de animal prin capacitatea de a gândi. De unde vine atunci furia, orbirea de a distruge, manifestarea irațională? S-au scris, de-a lungul istoriei, studii despre această pierdere a controlului de sine; s-a încercat, din punct de vedere psihic, să se elucideze, sondând cauzele, furia nefirească, în diferite circumstanțe, a omului. Furia este comună atât omului, cât și animalului. Ar fi fost necesar ca în evoluția sa omul să se îndepărteze de ceea ce caracterizează animalicul. Viața cotidiană, din nefericire, ne prezintă, de multe ori, în oglindă, omul și animalul. Cunoaștem linia de demarcație dintre cei doi, dar, cu toată diferența, încă mai sunt puncte comune, prin care se aseamănă, deoarece omul nu vrea încă să arunce de pe el „pielea” de animal. După Freud, violența este urmarea unei frustrări, iar aceasta atrage un comportament violent. Putem identifica aici o cauză. Poate fi una dintre multiplele exteriorizări ale impulsului de a distruge. Vom încerca să „radiografiem” în continuare acest comportament, sugerând, fără ambiții de tratare exhaustivă, unele modalități de remediere a violenței.

Titlul materialului - puțin nuanțat - mi-a fost sugerat de două cvasidefiniții. Una, formulată de Eschil „Violența generează, de obicei, violența” și cealaltă „Violența naște violență”, întâlnită în romanul „Portocala mecanică” de Anthony Burgess. Este interesant că în cele două citate întâlnim conceptul de „violență”, aflat într-un context în care este declanșator, la modul ideatic, de fapte grobiene. Consecința violenței este violența! S-ar putea eradică manifestarea distructivă, specifică animalului și omului, așa cum am elimina, prin vaccin, o boală contagioasă? Am putea descoperi o soluție minune? E greu de răspuns. Să privim, oare, în paralel violența și boala. Factual, putem aprecia că manifestările violente aluneacă spre patologic? Cu siguranță că răspunsul este afirmativ. În sprijinul celor formulate aduc în atenție un citat din „Țara mea inventată” de Isabel Allende: „Violența în societate începe în cămin, nu poți elimina crima de pe stradă dacă nu elimini relele tratamente domestice: copiii bătuți devin adesea adulți violenți”. Voi detalia unele semnificații, care sunt cuprinse în acest citat.

În general, violența are un „areal” vast de desfășurare: de la războaie, revolte (confruntări

între state sau între clase sociale) până la exteriorizarea furiei, indiferent de cauză, între adulți, între copii etc. Atacul grosolan asupra semenilor de către alții asemănători lor cunoaște o varietate de forme: emoționale, fizice, sexuale. Violența este o realitate proprie naturii umane, dar și animale. Consider că am creionat, *in nuce*, câmpul de desfășurare a o parte a instinctelor din ființa umană, unde se impune forța în detrimentul rațiunii.

Aș adăuga, pe lângă aceste alegații, unele proverbe din paremiologia românească, ca îndreptar de înțelepciune, pe care le apreciez parțial. Iată-le: „Bătaia e ruptă din rai”, „Cine scoate sabia de sabia va pieri” (cuvinte atribuite lui Iisus), „Cine seamănă vânt culege furtună” și altele. Voi semnala câteva aspecte, în tentativa de a decoda semnificațiile cuprinse în ele. E greu de înțeles cum se juxtapun, în primul exemplu, „bătaia” și „raiul”. Oare cuvântul „bătaia” să aibă o altă conotație față de cea uzuală, știută de toți? Un studiu teologic interpretează „bătaia” cu sensul de „dojană”, făcându-se referire la păcatul originar. Al doilea și al treilea proverb se suprapun - prin înțeles - formulării amintite: violența generează violență. În gesturile omului, ca și în multe proverbe, așa cum am prezentat în contextul de dinainte, apar primele reacții: „de a scoate sabia”, „de a semăna vânt”. De ce individul recurge la un asemenea gest? Ce îl determină? Ce „mecanism” se pune în funcțiune? Aici, după opinia mea, rezidă cauza tuturor actelor, prin care se manifestă unele instincte animale specifice: furia, impulsivitatea, lipsa de stăpânire în vorbe și în fapte, vehemența etc. Ceea ce îngrijorează la ora actuală este exacerbarea fenomenelor de brutalitate, întâlnite în grădinițe, școli, în traficul rutier, cluburi, între națiuni, unde se utilizează, de multe ori, forța și constrângerea, pentru a se impune dreptul puterii. Am participat la multe dezbateri, care abordau prezența violenței în desenele animate, având spectatori cu vârste mici, și filme, așa-zis, artistice.

Nu s-a realizat niciun progres notabil în ceea ce privește limitarea accesului copiilor (în sens constituțional) la urmărirea desenelor animate și a filmelor care conțin scene explicite de violență, la acestea adăugându-se jocurile pe calculator, unde, din nefericire, primează prea multe episoade de agresiune. Se îndoieste cineva de faptul că aceste „vizionări” nu-și pun amprenta puternic asupra formării caracterului ca viitor adult? Întrebarea este, desigur, retorică. În comunitățile de copii, cum ar fi grădinițele și

școlile, sunt tot mai frecvente momentele de agresiune; prea ușor micuții devin irascibili... Acesta este momentul zero de la care trebuie să demareze programele de modelare a comportamentului. Mediul de viață - înțelegând prin acesta familia și educația - este necesar să acționeze, prin modalități diferite, specifice vârstelor, în a-i forma pentru viața de adult. Consider că atâta timp cât vor exista inegalități sociale, în primul rând, utilizarea forței și a constrângerii de către un individ, grup, clasă socială, popor, se vor impune fapte de agresiune asupra altora. Vreau să relievez unele aspecte din această temă extraordinară de vastă și de complicată. Pe lângă inegalitățile sociale se pot adăuga multe altele, fără îndoială.

Funcționalitatea unui instinct, se teoretizează, poate fi influențată de mediul de viață. Acțiunea concertată a factorilor educaționali merită să fie simțită din plin în tot ce înseamnă sistemul de educație. În acest context se impune promovarea dirijată a unor programe elaborate de factorii responsabili, care să influențeze benefic în diminuarea violenței. Aceste planuri ar trebui să existe la nivelul învățământului preuniversitar și pe alt plan academic...

Mi-am pus întrebarea, de multe ori, dacă noi, românii, suntem mai violenți, în comparație cu alte etnii. În materialul prezent am adus în prim-plan, de câteva ori, ideea de a afla cauza actelor de impulsivitate atunci când se ivesc, în diferite situații, pentru a avea posibilitatea să intervenim și să corijăm, astfel încât pe viitor să dispară agresivitatea în rândul copiilor, tinerilor și adulților, statelor. Am apreciat, în această ordine de expunere, afirmația scriitorului Isaac Asimov că „Violența este ultimul refugiu al incompetenței”.

Articolul meu se dorește a fi o atenționare referitoare la fenomenele, tot mai frecvente, de violență la care suntem, de multe ori, martori. Se impune cu stringență ca în relațiile dintre oameni, în familie, în mediul școlar, în spațiile publice, în relațiile dintre popoare (vezi cea mai acerbă desfășurare de război a Federației Ruse împotriva Ucrainei - stat independent), să prevaleze dialogul, toleranța, rațiunea. În concluzie, să reflectăm la spusesele lui Alfred Nobel: „Poate că în ziua în care două corpuri de armată se vor putea extermina într-o secundă, națiunile civilizate vor da înapoi în fața ororilor războiului și vor trimite la vatră pe soldații lor”. Deci, să triumfe rațiunea! E atât de simplu! Ar fi atât de simplu...

Cărți primite la redacție

EUGEN SIMION

Timpul trăirii.
Timpul mărturisirii

Jurnal parizian

EUGEN SIMION

Sfidarea
retoricii

Jurnal german

MARIN DIACONU

EMIL CIORAN
În tânăra generație
și înspre filosofareFLORICA DIACONU
MARIN DIACONUNAE IONESCU
Filosof

Caligraf

Revistă de cultură

Editor:

Centrul Cultural
TeleormanApare sub egida
Uniunii Scriitorilor
din RomâniaFLOREA BURTAN
redactor-șefAna Dobre, Ștefan Mitroi, Nicoleta Milea
Tehnoredactare: Vladimir Mutu

Revista Caligraf este membră a Asociațiilor Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (ARIEL), înființată în baza Hotărârii judecătorești și recunoscută de către Ministerul Culturii. Revistă fondată de Ziarul Teleormanul.

Răspunderea pentru conținutul articolelor publicate aparține autorilor acestora. Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.
Revista Caligraf este editată de Centrul Cultural Teleorman - director, Ciprian Agapie.

ISSN 2734 - 4215 / ISSN-L 1582 - 1412

Adresa redacției: str. Ion Creangă, nr. 52 - 54, Alexandria, județul Teleorman

În atenția colaboratorilor: textele se trimit în format electronic, cu diacritice, la următoarele adrese de e-mail:
floreaburtan@yahoo.com ; stan_v_cristea@yahoo.com

Istorie literară

Stan V. Cristea

Miron Radu Paraschivescu.
Revolta unui cobai

În posteritate, Miron Radu Paraschivescu este, mai degrabă, un uitat sau un ignorat? Nu este simplu de răspuns la această întrebare, de vreme ce, de pildă, Nicolae Manolescu îl trece în „Istoria critică a literaturii române” într-o listă cu „autori de dicționar” (ed. I, 2008, p. 1397; ed. a II-a, 2019, p. 1378), iar din când în când a mai apărut câte un volum antologic din poezie sa (cel care și-a onorat, astfel, statutul de discipol fiind poetul Ilie Constantin) sau câte un volum de traduceri (din opera lui André Malraux, a lui Adam Mickiewicz sau a lui Giuseppe Ungaretti). Pe de altă parte, profesorul Eugen Simion a coordonat, la Institutul de Istorie și Teorie Literară al Academiei Române, două teze de doctorat care-l vizează pe Miron Radu Paraschivescu, prima – susținută de Ana Dobre, în 2010, cealaltă – susținută de Petruța Stan, în 2017, publicate, între timp, în volume distincte. Însă, după unii critici, cărțile care îl salvează pe Miron Radu Paraschivescu, în posteritate, mai ales în cea postdecembristă, atât de contradictorie în evaluarea a ceea ce, altădată, se numea „moștenirea literară”, sunt acestea două: volumul de versuri *Cântice țigănești*, apărut în 1941, și jurnalul său, publicat mai întâi fragmentar la Paris, în 1976 (*Journal d'un herétique*, fragments, trad. par Claude Jaillet, préf. par Virgil Ierunca, Paris, Éditions Olivier Orban, 1976, 331 p.), și apoi la Cluj-Napoca, în 1994 (*Jurnalul unui cobai. 1940-1954*, ed. îngr. de Maria Cordoneanu, pref. de Vasile Igna, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1994, 488 p.). Dacă volumul Anei Dobre, cu cele trei ediții ale sale („Miron Radu Paraschivescu – eternul eretic”, ed. I, în 2011, ed. a II-a, în 2013, iar ed. a III-a, cu un titlu simplificat, „Miron Radu Paraschivescu”, în 2020), îl are în vedere pe scriitor sub aspect monografic, cel al Petruței Stan se concentrează pe ipostaza acestuia de diarist, sub titlul *Revolta unui cobai. Miron Radu Paraschivescu – diaristul* (cu un cuvânt-înainte de Eugen Simion, Târgoviște, Ed. Bibliotheca, 2022, 500 p. cu portr. și facs.), reprezentând astfel o completare la portretul uman, scriitoricesc și moral al lui Miron Radu Paraschivescu, o personalitate care „a jucat un rol însemnat în viața literară românească”, cum indică Eugen Simion. „Om de cîng de Al Doilea Război Mondial – mai spune Eugen Simion –, Miron Radu Paraschivescu a fost, după ce comunismul a venit la putere, ceea ce se cheamă un disident protejat. Nu și-a abjurat convingerile, dar, ca și Geo Bogza, a fost un *simpatizant dificil*, un *critic din interior* al partidului, un *eretic*”, jucând mereu „rolul de «tovarăș de drum» impredictibil, care își poate îngădui, într-un regim ideologic totalitar, unele libertăți”, este adevărat, nu mari, nu primejdioase, „dar atât cât să-l diferențieze de masa enormă de fanatici corupți ai partidului” (p. 7). Apoi, din biografia lui Miron Radu Paraschivescu sunt de reținut două aspecte, și anume că: în anii '40 i-a descoperit și lansat pe Geo Dumitrescu și pe Marin Preda (chiar a pretins că numai și pentru acest fapt ar merita să rămână în istoria literaturii române), iar în anii '60 a sprijinit și lansat, prin suplimentul „Povestea vorbeii” (al revistei „Ramuri”), o serie întreagă de tineri care au constituit Grupul oniric (Ilie Constantin, Vintilă Ivănceanu, Dumitru Țepeneag, Leonid Dimov ș.a.). Miron Radu Paraschivescu a ținut un jurnal intim – *Jurnalul unui eretic* sau *Jurnalul unui cobai*, cum va fi el numit de către editori –, care este nu doar o radiografie a propriei sale biografii (în intervalul 1940-1954, pe care îl consemnează), ci și a vremurilor pe care le-a traversat, ca om, ca ziarist, ca scriitor, încât interesul pentru cunoașterea lui în amănunt se poate înscrie pe aceste două traiectorii, cum ne convinge, de altfel, volumul Petruței Stan, care aduce – cum

remarcă și Eugen Simion – date inedite din biografie, îi urmărește publicistica și lămurește trecerea scriitorului prin avangardă și prin presa de stînga, inclusiv în ceea ce privește polemica acestuia cu Tudor Arghezi, fără a clarifica, totuși, implicarea lui în elaborarea articolului „Poezia putrefacției sau putrefacția poeziei”, semnat de Sorin Toma în „Scînteia” (1948). În cronică de față nu vom putea să relevăm decât aspectele esențiale pentru cartea Petruței Stan, care a avut privilegiul sau norocul să primească, de la Dumitru Andrei Paraschivescu, fiul scriitorului, stabilit la Paris, mai multe cutii cu documente, atunci când acesta a vândut „conacul” tatălui său de la Vălenii de Munte. Autoarea ne și avertizează că, în ceea ce s-a publicat, nu găsim tot ceea ce reprezintă *Jurnalul unui cobai*, potrivit caietelor-manuscris în care a fost consemnat („cea mai consistentă parte din jurnalul său nu a văzut încă lumina tiparului” – p. 21), fără a face alte precizări, și că există și un mare număr de scrisori, multe dintre ele regăsindu-se în volum.

Capitolele cărții Petruței Stan se înlanțuie după o anumită logică. Primul dintre ele, *Argument. Funcția revelatoare a jurnalului. Miron Radu Paraschivescu – diaristul*, este o introducere în problematica discursului exegetic, pornind de la considerațiile lui Eugen Simion despre regulile/ canoanele/ fantasmalele narațiunii diaristice și semnaland, în concret, obsesiile lui Miron Radu Paraschivescu, între care mai importante sunt cele care privesc: luciditatea exagerată, relațiile cu cunoscuții (întrucât, se știe, a fost fie adorat, fie disprețuit), sinceritatea și libertatea de gândire, erotismul și senzualitatea, luciditatea cu care critică regimul comunist (care l-a și plasat în rândul disidenților). Jurnalul este „un adevărat roman”, „un roman auto-referențial”, „un roman indirect”, prin care MRP (cum îl numeau cel mai adesea contemporanii) se autopezintă în ipostaza de oglindă, de martor al unor transformări, atât cele suferite de el personal, cât și acelea prin care trece societatea românească. Lectura jurnalului dezvăluie, dincolo de ziaristul de stînga, de poet și de dramaturg, un personaj fascinant, care și-a „guvernă” propria existență din perioada anilor 1940-1954, dar, în capitolul *Debutul lui Miron Radu Paraschivescu*, sunt referiri și la perioada anterioară, concentrată pe debutul literar „absolut”, sub numele Emil Soare, cu poezia „Iubire”, în revista „Povestea”, în 1929, apoi pe adevăratul debut, din revista „Unu” și pe integrarea în mișcarea avangardistă, pe debutul editorial, din 1941, cu volumul „Cântice țigănești” și pe debutul ca autor dramatic, cu piesa „În marginea vieții”, pusă în scenă de Teatrul Național, condus de Liviu Rebreanu, inclusiv pe activitatea de după debut, de jurnalist, de scriitor, de traducător. Capitolul *Publicistica lui Miron Radu Paraschivescu* relevă aspecte privind colaborarea lui MRP la gazetele și revistele timpului, care „este dificil de urmărit prin multitudinea articolelor semnate mai ales în publicații de stînga” – și găsim aici o evaluare a unora dintre aceste texte: articole pe teme diverse, recenzii literare (la romanul „Huliganii” de Mircea Eliade, în 1936, sau la nuvela „Ana Roșculeț” de Marin Preda, în 1948), cronici de artă plastică (la expozițiile deschise de Jules Perahim, Alexandru Ciucurencu, Magdalena Rădulescu, Marius Bunescu ș.a.), cronici de teatru (și o reinterpretare personală a tragediei „Hamlet” de Shakespeare), cronici de film (de pildă, la filmele „Dacia” și „Mihai Viteazul”, regizate de Sergiu Nicolaescu, „Reconstituirea”, în regia lui Lucian Pintilie, ori „Splendoare în iarbă”, în regia lui Elia Kazan), precum și unele portrete (Mateiu Caragiale, N.D. Cocea). O atenție

aparte se acordă polemicilor lui MRP cu Tudor Arghezi și Tudor Teodorescu-Braniște, dar și unor teme care s-au impus într-un moment sau altul (de pildă, raportul dintre literatură și traduceri, raportul creatorului cu istoria și societatea, „trădarea intelectualilor”, criza culturii, decadentismul, etatizarea culturii, reinterpretarea literaturii anterioare, proletcultismul sau realismul socialist). Petruța Stan prezintă aceste prezențe în presa vremii în ordine cronologică, sărind de la o specie la alta, dar urmărind publicațiile la care a colaborat („Era nouă”, „Reporter”, „Tribuna poporului”, „România liberă”, „Scînteia”, „Flacăra”, „Gazeta literară”, „Luceafărul”, „Teatrul”) sau la care a activat („Timpul”, pe când prim-redactor era Mircea Grigorescu și s-a îngrijit de pagina „Popasuri”; „Contemporanul”, de sub direcția unui comitet din care făcea parte; „Revista literară”, la care este prim-redactor o vreme; „Almanahul literar” de la Cluj, unde este, la primele șase numere, redactor-responsabil; „Ramuri”, la care realizează suplimentul „Povestea vorbeii”, în perioada 1966-1969). În volum este inserată chiar și o listă cu publicațiile periodice la care a colaborat MRP (p. 180-185), însă autoarea n-a reușit să-i „descopere” toate manifestările publicistice (de pildă, în „Ecol”, este prezent cu două articole dedicate lui Eminescu, respectiv „55 de ani de la moartea lui Eminescu. Drama Luceafărului”, la 21 iunie 1944, și „Drumurile poeziei naționale. III: Per aspera ad astra”, la 20 iulie 1944, iar în „Almanahul literar” publică articolul „Eminescu după 60 de ani. In memoriam”, în decembrie 1949). Sunt și unele aspecte ce țin de biografia scriitorului; de pildă, în 1940 are interdicția de a semna cu numele propriu în paginile ziarului „Timpul”, de aceea semnează Paul Scorțeanu (care era numele bunicului dinspre mamă); tot la „Timpul” este o vreme reporter de teren; în 1954 primește Premiul de Stat, pentru volumul de versuri „Laude”, apărut cu un an înainte; în fine, îndepărtarea sa din spațiul public. Petruța Stan subliniază că MRP „a fost o personalitate proteică, deosebită în manifestări”, iar cea mai mare acoperire „a avut-o activitatea de îndrumare ideologică, de teoretician în domeniul culturii” (p. 186), că MRP „a avut convingerea fermă că numai cultura poate da legitimitatea unei orânduirii sociale și că numai creatorul poate exterioriza portretul spiritual al unei epoci” (p. 186), că MRP, în mod paradoxal, „este un spirit liber, într-o luptă declarată canoanelor, păstrându-și aerul avangardist în plină epocă stalinistă” (p. 187), iar pe deasupra, „Convingerile sale nu s-au modificat fundamental, de-a lungul timpului. A rămas același utopic, același aderent la un comunism romantic de factură troțkistă, a cărui reflectare grotescă în realitatea românească l-a scârbit și l-a îndemnat spre izolare.” (p. 187). *Revolta* sa în surdină este reflectată în jurnal, însă peste ea se așează dialogul cu tinerii, reflectat mai ales în suplimentul „Povestea vorbeii” de la revista „Ramuri”. Dar peste toată această perioadă se așterne și umbra întunecată a ceea ce autoarea cărții pune sub titlul altui capitol, *Miron Radu Paraschivescu și contestarea lui Tudor Arghezi*, în care devoalează cu deamănuntul polemica dintre cei doi, din anii 1944-1947, urmată de atacul lui Sorin Toma, cu articolul „Poezia putrefacției sau putrefacția poeziei”, din „Scînteia” (1948), în legătură cu care a existat zvonul că la elaborarea textului ar fi participat și MRP, fără ca Petruța Stan să lămurească chestiunea, cum sesizează și Eugen Simion. Ar fi putut-o lămuri dacă apela la volumul memorialistic al lui Sorin Toma, care precizează explicit: „Realitatea este că articolul a fost într-adevăr scris de mine, din inițiativa, din însărcinarea și sub

controlul conducerii de partid, deci l-a aprobat atât înainte, cât și după publicare.” („Privind înapoi. Amintirile unui fost ziarist comunist, redactor-șef al Scînteii din 1947 pînă în 1960”, Buc., Ed. Compania, 2004, p. 326). Tot Sorin Toma înlătură și suspiciunea că ar mai fi participat și altcineva la elaborarea lui: „Am scris articolul. Nu au fost și «alte condeie»” (ibidem, p. 332). Prin urmare, remarcă lui Eugen în cestiune trebuie înlăturată.

Cât privește capitolul *Lumea literară văzută în Jurnalul unui cobai*, dincolo de atitudinea diaristului ce pare a fi dominată de două perioade (1940-1947 și 1947-1954), trebuie văzută preocuparea acestuia mai ales în legătură cu marile personalități literare ale timpului, cu colegii de generație, cu prietenii și amiciții sale. Petruța Stan extrage din jurnal referirile la o serie de personalități ale culturii vremii (și reținem, selectiv, pe: Traian Șelmaru, Vladimir Streinu, Geo Bogza, Ion Vinea, Tudor Arghezi, Tudor Vianu, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Ion Barbu, Nichifor Crainic), apoi la tinerii scriitori de la „Albatros” (și reținem, tot selectiv, pe: Tiberiu Tretinescu, Virgil Ierunca, Geo Dumitrescu, Dumitru Bărbulescu, Dimitrie Stelaru, Marin Sărbulescu, Ion Caraion, Marin Preda), ori la alți scriitori (precum, tot selectiv: Ion Marin Sadoveanu, Tudor Mușatescu, Aurel Baranga, Lucia Demetrius, Petru Dumitriu, A.E. Baconsky, Mihai Beniuc). Aceste pagini de jurnal dezvăluie „portrete crude, uneori caricaturale sau grotești, ale unor colegi de generație, față de care și-a împărtășit idealurile, speranțele sau eșecurile, s-a detașat mai apoi cuprins de repulsi, s-a împăcat fulgerător” (p. 263), portrete ce pot fi întregite de corespondența purtată ulterior.

Un capitol consistent, *Însemnări confesive înainte de 1946*, este structurat pe secvențe, dar ne oprim aici doar la câteva dintre ele. Prima, „Femei, femei...”, este o trecere în revistă a relațiilor lui MRP cu cele care i-au fost soții (Loti – Șarlota David Segal, prima soție, o obsesie de-a lungul întregii vieți sentimentale; Sidonia Drăgușanu – a doua soție), ori doar iubite (între ele: Florina Popovici, Margareta Sterian, Magdalena Rădulescu), sau cu care a avut relații erotice (precum: Judith, Angela), ba chiar i-au apărut ca simple himere (Floria Capsali). A doua secvență, „Atelier de creație”, consemnează împlinirile prin scris, dincolo de tribulațiile erotice și sentimentale, semnaland ba un poem retoric, ba dorința de a scrie un roman, pe care nu l-a realizat niciodată (își acuză lipsa de disciplină!), ba aspirația de a conduce o publicație (visa, la un moment dat, la editarea caietelor „Secolul XX”). Secvența următoare, „Jurnalul despre jurnal”, scoate la iveală faptul că „jurnalul este cel care va vorbi mai limpede și mai sincer despre scriitor” (p. 308), ba mai mult, MRP notând: „În sfârșit, jurnalul meu a început să fie ceea ce nu vroiam: un jurnal destinat publicității, fie ea chiar postumă. (...) Singurul lucru ce va rămănea de pe urma vieții mele făcută din fragmente, din crâmpie mai mult sau mai puțin relevante,

(Continuare în pag. 8)

Cronică literară

Ana Dobre

Radiografia epică a unui prezent evanescent

Laitmotiv livresc, Elsinore, redundanț în 13 contexte diferite, devine metafora prin care Horia Gârbea desemnează în romanul *Crime la Elsinore*, a treia ediție, definitivă, după prima ediție din 2006 la Editura Cartea Românească și cea de-a doua, în 2016, la Editura eLiteratura, crima de *lezcultură*, pe care o identifică, în deplină cunoștință de cauză, din dubla ipostază de spectator și autor, în mediul teatrului românesc postdecembrist.

În ciuda celor trei precizări care însoțesc, ca un preambul, narațiunea propriu-zisă („Identificarea faptelor, persoanelor sau instituțiilor ce urmează cu unele din realitate este abuzivă, ilegală și samavolnică...”), punctul de plecare îl constituie, ca pentru orice ficțiune, realitatea. Intenția autorului este de a o transla polemic și critic în pasta satiră. Modul în care această realitate se transformă în retortele imaginației lui Horia Gârbea constituie modul și dreptul creatorului de a supune faptele, evenimentele, întâmplările, logicii creației, modul de a le topi în *athanorul* propriu, pentru a le stăpâni prin ficțiune, pentru ca din *plumbul* banal al realului livresc sau la livrescului real să obțină *aurul* unei creații, purtându-i nu doar semnătura, dar și amprenta inconfundabilă a stilului artistic.

În narațiunea pe care o construiește cu un extraordinar simț al ludicului, Horia Gârbea lasă la liber granița dintre ficțiune și nonficțiune. Totul este un text, imaginația năruiește viața și creația, încât, aserțiunea lui Picasso, se adevărește și în cazul lui: ceea ce-ți imaginezi este/ poate fi real, ceea ce și-au imaginat alții este real, încât lumea literaturii poate, la modul unui realism postmodernist, face concurență stării civile. Lumea lui Gabriel Garcia Marquez, de plidă, e un exemplu de invazie a ficțiunii. Sub semnul realismului magic, al parodierii lui își așază Horia Gârbea povestea: „Mulți ani mai târziu, în fața plutonului de execuție, colonelul Aureliano Buendia avea să-și

amintească ziua îndepărtată când tatăl său îl dusese să cunoască prima tărfa...”, incipitul romanului fiind crevasa, spărtura prin care se pătrunde în lumea în care ficțional și nonficțional coexistă. Predispoziția ludică a autorului se manifestă în modul personal de a dispune de povești pentru propria poveste, folosindu-și toată gama umorului pentru a satiriza receptarea abuzivă, transformarea capodoperei, reducerea ei la nivelul subculturii, al kitsch-ului.

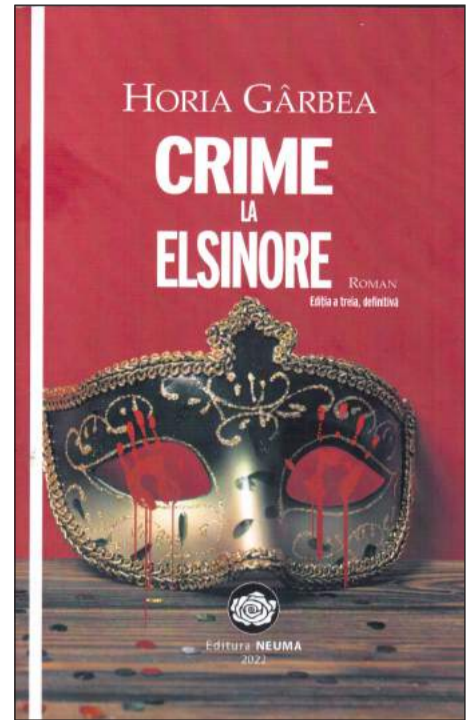
Demersul epic al lui Horia Gârbea, nonaristotelic, include satirizarea subculturii prezentate ca act insurgent, de revoluție aristocratică. Târfa la care este dus colonelul este, în acest caz, teatrul. Astfel, punctul de plecare, realitatea cea aievea e ocultată în reprezentări textuale, arta nu mai este *mimesis*, ci, pentru negativul epicului în care lucrează Horia Gârbea, *mimesis-ul mimesis-ului*, parodiare a creației până la caricatura grotescă. Scriitura are o accentuată notă polemică. Intrarea în lumea/ universul lui Gabriel Garcia Marquez este dublu mediată: copie imperfectă a unui *mimesis* perfect, în fapt, spectacolul pregătit de regizorul Ivan Cosma în care este distribuit, pentru rolul lui Aureliano Buendia, Iacint Manoil, actor cu posibilități reduse de exprimare actoricească, sacrificat de condeiul ironiei satirice, rezultat al intersecției livrescului cu realul: „Din punct de vedere tehnic, superficial, Iacint Manoil era un actor potrivit pentru rolul lui Aureliano Buendia, cel care comandase 32 de războaie civile ieșind victorios de fiecare dată. Și el jucase în peste treizeci de piese și fusese inevitabil zdrobot...”

Însăși alegerea locului de desfășurare a acțiunii – Teatrul Național „Străbunul Dromichetes” din Călărași, orientează acțiunea în albia receptării parodice. O posibilă semnificație ar putea sugera *provincialismul* teatrului românesc, care, printr-un repertoriu universal, face efortul de a ieși din starea precară a provincialității, căutându-și armele de luptă artistică, crezând

a o afla în dramaturgia marelui Will sau în literatura columbianului. Mijloacele de exprimare scenică nu se ridică, însă, la înălțimea acestor creații, iar ironia lui Horia Gârbea nu-și epuizează arsenalul pentru a le satiriza, trasând liniile grotești ale caricaturii.

Construcția personajelor este, de asemenea, parodică, o viziune a lumii răsturnate, în care totul pare a evolua spre absurd. Întră în această viziune parodică oamenii din lumea teatrului – regizorul Ivan Cosma, actorul Iacint Manoil, dar și receptorii actului artistic, precum familia Deleanu, consumatori din snobism ai actului cultural. Camil Deleanu, de exemplu, personajul *târât* la teatru de o soție conectată la ce zice/ face târgul, sintetizează viziunea *din afară* asupra stării teatrului. El e folosit ca personaj reflector când obiectivitatea naratorului obosește, lăsându-se pigmentată de incizii subiective, care nu doar relativizează, dar extinde receptarea dincolo de fruntariile poveștii. Prin acest personaj, naratorul lasă impresia (semnificativ în acest sens fiind Capitolul 7) că iese din ficțiune, mimând nonficțional, concurența realului, întrucât Camil Deleanu vine *din afara spectacolului* și, ca un operator noningenuu, vede lucrurile în starea lor dezocultată, camuflată cu bună știință de oamenii teatrului.

Nu există, însă, personaj fanion, personajul care să sugereze atitudinea auctorială. Obiectivitatea este totală, nu și impersonală, căci alegerea viziunii satirice este deja o opțiune, prin care autorul se întrezărește. Ca în piesele lui I.L. Caragiale, nimeni nu este inocent, *pozitiv*, toate personajele sunt negative, atinse de viciu. „Toate personajele sunt negative, atinse de viciu și nebulie, de orgolii sterpe și incompetență absolută”, spune, pe coperta a patra, autorul. De aceea, exponențială este doar parodia și, în crearea ei, Horia Gârbea este inepuizabil în a crea, a inventa tehnici și procedee de vestejire a pretențiilor și

orgoliilor.

La final, sub lumina parodiată a lumii: „Ca un glob de aur luna strălucea.”, a unui romantism vetust, rețetat de sentimentalismul postmodernist, peisaj teatral *văzut* cabotin de Ivan Cosma: „În minte i se învălmășeau bucațele de vorbe și fapte, pisate într-un sos de sictir. Se bătea miezul nopții.”, ficțiunea invadează... ficțiunea. Pe treptele teatrului apar personajele shakespeariene: „Erau se vede personajele lui Shakespeare ce așteptau mute, așezate pe trepte, ca niște școlari veniți la examen. Regizorul le întoarse spatele și intră în cameră, trăgând bine draperia în urma lui.” Liniile se amestecă până la confuzie. Parodia, însă, se alege ca uleiul deasupra apei. Regizorul, chiar trucat, impostor, are orgoliul de a continua spectacolul: „A doua zi avea să comande, ca un stăpânitor, ultima repetiție pentru «Crime la Elsinore».” În această precizare se poate decela atitudinea auctorială, care vede nu continuarea spectacolului, ci a circuitului din teatrul contemporan. Răul e dominant, crimele la Elsinore nici nu se finalizează, nici se soluționează prin aflarea criminalului...

* Horia Gârbea, *Crime la Elsinore*, Ediția a treia, definitivă, Editura Neuma, Cluj-Napoca, 2022.

Sporind a lumii plusființă

Conotațiile diferite ale lui *a fi* și *a avea* reverberază în plusurile și minusurile asupra ființei, orientând-o fie pe drumul acumulărilor, posesiunii, aducându-i plusvaloarea lucrurilor lumești, fie pe cel al devenirii spiritului/ spirituale, sporindu-i *plusființa*. Dacă excesele lumeștilor lucruri, cuprinse în polisemia lui *a avea*, vânată pentru a potoli lăcomia, pot aduce omul în pragul greșelii și/sau al păcatului, „excesele” spiritului, măsurate în modurile și timpurile verbului *a fi*, sporesc a bogăției sufletului taină, ființei adăugându-i-se, dar neprețuit, *plusființa*.

Din bogățiile plusființei, Passionaria Stoicescu extrage caracterele poeziei sale în volumul *Plusființa*, volum alcătuit din trei culoare, în funcție de tangajul dintre *a fi* și *a avea*, *Lucrul viu*, *Șapte poeme despre...*, *Vocea din off*, culoare labirintice pe care poeta nu rătăcește, opțiunile sale sunt limpezi, ci își conduce cititorul pentru a-și spori propria plusființă. Din reflectările acestor carate ale metaforei, se clarifică autoportretul poetei în *Plânsoare de zodie*, în *Alta*, odată cu portretul plusființei poetului, în *Poetul*, în *solda lui Gutenberg*, *Fatum*, *Vocea din off*, apoi imaginile lucrurilor *vii* în *Lucrul viu*, *Poem contemporan*, *Cele șapte poeme despre... cail verzi*, *mângâiere și dans*, *negru*, *văzutele nevăzute*, *frică și iubire*, *reclamă*, *mult prea târziu*, *Vraștea ordonată*, ale creației în care creatorul *se scrie* pe sine în complexitatea determinismului fizic și metafizic – cu lumea cea aievea, cu imponderabilele și inefabilele ei.

Lumina cuvântului cade, întâi și-ntâi, pe chipul eului văzut, vitruvian, în rotația anotimpurilor, pe fundalul unei primăveri atinse de beția învierii: „Primăvara cu cald și cu frig/ cu vânt și cu praf în ochii miopei/ vânzolind sub falsă ninsoare/ caiiși albiți de tineri...”, înălțându-se spre țării astrologice prin care destinul se luminează călăuzit de steaua lui: „...primăvara cu semnul țărâni/ că toate-ale prafului sunt/ zodie a Taurului și-a trudei/ de-a fi victorios chiar și cărunt// arenele-s pline și însetate/ de tremurul morții din copite/ de tremurul vieții din picioare.../ Numai că

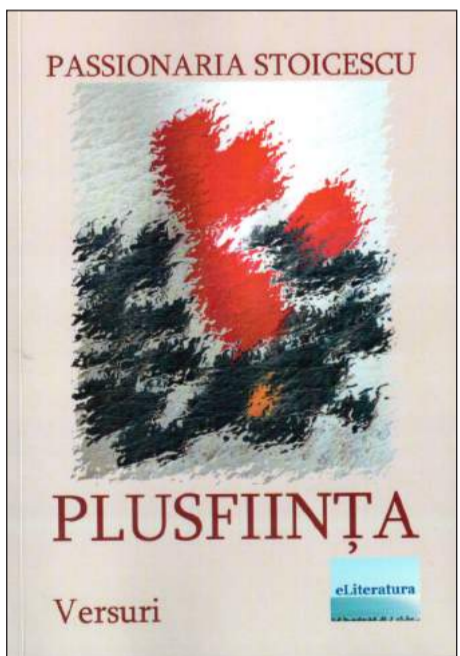
întărâtarea/ străpunsul înfuriatei jivine –/ puternic Taur ce moare/ răspunde în mine!” Passionaria Stoicescu se identifică prin caracteristicile zodiei Taurului: „...că omul e fiară și fiara-n curând va muri/ sunt tot eu, cu văzul meu lacom/ de-o viață, de-o zi/ trăind nelumește extazul și graba/ acestei victorii din lupta degeaba...”, definindu-se prin îndărătnicia înfruntării obstacolelor, asumându-și un destin creator, sporind *plusființa* eului, atrăgându-o și pe cea a lumii. În calitate de creator, poetul reordonează *vraștea* grădinii, haosul, în creația văzută ca *vraștea ordonată*, supusă rigorii spiritului ordonator, cu semnul etern al cărții inspirate, care se deschide premonitor, dezvăluindu-și frumusețile: „Titlul deschide cartea/ un fel de apă în care te botezi/ limpede tulbure –/oglanda în care te vezi...” Adaosul inspirației, *atingerea* de lumină, repovestită în *Capela sîxtină*: „Și totuși/ la început a fost atingerea/ mirungerea/ împrăștierea în sfințenie/ cu lumină...”, o amprentează cu semnul divinului: „Plusființa scrie restul/ a hărăzit-o Dumnezeu să dea testul...”, iar deschiderea, ca *opera aperta*, incită și excită: „Doar așa cuprinsul/ o să rămână deschis/ o vraștea ordonată cu dinadinsul/ pentru un izvod cu dichis.”

Conștiința alterității eului e resimțită acut în actul creației. Scriitura produce disjuncția între eul empiric și eul profund, acel *je est un Autre*, preluând responsabilitatea scrierii și descrierii fantasmelor transfiguratoare ale manifestărilor eului, ale trăirilor sale, care-i definesc ființa în aspirația spre completitudinea plusființei, a Dumnezeului Poeziei: „Sunt și nu sunt eu/ ba fericită, ba disperată/ altcineva scrie cu scrisul meu/ când zăcând ignorat/ când izbucnind în afară/ ca gestul ploii de vară/ ce lasă mireasmă de fulger/ și gust de praf înmuat. (...) Scriu, scriu/ sau o alta mă scrie/ să aflu odată cine...”

Lumina domină această poezie în care natura este resimțită ca dar divin, iar efortul creator al omului ca risipă dedată îmbogățirii, multiplicării frumuseții creației. În destinul poetului, Passionaria Stoicescu identifică darul

și harul în valorificarea talentului, poetul fiind un ales, *jumătate om, jumătate zeu*: „Creatură/ izgonită mai târziu din rai/ cu aripi de heruvim/ și sabie de arhanghel/ cu târâș de șarpe/ și zbor de inger... (...) Sufletul lui e-o corcitură/ de rai cu iad/ călărind cerurile/ sfredelind abisul/ pentru bucuria/ de a nu se găsi...” La ruleta istoriei, destinul poetului se joacă, se judecă și se aduce la îndoială cu părtinirea idealului. De aceea, destinul lui se poate amprenta tragic „într-o epocă perversă a bogăției sărace”. Oximoronul stigmatizează epoca din perspectiva ecuației inegale dintre *a fi* și *a avea*, în care plusul material, *a avea*, înseamnă minus spiritual, *a fi*.

Și paradisul poetei Passionaria Stoicescu este atins de degradare. Soluția este scrisul/scriitura, sporind a lumii spiritualitate: „Să scrii/ fiindcă ți-ai închipuit și-ți închipui/ că înviind cuvintele/ înaripezi clipa/ îl îmbunezi pe Dumnezeu/ cu fărâma care ești/ și te strădui să-i semeni/ dar printr-un mesaj mai profund/ pentru văzul din spatele ochilor/ pentru sufletul idem/ pentru că poetul e plusființă, nu plusvaloare!” Poetul este plusființă, îndreptând privirile ascensional, *către sus*, pentru ca, orfic, să însuflească lumea, făcând *lucruri vii*: „însuflețesc nimicurile care mă înconjoară”. Existența este supra-viețuire: „Există prin supra-viețuire”, deasupra vieții și a realului, dincolo de „ceața subțire”, unde, „plusființa mea să poată naște cuvinte...” Existența prin creație înseamnă și presupune asumarea adevărului – adevărul vieții, al eului, al artei: „Eu nu mint când scriu/ să mă descriu/ și înviez/ să mă citez...”, *singura profesie* care-i dă sentimentul victoriei asupra clipei. Sărăcia prin absența posesiunii, cuprinsă în verbul *a avea* devine obligație prin excedent de inspirație, de dar și har, convinsă că Dumnezeu s-a milostiv și i-a *miruns* „gândul cu colastră de stea”, menindu-i creația de bunuri spirituale: „Sunt săracă.../ Trec neștiută prin lume/ cu singura podoabă/ sclipind la gleznă– sufletul meu –/ și nici vreo altă limbă decât a mea// nu știu anume.../ Traduc luminoasă/ iubită de-ntuneric/ mici fragmente

din Dumnezeu...”

Stările eului – aspirația spre cer, solitudinea, frisonul creației, fantasmele, *văzutele nevăzute* și nevăzutele văzute, iubire și iubiri, temeri, frici, angoase, sunt atinse de neliniștea metafizică, provenită din conștientizarea disproporției dintre gândul urieșesc, demiurgic al spiritului și precaritatea trupului de lut pieritor. Ceea ce legitimează aventura spiritului este creația cu plusființă, ce înobilează pe creator cu străfulgerările plusființei sale, țâșnite ca o lavă din surplus de dragoste, dragoste care o nutrește și despre care Passionaria Stoicescu dă seama cu propria ființă și plusființă. Ca lumina care se împarte în Noaptea Învierii, plusființa poetului se împarte/ împărtășește cu ceilalți...

* Passionaria Stoicescu, *Plusființa*, Editura eLiteratura, București, 2019.

Moromețiana

Marin Iancu

Marin Preda.
Personaje ignorate (XLIV)

Sae – Casa de-a doua oară. Băiatul Joiței și al lui Tudor Gângoe. Descrier din perspectiva copilului cuminte, supus cerințelor familiei.

Doctorul Salanțiu – Cel mai iubit dintre pământeni. Doctor ginecolog, șeful maternității; prieten cu Vaintrub. Portret predominant moral, doctorul se impune prin echilibru și prin hotărârea în care acționează. Element strălucit ca doctor, Salanțiu se alătură fără reticențe grijilor lui Petri. Personajul exprimă o devoțiune ce vine dintr-o sensibilitate vibrantă și dintr-o bogăție de stări ale unui mare caracter. Neînd supus unei insistente investigații psihologice, cu adaosuri de detalii relevante, doctorul Salanțiu rămâne doar un personaj cu totul episodic.

Sande – Delirul. Ultimul copil al Alboacei și nepotul lui Moromete din partea Catrinei. Mai degrabă o apariție de fundal. „Desculț, cu picioarele și cu burta arse de soare, Sande, un băiețel de nici doi ani, se împiedica de pragul tindei și se întinse cu brațele înainte lovindu-se cu bărbia de podea...” Surprins dintr-o perspectivă ironică în preajma lui Ilie Moromete, Sande ilustrează preocuparea autorului-narator față de personajele construite pe o anumită coordonată comportamentală, un gen de apariții ciudate, placide și stranii. Sande va cunoaște o evoluție fără complexitate psihologică, dobândind doar funcția de legătură între generații.

Sandu – Ferestre întunecate. Era „... un țaran înalt și spelb.” Se oferă s-o ajute pe activista de la raion, rănită cu o cărămidă aruncată de Ștefan, fratele lui Dan Rădulescu, prin geamul casei lui Vasile.

Sandu lui Troscot – Moromeții, I. Personaj schematic, proiectat pe același fundal plin de culori și contururi al lumii satului. Este întâlnit de Țugurlan pe arie, în timpul treierii lui; „...era furios de ceva și din pricina asta nu izbutea să prindă o vită; umbla după ea și vita sărea în lături chiar în clipa când omul vroia să-i pună lanțul în coarne”. Surprins în datele comportamentale obișnuite ale unor personaje din proza lui Marin Preda, Sandu lui Troscot se arată un individ învolburat și lipsit de plăcerea de a comunica.

Petre Sava – Risipitorii. Secretarul comitetului U.T.M. al uzinei unde sunt angajați Vale și Gabi Sterian. Personaj cu apariție episodică. Receptiv la propunerea lui Vale în privința înființării unei brigăzi de tineri, „de intensificare a activității utemiștilor în rândurile tineretului”. Organizează „Cuptorul tineretului” și acționează cu precauție pentru ca acest proiect să fie pus cât mai degrabă în practică. De mare folos, Petre Sava aparține aceleiași familii spirituale cu a lui Lungu, a activiștilor care acționează din convingere. Caracterizat prin contrast față de Dănilă, Petre Sava rămâne personajul pe care autorul nu ezită să-l investească cu gesturile omului ferm și pragmatic.

Săftoiu – Întâia moarte a lui Micula Mircea. Activist pe linie de Sfat raional. „Există unele coincidențe cu activitatea lui Vasile al Moașei, din Moromeții, II.” Secretar al Sfatului raional. Un ins care a păstrat toate legăturile cu chiaburii, este înșurat cu fata unuia bogat, fost liberal (Aristide), membru în biroul raional de partid. El, de fapt, este conducătorul din umbră al raionului. Țaran de origine.

Doctorul Sălăjan – Cel mai iubit dintre pământeni. Medicul-șef al

spitalului din oraș. „Șeful celui mai mare spital din orașul nostru”; prieten vechi cu domnul Culala. Cunoscut pentru implicarea sa constantă în organizarea unor excursii la munte („obține locuri prin hotel”). Il înfruntă pe un ștab de la partid, acuzându-l de primirea de mită. Cu o vizibilă aplecere pentru tot felul de petreceri, doctorul Sălăjan este tipologic un fel de maestru spiritual, capabil să-i convertească și pe alții la „credința” sa. Abil, cu darul istorisirii și cu multă inventivitate, portretul doctorului Sălăjan dobândește câteva dimensiuni în măsură să-l detașeze de un simplu fundal de apariții rămase în fond anonime. Portretul doctorului se reconfigurează cu o vizibilă mobilitate și spontaneitate prin surprinderea gesturilor lui cotidiene. Chiar dacă unele impresii provin din scurte secvențe relate de diverși naratori-martori, imaginea doctorului Sălăjan se arată destul de convingător conturată.

Maistrul Săndulescu – Risipitorii. „Un ins mic de statură, în costum sport, cu șapca pe cap”, „cu gesturi reținute și o anumită fixitate a privirii cu vagi labe de gâscă la colțul ochilor...”

Supraveghează pregătirea materialelor pentru repararea vetrei de pe platforma oțelurilor. Personaj fără o anume complexitate psihologică, maistrul Săndulescu devine însă cunoscut în măsura în care portretul său se configurează din descrierea detaliată a naratorului, fiindu-i reținute câteva trăsături constitutive ale unui om ferm.

Un sătean – Moromeții, I. „Cineva de pe o podișcă.” Este întâlnit de Moromete în drum spre Iocan. „Umblă desculț, cu izmenele sumese, și spunea că vine de la câmp, a plecat călare de dimineață și că a dat ploaie bună, n-a căzut piatră nicăieri.” Prin acest personaj, autorul surprinde psihologii rurale ale altor indivizi tipici. Prezență fugară, personajul asigură o reconstituire mai largă a universului rural cu dimensiunile lui fundamentale, dând acestei lumi sens și substanță.

Ion Sârbu – Întâia moarte a lui Micula Mircea; Moromeții, II. Activist la raion, ajuns chiar unul dintre secretarii de partid. Așteptat să sosească la Siliștea. Personajul eșuează în artificialitate.

Scămosu – Moromeții, I. „Negustor de găini”, un om sărac, trecut și el prin mai multe suferințe, altminteri binevoitor, lucid și prudent, ascuțindu-și sensibilitatea fără a pierde nimic din omenia și cumsecădenia care îl promovaseră în ochii sătenilor. Este cunoscut doar prin apelativul Scămosu, la un nivel superior folosirea apelativelor reflectând și aici atitudinea naratorului față de personajele sale. Solicitat de Moromete să-l împrumute cu bani, acesta îl refuză, aflând că băieții lui Moromete „sunt înțeleși între ei să fugă de acasă”. Începută pe un ton echilibrat, discuția dintre cei doi evoluează între limitele unei tensiuni și dezvăluie motivațiile comportamentului celor două personaje. Scămosu mimează la început o anumită circumspecție disimulată sub o falsă umilință, trecând ușor la ipostaza de parte a „guri satului”, prin dezvăluirea adevăratului motiv al refuzului de a-l ajuta pe Ilie cu un împrumut financiar. Privit din această perspectivă, personajul are o anumită candoare și o vervă satirică, menită în a mai atenua din suferința pe care ar putea să-i o provoace lui Ilie Moromete vestea privind intenția nesăbuită a băieților săi mai mari. Adiacentă într-o bună măsură conflictului principal, această întâlnire completează profilul personajelor.

Moromete nu mai aude nimic din ce-i spune Scămosu, nu-i mai răspunde și se angajează într-o comunicare absurdă, imposibilă, adresată celor trei băieți absenți. Din acest moment, Moromete pierde pentru totdeauna plăcerea de a comunica cu oamenii, ajungând la nivelul lui Țugurlan. Scena capătă o deosebită semnificație în structura romanului, prin felul în care un anumit timp istoric este evocat și examinat lucid și necruțător sub latura sa morală. Predispoziția glumeață, simțul umorului, înclinația către ironie și zeflema din episoadele mai vechi devin de-acum manifestări de o cu totul altă coloratură. Opțiunea fiilor săi îl deșcumpănește pe Moromete, ca, pe de altă parte, Scămosu să devină cuprins de amărăciunea celui care își asumă condiția „solului” aducător de vești proaste.

Schaeffer – Martin Bormann. Un bărbat de „peste șaiszeci de ani”. Șeful coloniei Pabaco, un ins enigmatic, „cu o identitate ce rămâne neclarificată până în final și bănuț de Jean Paulescu a fi chiar nazistul Martin Bormann”. În reprezentarea cinică a șefului coloniei, fenomenul nazist este doar o realitate de viață socială și politică, un fenomen oarecare de psihologie individuală. Personajul are o suficientă prezență psihologică, de unde și apariția unor forme de conturare caracterologică.

Schulze – Martin Bormann. Fost pilot german în războiul din Est. Ajutorul de încredere al lui Schaeffer, sugerând foarte vag ideea că el s-ar putea identifica, de asemenea, cu oricare alt conducător nazist. Evocat de Hanna ca un om periculos, acesta dispune de o largă arie de motivații pentru comportament și pentru replici.

Scriitorul de la Sinaia – Marele singuratic. Personaj cu anumite veleități literare, stăpănit de o stare de „veselie contagioasă”, cu o atitudine ironică și plină de subînțelesuri față de Simina. Un individ grosier, cu reacții elementare, capabil de un spectacol grotesc. Deși este prezentat ca un simplu element de fundal, personajul este surprins cu toate prejudecățile insului din această categorie, ale unei mentalități bine fixate în tiparele sale. Personaj prematur deformat de ticuri belferești și devorat de ambiție. „Cabotinajul este, după Voicu Bugariu, una dintre manifestările lor uzuale, de zi cu zi. Fragilitatea psihică a unora duce la organizarea unor constelații umane instabile, dar datorate de siguranță. Gravitând în jurul celor cu succes, cei slabi se simt la adăpost, chiar dacă plătesc printr-un mare consum de umilință. Apar numeroase manifestări de masochism moral. Unii dintre cei prezenți la bălciul isterizat de obsesia talentului literar se umilesc fără întrerupere, literalmente cerșind câteva firimituri de la masa succesului. Comportamentul deșănțat semnifică inferioritate morală, dar și goană patetică după expresivitate și elocință.” Personalitate scindată și schizoidă, mai mult farsor decât scriitor.

Secretara directorului – Risipitorii. „Femeie cu acel simț experimentat de secretară.” „Ținea tot atât de mult la salariu care veneau acolo ca și la director.” Apariție de fundal, secretara se apropie oarecum de personajele-femei apăsate până la depresie de rutina obligațiilor profesionale și dornice de o libertate la care nu au acces din cauza îngrădirilor sociale. Existența anodină a unor persoane, de obicei lipsite de viață, au rolul de a reabilita o zonă semnificativă a realului: viața însăși, cu micile sale evenimente și obiceiuri.

Breviar

Valurile vieții

De profesie inginer, Lucia Ovezea s-a transferat în viața literară și culturală, având de partea sa o luminoasă iubire față de rostul scrisului și al cărții, coordonând timp de peste două decenii Editura VOX, implicându-se în proiecte și programe menite să susțină cultura, nevoia de lectură, contribuind la organizarea și desfășurarea unor manifestări de rezonanță precum Festivalul Carte și Arte, Campania de promovare a lecturii România citește ș.a.

Talentul său literar nu putea rămâne în afara acestor preocupări, astfel că, între timp, a publicat romanele: *Patru femei* (Editura Cărțile Tango, 2009), *La braț cu ursul* (Editura Tracus Arte, 2013) și, anul trecut, *Dacă lumea s-ar sfârși mâine* (Editura Tracus Arte).

Sunt cărți frumoase, scrise cu luciditate și profundă înțelegere a sensului și rostului vieții traversate de iubiri devastatoare, de obsedante căutări de sine. În *Dacă lumea s-ar sfârși mâine*, este narată, sub formă de jurnal, iubirea dintre doi tineri (Ludmila și Ștefan) începută în anii '80 ai secolului trecut, care, însă, nu se împlinește, dar continuă să-i mistuie pe protagoniști, care, după multă vreme și îndelungi peripeții, se reîntâlnesc, mărturisindu-și dragostea.

Un subtil și învăluitoare roman al destinului. Iată ce răspunde Ludmila când este întrebată de ce plânge: „De iubire, de prea mare frumusețe, de bucurie, de recunoștință, de preaplinul inimii mele...”

Atâta vreme cât există iubire, lumea, cu siguranță, nu se va sfârși niciodată. (F.B.)

Antologie lirică

Apărută la Editura Pleiade, 2021, antologia lirică *Cum striga bruma* (prefață de Tudorel Urian), semnată de Georgeta Minodora Resteman, cuprinde o binevenită selecție din volumele publicate de autoare pe parcursul ultimului deceniu: *Rătăcite anotimpuri*, *Nerătăcitele rostiri*, *Altarele miresmelor târzii*, *Eu, pietrele și Dumnezeu*, *Amurgul curcubeilor de ceară*, precum și inedite. Scrise în manieră clasică, textele sale sunt calde și limpezi, au prospețime și o muzicalitate aparte. Izvorâsc din lumina mistuitoare a sufletului, dezvăluindu-ne trăiri și sentimente pline de sublimă înțelesuri. Neconținuta rotire a anotimpurilor, foșnetul constelațiilor, singurătatea, amurgul, dragostea, târziul de pe chipul celor dragi sunt tot atâtea obsesii și elemente care o inspiră și-i întrețin combustia creatoare.

„Mai bate-o oră-n noaptea răvășită/
Curgând secunde-n muguri de lumina/
Zidesc speranțe-n lacrima cernită/
Când inima pe maci de jar se-nclină/
În sanctuarul clipei ostenite/
Gânduri robite-n nevăzute chingi/
Ce strâng cumplit, se zbat neostoite/
Șoptind mereu: învingi, învingi, învingi!/
Atâtea vise strănse-ntr-un grăunte/
Se țes în mine... ce năvalnic dor/
De trai tihnit la poalele de munte/
Azi îmi inundă sufletul-izvor.”
O rostire calmă, rotundă, capabilă să emoționeze, întrucât, spune poeta: „Ce-i viața noastră fără de iubire:/ Un câmp arid, o pâine fără sare./ Un templu rece, trup fără simțire./ Grădina fără flori, țărâm fără soare./ Copaci fără pădure, triste ramuri./ Lac fără nuferi, cer fără de stele./ Perdele gri de fum crescute-n geamuri./ Priviri mioape-ntr-o zăbrele grele...”

Când abordează lirica de dragoste, sinceritatea e totală: „Vorbește-mi și nu sângera cuvinte./ Pătrunde-n roșul macilor fierbinte/ Și lasă-n crini ecoul vocii tale./ Adună-mă-n neectarul din poale.” (F.B.)

Profil liric

Ioan Romeo Roșianu

Scrisori...

Scrisoare despre atunci când îmi este dor de tine și de mama mea Maria

Lubito, în apropierea bisericii joase-n care-mi înnod rugăciunile șoptite pe ața subțire de-acum a vieții aerul miroase a smirnă și tămâie, soarele a blid și asfaltul crăpat a nisip scos din răul poluat a alge miroase ca atunci când îți încurcai urmele pe malul oceanului la care n-am ajuns niciodată atunci i-am spus soarelui unde ne va găsi dimineața după ce ne-am ascuns în brațele iubirii din vis am legat amintiri ca mama colțul batislei în care-și ținea banii așa a fost, Lubito și un dor imens mi s-a făcut de mama de ochii ei albaștri de părul cărunt căzut pe umerii oboșiți de atâta muncă și viață mi s-a făcut.

(Mai știi când ți-am văzut că nu m-ai știut prețui am plecat și tu ai învățat din senin ce e ala regretul iubirii?) Așa a fost, Lubito și după ce am plecat singurul meu noroc a venit din faptul că sufletul meu a știut mereu să se vindece singur atunci te-am rugat să fii atentă când mă rănești că poate Dumnezeu mă iubeste atunci ți-am spus că singurul din lume care se gândește la mine mereu sunt eu că mama nu mai există nimeni nu se mai uită limpezindu-se-n ochii mei pe stradă oamenii-mi ocllesc umbra cu care-am greșit asfințitului când n-am mai venit la întâlnirea cu tine minciuna este sfârșitul încrederii spunea mama și sfârșitul încrederii este sfârșitul iubirii nu amăgești oamenii pe care-i iubesti, Lubito abia azi este acel azi adevărat și bun de trăit abia azi eu sunt acum cu adevărat aici.

(Mai știi când ți-am spus că imposibilul poate fi împărțit în mai multe posibilități?) Așa a fost, Lubito și m-am jucat cu păsările dar tot nu mi-au crescut aripi mi-am dat ceasul înapoi ca să ne întâlnim iară pentru că mama m-a învățat iertarea cândva tu ai mers înainte spre nicăieri și niciunde eu am stat în loc să se contopească umbra cu mine a crescut între noi depărtarea deși eu am așteptat liniștit infinitul și zarea mi-am pus mereu dorințe când stelele cădeau dar știu că niciodată vreoa stea nu își va pune dorințe când am să cad și eu lângă mama.

(Mai știi când ți-am spus că doar mort o să fiu treaz pentru că lumea asta nu mă mai merită așa?) Azi noapte, Lubito cineva a intrat iarăși în viața mea și mi-a furat amintirile cineva mai cărunt s-a trezit azi dimineață în locul meu cel de ieri nu mai avea loc printre tablouri și cărți poate mai bun decât ieri și mai rău decât mâine voi fi în crucea vieții mele mereu m-am temut să nu-i pierd pe cei ce-i iubesc dar mă întreb pentru mine cine se mai teme astăzi.

Scrisoare despre dorul adânc și mama mea Maria

Lubito, de-a lungul vieții mele am nemurit zâmbete în mulți ochi triști am lăsat multe cuvinte în inima celor din jur dar au fost și cuvinte care-au nemurit în sufletul meu amintiri cu toate astea cea mai frumoasă privire blândă era tot a mamei ochii ei erau albaștri ca cerul la care n-am să ajung niciodată cu mâna trupului părul negru cândva s-a făcut cărunt dintr-o dată dar zâmbetul mamei înflorea la fel un întreg spațiu dintre noi e plin acum cu amintiri nemuritoare atunci tu m-ai rugat să-ți fac un parfum care miroase-a iubire, Lubita mea fiind un băiat mai sărac decât vântul pribeag printre frunze ți-am dăruit doar ultima mea poezie de ziua ta și-ai rupt-o.

(Mai știi când te-am rugat să nu accepți viața pe care ți-o propun oamenii din jur?) Așa a fost, Lubito și în crucea zilei timpul meu nu are maluri viața mea nu are niciun port în care să ancoreze măcar o noapte fericirea de-a fi nimeni nu mă așteaptă pe țărnul depărtării mele de lumea cu franjuri de moarte la colțuri tot ce fac astăzi abia mâine va crește-n lutul simțirii vremelnice nu mai pot face nimic ca să schimb ziua de ieri și faptele mele zicerile mele mâine aș vrea să fie altfel dar nu mai depinde de mine să mă trezesc dimineața.

(Mai știi când ți-am luat trupul în brațe pentru ca sufletul tău să simtă că a ajuns acasă?) Am trăit vremuri sălbatice ți-am spus, Lubito și numai ochii mamei ascundeau liniștea femeii băutură și vise deșarte chiștoace de viață și resturi de vânt am risipit în trecerea mea inutilă clipei învelșuri de umbră și iluzii de gând am dat la meza pentru respirații mărunte numai mâinile mamei îmi ștergeau de praf durerile multe și jalea de atunci nu mă mai deschid în fața oricui pentru că nu toți au inima mea nu toți știu cât de grea e umbra iarna când nu se mai poate întinde pe asfaltul crăpat.

(Mai știi când te-am așteptat mereu deși știam că n-o să te mai întorci niciodată?) Timpul e mai important ca banii pentru că dacă îl dai și-l risipești nu îl mai poți nici cere și nici lua înapoi în crucea vieții-n amiază spre noapte albul e tăcerea tuturor culorilor ți-am spus și la nunta care n-a mai avut loc m-ai îmbrăcat numai în negru negrul e vorbirea întregii tăceri mi-ai spus atunci pe marginea gropii se termină viața și începe cu adevărat tristețea singurătății noastre.

Scrisoare despre Dumnezeu și mama mea frumoasă

Lubito, astăzi am stat la rând să mă închin la icoană în biserică joasă era Sfântă Mărie Mare și toți păcătoșii se îngrămădeau să-și coafeze memoria erau atâtea flori încât nu mai simțeam smirna și nici tămâia, Lubito, n-o mai simțeam era atâtea minciună în jur încât nici adevărul din predica preotului chel nu s-a mai văzut atâtea minciună era, Lubito, atâtea necredință era femeile lumii aveau decolteul prea larg și fusta prea scurtă voiam să mă rog să mă însingurez în liniștea mea și-n cuvânt să-mi petrec regăsirea de-a fi nu puteam, Lubito, atâtea dezmăț agresa privirile mele cernite atâtea silă se făcea ieșeam șoptit pe poante ca balerinele în opera pierdută a lui Ceaikovski din casa tatălui meu sfintii de pe pereți și bolta joasă îmi făceau șoptit cu mâna să nu-i vadă orbii din biserică a vedea vedea ziceau și nimeni nu știa că e una să vezi cu ochii trupului alta cu ochii minții și cu totul alta cu ochii sufletului vezi lumea când ești egal cu tine însuși la ceas de seară cu popă de negru.

(Mai știi când ți-am spus că m-am rugat să mă-nțeleptească Dumnezeu exact atunci când El nu mai știa unde stau?) Așa a fost, Lubito, atunci când pe valuri mari de tristețe și umbră sufletul meu făcea surf de unul singur era ilegală fericirea mai ceva ca-n perioada Inchiziției lumea vorbea în șoaptă mă voi dormi, Lubito, mă voi dormi îți ziceam și nu aveai martori la declarația de dragoste făcută te certam că-mi umbli prin gânduri pășindu-mi apăsător prin sufletul stingher nu vedeai, Lubito, cum în ochii tăi limpezi sufletul meu rănit de atâtea anotimpuri eram deja bătrân la trup tânăr la suflet eram și abia copil în priviri.

(Mai știi când ți-am spus că te-ai trezit ți-am spus că ochii tăi ascund în priviri un alt minunat rai înflăcări?) Așa a fost, Lubito, atunci când era ziua mamei și îmi era atâtea dor de sufletul ei mi-ar fi prins bine zâmbetul ei mâna ei caldă de-mi mângâia sufletul mi-ar fi crescut aripi până la cer aș fi zburat, Lubito, până dincolo de el m-aș fi dus de unul singur printre norii răzleți sufletul meu și-ar fi irosit cuvintele șoaptele ar fi crescut mai mari ca lumina în ceasul pătat de amintiri secundarul făcea revoluție degeaba minutarul știa mersul istoriei clipei pe de rost numai noi, Lubito, stăteam la rând de unii singuri fumam chiștoace și retrăiam amintiri uitate în parcul gol se dădea deșteptarea la liniști și nimeni nu era martor la renașterea speranței Dumnezeu zâmbea șoptit și nimeni nu știa câte kilograme are umbra soarelui iarna.

(Mai știi când ți-am spus că Morții nu îi trebuie copii pentru că noi ne sacrificăm degeaba?) Așa a fost, Lubito, și peste toată inima mea rănită lacrimile mamei și ale lui Dumnezeu m-au făcut să mai zic o dată sărut mâna luminii și lumii era atâtea întuneric de nu se vedea speranța, Lubito, și mă dureau imaginile desprinse din stampe era greu întunericul și abia crescută speranța și nimeni nu știa că în crucea nopții rugăciunea venea de la sine.

Scrisoare despre mama mea frumoasă

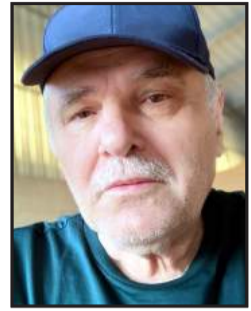
IUBITO, aș fi vrut să-mi cunoști mama ca să știi că aluatul e bun și viața prea scurtă aș fi vrut să vezi bruneta cu ochi albaștri încărungind cum am văzut eu și cum am simțit scurgerea lumii și cum m-am mâniat pe Dumnezeu și cum m-am certat cu El pentru mama și cum am pierdut aș fi vrut să vezi, Lubito, și cum mi-am plâns singur de milă pentru că-ntr-o lume creștină, Lubito, pe nimeni nu interesează de nimeni preoții au vile mașini și burți nejustificat de mari într-o lume săracă iar Isus de-ar veni ar face infarct la intrarea-n catedrala-n care EL e doar pretext de-mbogățire și spălat bani.

(Să știi că atunci când mă podidesc greuțățile mi-e dor de umărul firav al mamei pe care-mi odihneam neliniștea viețuirii!) Din tinda bisericuței Dumnezeu îmi făcea cu mâna și tu nu vedeai prieteni buni și amici laolalta adunau lumea-ntr-un pumnal de cuvinte nu vreau să știi, nu vreau să știi conveniențele sociale, iubito! – cândva la aceeași bisericuță bătrâni și gârbovi la clubul din parc o să-ți spun că-n duminica aia riscam să te pun înaintea lui Dumnezeu vom juca table și șah vom retrăi amintiri separate pentru că cele comune sunt puține din cauza ta.

(La bisericuța din colt când s-a citit Evanghelia a trecut o pasăre nouă prin inima mea!) Cred că niciodată nu vei afla că fericirea vine din lucrurile marunte și că Dumnezeu se ascunde-n cei flamânzi și goi! Cred că niciodată n-o să știi că sufletul nu e de dat la meza și nici viața la schimb! Cred că niciodată n-o să știi că, dacă noaptea lasă locul zilei ea stă mereu la pândă să-și reja locul! și mai cred că tu nu crezi că ai văzut OMUL! și mai știu că, dacă ți-ai fi oglindit măcar odată sufletul în ochii mamei ai fi fost mai frumoasă decât ești!

Gânduri de scriitor

Stefan Mitroi

Cerul de acasă

Au venit berzele! Anul acesta, mai devreme decât în celelalte primăveri. Încă din ianuarie! În zbor, cum le e obiceiul, dar nu coborând dinspre cer, ci dintr-o carte. O carte plină de păsări călătoare. Rar mi-a fost dat să văd atât de multe aripi la un loc. Cu unele dintre ele am zburat și eu când eram copil.

Profesorul Gheorghe Olteanu, autorul cărții cu pricina, care poartă titlul „Păsările sălbatice din județul Teleorman”, zboară și acum, când se apropie de vârsta de 90 de ani. Cred că d-asta a și scris o astfel de carte, ca să poată zbura.

Gheorghe Olteanu e omul care l-a adus pe Marin Preda la Alexandria, imediat după apariția romanului „Delirul”. Eram elev de liceu pe atunci.

Apoi, au zburat anii! Și iată-l pe profesorul teleormănean jucându-se de-a adusul berzelor acasă în toilul iernii. Adică taman în toilul dorului meu de ele.

N-am încotro, trebuie să recunosc, mă număr printre cei cărora le e dor de berze tot timpul. Nu mă așteptam însă ca anul acesta să le văd venind la cuiburi atât de devreme.

Berzele vin, spune profesorul Olteanu că zice Zaharia Stancu, în cârduri lungi și trag la cuiburile lor. Unul dintre aceste cuiburi este chiar inima mea. Un cuib în care au loc și alte păsări. De fapt, toate păsările despre care vorbește Gheorghe Olteanu în cartea sa. E ca și cum ai spune o poezie, atunci când le rostești numele: aușelul cu cap galben, brumărița de pădure, cânepar, ciocintors, dumbrăveancă, chiră de baltă, cocor, codobatură albă, ploier argintiu, frunzăriță galbenă, mugurar, fluierar de mlaștină, mărăcinar cu gât roșu, porumbel gulerat, presură de grădină, vânturel de seară, țigănuș, privighetoare de zăvoi.

Mi-am petrecut copilăria în preajma lor, dar fără să facem cunoștință. Noroc cu cartea lui Gheorghe Olteanu care mi le-a nins, taman când lipsea zăpada, pe toate.

Habar n-avem cât de multe lucruri nu știm despre păsări! Credem că, vâzându-le cum zboară sau auzindu-le cântând, știm totul. Da' de unde!

Bunăoară, pupăza se poate domestici. Grauri care nu scot pui hrănesc puii din cuiburile vecine. Rândunica arctică, rudă bună cu rândunica de la noi, parcurge în cei 24 de ani, cât trăiește, în medie, 2,4 milioane de kilometri, ceea ce înseamnă 60 de călătorii în jurul Pământului.

„Păsările sălbatice din județul Teleorman”, o carte ce i-a adus teleormăneanului care sunt cerul acasă. Mulțumesc, domnule profesor!

Proză

Florea Burtan

Nămeți de grâu

Nu a mai plouat și nins de trei ani.

Pământul, torturat de vipia soarelui nemilos, crăpase până dincolo de adâncul lui. Luai în pumni țărâna răsoaptă, simțea cum sfârâie, îți arde pielea, îți curge printre degete, ca o apă clocotită.

Oamenii, obișnuiți cu muncile de peste an, continuau să are și să semene. Trudă zadarnică: de sub brazde nu ieșea nimic. Semintele de grâu, de porumb, de floarea-soarelui și ce mai puneau ei, se uscau repede-repede, nu dădeau niciun semn de încolțire. Le găseau întregi, anul următor.

Prin hambare, sufla vântul.

Lipsite de nutreț îndestulător, animalele de pe bățatură ajunseseră niște schelete. Molfăiau iarba închipuită de pe marginea șanțurilor.

Lumea, disperată, umbra, tăcută și zgribulită, de la o casă la alta, cerând cu împrumut ceea ce nici ceilalți nu aveau: o baniță de făină, de mălai, câteva ouă, o lingură de untură, mor copiii de foame!

Dintr-o dată, pe la mijloc de noiembrie, începu să ningă. Ninsori bogate și line, în câteva ceasuri s-au așternut ditamai nămeții.

Se adunaseră, ca de obicei, în atelierul de tâmplărie al lui Vasile Boambă, să se sature de sporovăială. Altădată, nu lipsea vatra de vin, gogoșile coapte de Băta pe vatră. Nu lipseau cârnații, slămina, pe care Nicamin o tăia cu briceagul său cu plăsele de os. Era toată ceata cunoscută: Mărnica, Feliandru, Cristea-cobzar, Ghimpețeanu, Damian. Nu lipsea nici znamenii de Tapi. Asta, însă, pica mai târziu, nițel afumat, cu căciula pe ceafă, cu buzunarele pline de țigări șterpelite de la Bazaru.

În sfârșit, acum aveau motive de bucurie, văzând atâtea rai de zăpadă!

Gata, fraților, s-a milostivit bunul Dumnezeu, scăpăm de sărăcie! O să facem bucate, să nu mai aibă loc pe bățatură! Feliandre și tu, Damiane, ar trebuie să dați fuga până acasă, să aduceți instrumentele, am și uitat de când nu ne-am mai veselit și noi! Înălță glasul Ghimpețeanu. Eu, după cum știți, am mereu fluierul pe mâneca dulamei.

Tapai se strecură în atelier.

Își goli buzunarele pe tejghea.

Bă, dacă te prinde Bazaru, înfunzi pușcăria! Il înghionti Mărnica.

Păi ce, sunt prost să mă las văzut? Am dichisul meu când trebuie să întind mâna.

De afară răzbătura pași apăsați.

Omul împinse ușa și intră, scuturându-și căciula de zăpadă.

Ehei, ia uite-l, dom'le, și pe Vidăraș! Credeam că te-ai pustiit de tot, acolo, la **Mărgini!** Ia și tu loc, pe chitucu-asta! Il îndemnă gazda.

Iau, dar nu stau mult. Uite cât de frumos ninge, am venit după sanie!

De doi ani și-am terminat-o. E colea, în spatele atelierului. Am trudit cu frate-meu Mărnica o vară întreagă. I-am făcut tâlpici din lemn de carpen, alb și tare ca osul, să alunece repede-repede. O minunăție, Vidărașe, sanie boierească! se laudă Vasile Boambă.

Ați împodobit-o cu flori?

Desigur! Și cu păsări zburând. Cu mireasă și ginere mergând la cununie.

Ați încrustat și pomul vieții, soarele și luna, la brațete?

Mai încape vorbă! Am pus tot raiul, Vidărașe, o să te minunezi!

Ați stabilit prețul?

Lasă, mă, n-ai nici tu bani. Când o să faci bucate, ne dai și tu zece duble de grâu, o vadră de vin, un miel, la Paști. E bine?

Nici nu încape discuție! se lumina Vidăraș.

Până la urmă, au făcut rost și de niscai vin. De la Stelică Țîțai. Asta are două pogoane de vie, face sute de vedre. Păstrează băutura și de acum zece ani.

Reveniră și Feliandru, cu vioara, și Damian, cu acordeonul. Cântau însă încetișor, să nu tulbure casa, nu prea e loc de bucurie multă.

Vidărașe, tu mai ai armă de vânatoare?

O mai țin, Nicamine. La ce-ți trebuie?

Mie, nu. Ție îți e de folos. Uite cât puhoi alb s-a așternut pe pământ! Poate te duci la dropii. N-ar strica una pusă pe jărăgai, ni s-a acrit înfulecând răbdări prăjite!

Bună idee, Nicamine! Chiar mâine dimineață mă duc. Știu eu un loc unde se adună cârdurile: hăt, tocmai la Drumul Troianului. Acolo își fac ele veacul.

Vidăraș bău și el o cană de vin. Se servi cu o țigară din pachetele aduse de Tapi. Își îmbracă șuba și le spuse celor de față că va reveni cât de repede, cu caii, să ia sania.

Dimineața, se trezi pe întuneric. Mai era destul până să se lumineze.

Își dichisi cele trebuincioase pentru drum: bidonul cu gaz, șomoioagele de cărpe, un braț de paie păstrate în pod de mulți ani, bota cu apă, cartușiera, pușca, desigur.

Până la Drumul Troianului era destul de mers: peste zece kilometri.

Caii știau drumul, îl bătuseră de sute de ori.

Continuă să ningă - o vindecătoare și demult așteptată răzvrătire dalbă a cerului.

Va ajunge cam în două ore. Caii înaintează greu, nămeții sunt cât casa.

La Drumul Troianului au și ai noștri pământurile. E un loc vechi și însemnat. Pe aici o mărșăluit vestitele legiuni ale împăratului Traian, îndreptându-se spre inima Daciei. Ei, romanii, au ticluit și acest drum. Drum de legendă, după cum ne explica domnul Mircea Stănescu, la lecția de istorie. Așternut cu nisip, cu pietriș, apoi, cu cărămidă arsă, tare ca fierul. Nu l-au făcut degeaba: odată străbunii noștri învinși, pe acest drum și pe altele asemănătoare, s-au scurs, spre

Roma lor, nesfârșitele șiruri de care încărcate cu aur și argint, cu multele bogății ale dacilor.

Și până astăzi ar fi fost bun de folosit acest drum de baladă, dacă indiferența și neștiutoarea de lume nu ar fi tăbărât cu târnăcoapele și cazmalele, au dislocat sute, mii de cărămizi, să-și facă case, garduri, acareturi. Când forurile au aflat și au intervenit, era prea târziu: distrugerile luaseră proporții halucinante, ireparabile. Neglijat, uitat, răscolit de cormana plugurilor, Troianu s-a acoperit de țărâna din jur, rămânându-i intact doar numele.

Se îndurără și-i dădură și lui o secere. Îi arătară o postață: adun-o, e a ta! Încarc-o și du-te de unde ai venit! se auzi glasul unui moșneag. Când termini, te ajutam noi să împingi sania, să ieși la drumul de zăpadă.

Cine-ar fi, doamne, oamenii ăștia?! Cum o fi apărut măreția asta de grâu la zece metri sub pământ? Zic sub pământ, dar nu-ți dai seama: soare și revărsări de spice peste tot, drumul plin de țărână fierbinte, o fântână ceva mai încolo, să potolească setea truditurilor. Mai mult, tot puhoiul are aripi. Și le ține legate strâns pe spinare, să nu atârne când se apleacă peste poloage.

Doamne, se ului Vidăraș, ăștia sunt sfinți și îngeri de pe pereții bisericii! I-a trimis Sfântul Petru să aducă demăncare în rai. În mod sigur, e și acolo secetă mare!... E prima oară că văd sfinți și îngeri în carne și oase. Când voi ajunge acasă, n-am să spun nimănui, nici neveste-mi, va crede că am înnebunit, sună după mașina neagră, să mă ducă la balamuc, la Poroschia, doamne, apăra-mă! Însă, cu grâul din sanie, cum am să mă justific, asta e marea încurcătură!... Voi vedea eu cum ticluiesc lucrurile, voi vedea...

Când a părăsit nămeții aceia de grâu, începuse să se însereze. Îi trecuse cheful de vânatoare, și chiar dacă nu i-ar fi trecut, nu poți vedea vânatul pe beznă și pe viscol. Faci risipă de cartușe degeaba!

Ajuns acasă, Vidăraș își strigă femeia să-l ajute să ridice grâul în pod.

Hai, nu mă întreba nimic, pune mâna, să terminăm repede!

Mâncă ceva și adormi lat.

Se trezi întremat, tot pe întuneric. Luă, iarăși calea Troianului.

Ultima oară când a plecat, era duminică, zi de odihnă, de mers la biserică. Se înnoptase demult, el nu mai venea. Nici a doua zi, nici în următoarele, spre disperarea femeii.

Dinuța nu s-a mai putut abține, n-am mai răbdat: s-a dus la alde Nicamin, le-a spus ce avea de spus.

S-o fi rătăcit prin nămeți și viscol! și-a dat cu părerea Mărnica. Gata, plecăm după el, fraților!

Abia pe amurgite, l-au găsit. Sta rezemat de sanie, înghețat tun. Alături, pâlăia un foc argintiu. Caii lungeau zăpada amestecată cu lumina unui soare închipuit. Sania era vârfuită cu grâu.

De unde o fi făcut rost Vidăraș de atâtea grâu și de atâtea lemne? Eu nu văd decât zăpadă peste tot și nicio pădure prin apropiere! se miră Nicamin. Parcă n-ar fi lemne. Miroase tare frumos: a zbor înalt, a grădină din împărăția raiului, oameni buni! Precis sunt aripi de dropii, prea sunt mari! Și Vidăraș, uite, e îmbrăcat tot în aripile astea, nu mai înțeleg nimic!

Nu vezi, Nicamine, sunt aripi de sfinți și de îngeri, de-aia au culoarea asta strălucitoare și înmiresmată! Cele de dropie, după cum știm cu toții, au penele arâmii - zise Mărnica.

L-au așezat în sanie.

L-au acoperit cu o cergă.

Au ajuns acasă aproape de miezul nopții.

Au pus mână să-l scalde, după obiceiul creștinesc. Degeaba l-au vârat în albie, n-au putut dezlipi aripile de pe el.

Lumânările picoteau.

Dinuța bocea. Scosese din cuptor colăcei unși cu ou, încrustați cu furculița, stropiți cu vin. Îi împărțea oamenilor veniți la priveghi. Dar nu colăcei împărțea, ci lacrimi picurând pe obraji ei sleiți.

Clopotul bisericii scotea sunete uscate și reci. Și, odată cu ele, de pe limba lui de bronz se scurgeau, tremurând anemic, aripi triste de îngeri și de sfinți, care și-au întors, de ani și ani, fața de la lume.

Seceta nu se mai sfârșea.

Ploua și ninge doar în închipuirea și deznădejdea oamenilor...

Cartea de poezie

Tudor Cîcu

Prizonieri și captivi în visele noastre

Dacă lumea lui Dumnezeu și chemarea divinului îi încerca, luând forma de cugetare și de rugăciune, cuvintele cu care pornise spre porțile sublimului în volumul din 2016 „*La Porțile Sublimului*” (editura Arhiepiscopiei Buzăului și Vrancei), Alexandru Pripon scrie *despre sine*, despre eu-l și lumea înconjurătoare, unde „se rade ori se plânge, se visează/ pe margine de scenă, ca în viață”, cu un temperament iscoditor și suflet discret revoltat, abia în volumul „*Tăcerile șoaptei*” (apărut la ed. Omega, 2021). Topica versurilor frânte ca niște aripi deschise timid către zbor, din poeziile în vers alb, cât și jocul de cuvinte al poeziei în rimă, precum al poezilor modernişti ce au scris în „dulcele stil clasic”, descrie, asemeni pietrei alunecate pe pânza apei, cercuri concentrice în scurte popasuri reflexive, iar vocea sa, deși nu are intensitatea strigătului care impresionează privitorul unui tablou de *Munch* (de exemplu), are vibrația șoaptei auzite la ureche.

În acest nou volum, poetul se va dezvălui cititorului prin *ființa tragică* a rostirii unui poem simplu și viguros, alături într-o revoltă strunită și cu „voiața/ de a ieși/ măcar în vis/ din acest veac/ răsturnat”. Sunt poeme „șoapte-chemări” care se duc definitiv în frigul întemnițat cu revolta noastră zilnică, unde numai Dumnezeu știe câte gânduri, câte elanuri și prezențe nu se trec și se sting în

transpunerea lor pe o coală de hârtie. Ca preot, Alexandru Pripon cunoaște mai bine decât oricine că tot ceea ce este rupt de Dumnezeu, are imaginea apocaliptică a unei haite de lupi tereștri, iar cei care se situează în afara Lui, vor rămâne captivi în deșertăciunea deșertăciunilor din spusa Ecclesiastului. Într-o asemenea interpretare captivă a visului năruit „în praful răscolit de copite/ de caii altor orizonturi/ în clepsidra/ veșnicei, neînduplecatei/ reînnoașei”, se lansează poetul aflat în căutarea unui timbru personal: „pe acoperișurile cerului/ cântă păsări mitice/ a ploaie/ și în adâncurile certitudinii/ se zvârcolesc/ vorbe nemairosite/ despre ceea/ ce nu am știut/ să devenim” (*Vorbe*). Atât în versul alb sau clasic, poezia lui are o constanță tematică și una vizionară și o întreagă psihologie a contemplației, cu senzația că rămâi în așteptarea luminii cerești care întârzie și ea, că ceva e în afara timpului, că asistăm la vorba de taină a poetului chemat de Dumnezeu pentru a evidenția înfrângerea (sau) biruința sufletului asupra răului aflat la pândă: „Nu cred că va mai fi vreodată vară/ Am tot sperat că totu-i doar un joc./ Sărmani naivi! Noi am vândut o țară./ Deși nu am primit nimic în loc./ S-au strâns prea multe ierni în călimară...” (*Preamul*).

În poezie Alexandru Pripon continuă să își seducă cititorul prin misterioasa încărcătură de atmosferă răbdătoare a unui

spațiu al tăcerii, și numai pentru a-i oferi cititorului o a doua viață, ori extensia propriei sale cunoașteri asupra vieții: „Mă răsfoiește viața în tăcere/ Și dă din cap, uimită, remarcând/ Că risipesc, sălbatic, o avere/ De clipe netrăite, rând pe rând” (*Menestrel târziu*). Din nevoia de comunicare cu propriul eu, poate fi perceput ca un poet care privește lumea cu iubirea celui împins într-un tunel zidit ba cu intenții bune, ba cu căderi, mării, zboruri, prin provocarea celui ce i se dezvăluie că viața trăită se dovedește întotdeauna mai adevărată decât gândirea imaginativă: „Caută-mă, căci doar mă odihnesc/ În umbra gândurilor tale/ Chiar dacă ți se va spune/ Că am plecat de tot./ Ca să îmi fie crestat numele/ Alături de strămoși, în uitare.” (*Caută-mă*). Dar poetul pare a da mai multă atenție în a descoperi și în a da o formă cuvintelor așternute pe coala de scris câte ceva din ambivalența interpretării unor gânduri și libertatea opțiunii acestora pentru facerea și desfacerea sensurilor, atât cât poate fi stălpul de credință a unui suflet ce macină ființa unui poet capabil, încă, de un „optimism” interior ascuns și pornit să înfrunte temerea că un final neprevăzut, al celui care încearcă să ne condamne viața, ar putea lua locul fericirii noastre, aici pe pământ: „Din cer privesc cu jale domnitorii/ La noi – moștenitori nepăsători/ Se vântură pe-aici toți profitorii/ Cu brațele-ncărcate de comori.

(*Dor de Eminescu*). Din secvențele poetice cu ceva fragmentar autobiografic în ele, i se asigură și cititorului imaginația de a compune tablouri a căror multitudinea de sensuri ascund în versuri o viață: „Afară, în frigul nopții./ Umbra mea, fără mine/ La cingătoare./ Privește în gol./ De parcă desprinderea/ De acest eu/ M-a afectat/ Mai mult decât plecarea/ Celorlalte fragmente” (*Ridicarea dintru blestem*).

Cu această carte de poezie, poetul-preot se înscrie pe orbita poezilor buzoieni ce se plasează într-o stare de confort spiritual specific poeziei pentru adolescenți, la modul conceptual că nu face rabat de la emoție, și păstrează sensibilitatea firească a unui eu răscolitor de duioșie.

Miron Radu Paraschivescu. Revolta unui cobai

(Urmare din pag. 3)

va fi acest jurnal.” (p. 310). Intuiția a funcționat perfect, fiindcă astăzi scriitorul este prezent în câmpul literar mai degrabă din acest jurnal. O altă secvență, „Căutări. Autodefinire”, relevă permanenta încercare a lui MRP de a-și defini personalitatea, de a-și găsi locul în societate și de a-și plasa propria creație în contextul care i se pare destul de ostil. Astfel, meditează la condiția tragică a scriitorului, într-o discuție cu Loti își face un autoportret în tușe negative, deși altădată se crede unic sau „un spirit socratic”, meditează în legătură cu raporturile dintre morală, idee și practică politică, cu singurătatea și sensibilitatea exacerbată sau cu condiția artistului (într-o discuție cu Marin Preda, prelungită apoi cu Ion Vlasiu), are gândul sinuciderei cum are și obsesia despre astenizarea creației, se radiografiază din interior și are sentimentul ratării, vede lupta interioară cu propriile orgolii, dar are și obsesia „scriitorului mare”, constată că are o înclinare spre dramatic și prăpăstios, se gândește la singurătate și deznădejde, își aduce unele acuzații de nesinceritate sau de cabotinism, este obsedat să scrie o carte mare, pune în balanță patru nume: Rebreanu & Arghezi vs. Mircea Grigorescu & Geo Bogza, în fine, se gândește la identificarea unui spirit reprezentativ pentru cultura română. Dintr-o altă secvență reținem informația biografică reflectată de copia demisiei din postul de „șef al Presei și al Cenzurii din Rezidența Regală a Ținutului Someș”, înaintată la 25 noiembrie 1939, ca urmare a demiterii de la conducerea „Gazetei Satului”.

Capitolul *Jocul de-a iubirea* are, dincolo de un anume farmec al relatării și de aspectul de „album de familie”, un conținut biografic substanțial, el rememorând căsătoriile lui MRP, năvalnice și capricioase ca și iubirile sale, în general, scriitorul fiind căsătorit cu Loti (Șarlota David Segal) – ea „este umbra care bănuiește fără odihnă paginile jurnalului (...), transformată în mare iubire poate de fantezia diaristului, poate de neputința de a mai ajunge la ea după ce aceasta își reface viața printr-un nou mariaj” –, apoi cu

Sidonia Drăgușanu, cu Miorița Barbu, cu Mariana Popescu, pentru ca în cele din urmă să se căsătorească cu Elena Târșoagă – Lena, poetă și ea –, cea care i-a dăruit și singurul fiu, Dumitru-Andrei-Ion. Mioara și Lena vor citi jurnalul, Lena chiar va distruge unele pagini și se va lupta tot timpul cu himerele altor iubiri. În acest context două scrisori inedite rețin atenția: prima, datată „5-6 aprilie Vălenii 1964”, este adresată de Lena lui Miron, pe când era internat într-o clinică de la Timișoara, răbufniind, cumva, pe seama unei anume L. (Laura, cum aflăm într-altă parte), care se interpusese între ei, însă relevă și tensiunea iubirii Lenei pentru poet, iubire care „a suferit oscilații alarmante, a stat uneori pe marginea prăpastiei unui divorț iminent, și-a regenerat vâlvătaiele și s-a plecat în fața destinului implacabil” (p. 374); cealaltă scrisoare, extrem de emoționantă, datată „Vălenii de Munte, 7 febr. 1971”, este adresată de Lena lui André Malraux, vorbindu-i despre ultimele luni de suferință ale poetului, iluminate de gândul întâlnirii cu scriitorul francez, precum și despre faptul că soțul său i-a tradus volumul „*La voie royale*”, ce urma să apară în aprilie (la această scrisoare Malraux a răspuns cu o alta, la fel de emoționantă). Următorul capitol, *Ecou de romanță*, scoate în evidență silueta lui Loti în viața lui MRP, pe care poetul o transformă „în obsesia vieții sale, poate adevărată sa iubire, de la care a rămas cu amintirea extazului erotic, dar și cu rănile neînchise ale suferințelor supreme” (p. 376); această imagine este întregită de cele cinci scrisori trimise de Loti lui Miron (una în 1949, trei în 1951 și alta în 1970). Dincolo de acest „pentagon” al mariajelor, MRP rămâne o victimă a propriului erotism, exacerbând din cauze greu de lămurit. Autoarea nu face vreo încercare în acest sens, continuă însă investigațiile în arhiva scriitorului și dă la iveală un alt document, în capitolul *Cronica unei iubiri anunțate*. *Misteriosul caiet Vera*, în fapt fiind vorba despre poeta Vera Lungu, implicată ea însăși, în 1964, într-o relație cu sculptorul Gheorghe Apostu. Însemnările din caiet sunt o fugă după himere, aducând în discuție și alte iubiri ale poetului (Toșca,

Zina, Laura, Paraschiva).

Capitolul *Cortina finală* ne avertizează că, la înstrăinarea „conacului” de la Vălenii de Munte, către un personaj potent financiar, „cu tot mobilierul care mai rămăsese de pe urma lui Miron Radu Paraschivescu, cu biblioteca în care cărțile poartă urmele impresiilor de lectură notate cu creionul de către proprietarul lor firesc” (p. 396), au scăpat, ca prin minune, „câteva cutii cu manuscrise, scrisori, documente «lipsite de importanță» din punct de vedere financiar, care transcriu un traseu sinuos al afectelor, al luptei cu proprii demoni, al căderilor și al succeselor, al unei conștiințe în perfectă și continuă raportare la istorie” (p. 396), cutii care au ajuns, prin bunăvoința fiului scriitorului, la autoare și le vedem acum folosite pentru realizarea acestui volum. Între aceste documente se află și caietul „*Angelus*”, conținând un fel de capitole ale unei confesiuni-reflecții, numerotate de la X până la XXI, care explică, poate, „predispoziția spre îndrăgostirea bruscă de vreo siluetă feminină văzută întâmplător, de vreo femeie cunoscută în peregrinările sale frecvente” (p. 399). Textul demonstrează că, până la moarte, MRP „își va căra cu sine experiența erotică, de viață și de creație, depozitând-o în jurnal, în carnetele ce conțin gânduri disperate, pe foi de hârtie volante, în caiete misterioase, la care au acces decât inițiatii” (p. 399). O secvență a capitolului, *O, mamă, dulce mamă. Episodul diarista necunoscută*, ne lămurește asupra conținutului unui pachet pe care scrie: „Mama”, în care se află și cele 41 de pagini dactilografiate, sub titlul „Din caietul mamei”, cuprinzând și acel fragment de „jurnal” publicat de MRP, în 1947, în „*Revista literară*”, semnat Paulina Săchelarie, semnătură sub care se ascundea numele său de fată, Paulina Scorțeanu (acest episod fusese relevant de autoare și în capitolul „Miron Radu Paraschivescu la Vălenii de Munte”), în fine, se mai află scrisori ale mamei către o prietenă, Elena Cameniță, o scrisoare trimisă de Romulus Paraschivescu soției sale (nota bene: din Alexandria, la 21 noiembrie 1915), scrisori ale Paulinei către fiul său (în volum sunt reproduse doar 14 dintre ele) și scrisori ale

tatălui către fiu (este reproducă doar una singură). A doua secvență a capitolului, *Angelus. Portretul artistului ca tânăr*, devoalează confesiunea lui MRP, datând din anii 1931-32, despre începuturile scriitoricești și ziaristice, despre prima poezie, despre convingerile lui cu privire la femeie, pentru ca apoi să găsim o concluzie despre sine, despre rolul militant al actului artistic, sub forma unui „crez atât de exaltat exprimat (ce) va fi păstrat nesmintit până la sfârșitul vieții” (p. 434), iar în final un amplu poem, „dominat de retorismul și de teribilismul afirmațiilor” de până aici.

Petruța Stan își încheie volumul cu alte trei capitole, *Adevăr sau provocare*, *Interviu cu fiul poetului* (care nu aduce noutăți și putea lipsi din carte), „*Între oglinzi paralele*” (despre MRP în conștiința celorlalți, fiind reținute opiniile exprimate de: Marin Preda, în „Viața ca o pradă”, mai ales, de Leonid Dimov, Dumitru Radu Popescu, Victor Felea, Ioan Grigorescu, Lucian Raicu, Eugen Simion și Johnny Răducanu) și *Zona crepusculară* (unde sunt invocate unele evenimente stranie, cu iz paranormal, petrecute în casa de la Vălenii de Munte, asupra cărora autoarea a făcut o anchetă, fără a descoperi ceva suspect, plecând de acolo cu „sentimentul că poetul întorsese efectiv spatele lumii acesteia, obosit și trist să știe că intimitatea sa va fi transformată după canoanele și poftele unui alt locatar, din alte vremuri și cu alte standarde sociale” (p. 461). Este aici o ironie a sorții scriitorului însuși: nu cumva el și-a întors spatele către ceilalți, mândrit că aceștia nici nu l-au înțeles până acum și nici nu-l vor înțelege de acum înainte?! Cartea de față îl contrazice prin faptul că îndreaptă, spre timpurile și spre locurile unde el s-a jucat cu atâtea lumini și umbre, spoturi de lasere care să deslușească înțelesurile ascunse de acest joc, chiar dacă nu toate dintre ele au putut fi descoperite. Volumul Petruței Stan, desfășurând cu fler legăturile și nodurile unor importante documente și interpretându-le corect, se dovedește valoros prin serviciul adus istoriei scriitoricești a lui Miron Radu Paraschivescu, în particular, și istoriei literare, în general.

Horia Furtuna - 70

„Sunt ca un vultur fără de aripă”

Pașii noștri printr-această viață pot fi înrouați și înobilizați de parfumul operei unor înaintași de-ai noștri, sau dimpotrivă, pot rămâne înodați în nisipul cel pustiitor al indiferenței.

Prin neîntrerupta mea muncă de cercetare, de un număr de ani, am înțeles că fiecare dintre scriitorii generațiilor trecute, rămase doar umbră – în Istoria Literaturii Române, cea înscrisă cu litere de tipar – ori nu, merită o clipă de reflecție. Măcar o clipă.

Și așa s-a vrut ca să mă apropiu și de personalitatea lui Horia Furtuna (cu „a”, final), o ființă de o puritate aparte, de la a cărei plecare spre zările nemuririi, tocmai se împlinesc 70 de ani. După absolvirea studiilor de drept și dobândirea doctoratului, la Sorbona, în 1915, cu distincția „Magna cum laudae”, revine în țară, îndeplinind și funcții oficiale de prefect și deputat de Ilfov sau prefect de Buzău. Dar Horia Furtuna (21 iunie 1888 – 8 martie 1952) este cunoscut drept unul dintre fondatorii Societății Române de Radiodifuziune, organism cărui i s-a dedicat – ca director de programe, de la înființare (noiembrie 1928) și până în momentul în care, în decembrie 1947, noul regim de la București decide pensionarea sa forțată.

Horia Furtuna a fost apreciat ca poet, prozator și dramaturg. În viața sa au fost și multe alte experiențe nefericite, precum cele 18 luni, prizonier într-un lagăr german, undeva, pe o insulă din inima Mării Baltice (noiembrie 1916 – iunie 1918).

Ca poet, el se încadrează în linia modernismului primei jumătăți de secol al XX-lea. O influență majoră a exercitat asupra-i poezia simbolistă franceză, precum și prietenia cu fondatorul simbolismului românesc, Alexandru Macedonski, un adevărat mentor.

A debutat încă din anii de liceu, cu un poem premiat, „Prietenii” de revista „Carmen” (București, 1902). În 1934, romanul său, „Iubita din Paris” va fi premiat de Societatea Scriitorilor Români. Va publica, în volum, și poemele dramatice „Făt-Frumos” și „Păcală” (1927), care s-au

bucurat de un real succes pe scena Teatrului Național din București (și în țară), precum și de cronici favorabile. Însă a fost extrem de exigent cu producțiile sale lirice, poeme ample, de sute de versuri, care au rămas risipite în presa literară a vremii. Și nu mi-a fost deloc ușor să răsfoiesc zeci și zeci de colecții de reviste literare, pentru a-i descoperi creațiile.

Profunzimea actului creator, dramatismul trăirilor sale le recunoaștem în multe din vastele sale poeme.

De exemplu, ciclul *În sârmele ghimpate* – subtitulată „Din captivitate. În insula de nisip Danholm, așezată în fața orașului Stralsund. Marea Baltică. 1917” –, este dispus în patru mari segmente lirico-dramatice: I. *Orașului Stralsund* (6 sextine); II. *Noapte de Crăciun* (8 catrene) – „Crăciunul 1917, Stralsund”; III. *Înmormântarea*. 1. *Muri în lazaret* (90 de versuri) – „Aprilie, 1918, Stralsund”; 2. *Uscatul/O înmormântare* (55 de catrene); IV. *Pe insulă răsună* (3 sextine) – „Stralsund, mai 1918”. Acest vast poem va fi publicat, în serial, în revista „Cugetul românesc” (1922).

Un dublet literar, chintesentă a gândirii filosofice, de sorginte bergsoniană, îl reprezintă poemele: *Ariel* (cu motto-ul „Sufletul vorbește trupului”), 48 de catrene și cinci tablouri lirice, publicat în „Revista Fundațiilor Regale” (februarie 1941) – și – *Caliban* (cu motto-ul „Trupul răspunde sufletului”), 51 de catrene și cinci tablouri lirice, publicat în „Revista Fundațiilor Regale” (martie 1941); întrupare a furtunosului gând demiurgic, pledoarie antitetică între rațional și irațional.

O subtilitate aparte degajă amplul poem filosofic – posibil, unul dintre ultimele sale plămăiri lirice – compus în „ianuarie 1952”, este *Plimbare prin Parcul Iluzoriu* (572 de versuri), dispus în trei tablouri lirico-dramatice: *Iazuri de argint* (treapta inițierii), *Iazuri de aur* (treapta cunoașterii), *Iazuri de noapte* (treapta inadapabilității), artă poetică reprezentativă pentru lirica poetului român.

Horia Furtuna, poetul, a abordat o gamă largă de specii literare (legenda, meditația,

sonetul, meditația psaltică etc.), dar filonul filosofic predomină. Exemplificări din creația sa poetică ar putea continua și, fără a exagera, pot afirma, versul său reprezintă o floare între florile literaturii române.

Din nefericire, o exegeză exhaustivă asupra poeziei sale nu s-a realizat încă.

E drept, o privire de ansamblu datorăm, în special, lui Eugen Lovinescu, la 1926.

Și cum evenimentele politice de după 1948, îl vor afecta direct, Horia Furtuna nu mai are șansa să-și publice poeziile deja adunate în volum.

E drept, postum, la 1967, profesorii Dumitru Micu și Eugeniu Sperantia vor realiza o antologie, intitulată, după un poem major al poetului, *Balada Lunii*, cu un studiu ce s-a dorit atotcuprinzător, dar „cizelat”, sub supravegherea strictă a cenzurii.

Și câtă suferință vor fi acumulat doamna Maria Furtuna, văduva poetului, precum și criticul literar Dumitru S. Panaitescu Perpessicius, fost profesor și prieten al poetului, pentru că au fost eliminate din acea antologie un număr important de poeme.

Așadar, o ediție integrală a poeziilor lui Horia Furtuna nu știm dacă se va realiza vreodată, pentru că, după moartea Mariei (Catană) Furtuna Sperantia, nu se mai poate ști de soarta aceluși manuscris, ordonat de însuși autorul său.

Ei bine, după un efort substanțial, de câțiva ani, prin arhive și prin biblioteci, cu forțe proprii, apare prima monografie a scriitorului (Ed. StudIS, Iași, 2020). Va fi fost dăruită multor figuri reprezentative ale criticii actuale.

Recunoștință eternă, intelectualilor: Florentin Popescu („Bucureștii literar și artistic”), Constantin Cubleșan („Tribuna”, Cluj) și Adrian Lesenciu, Președintele Uniunii Scriitorilor – Filiala Brașov (*Restituiri*, „Libris”, Brașov), pentru frumoasele gânduri formulate!

Prin cronicile semnate de domniile lor, a reinviat figura unui Creator. Și asta este extrem de important: Să recompunem portretul unui Confrate de Ieri.

Pentru a nu uita, și noi, cei de Azi, vom îmbrățișa calendarul unui „Ieri”.

Livia Ciupercă

Peste tot și peste toate se așterne umbra lui „Ieri”, dragilor scriitori și critici literari! Nemuritori? Unul la câteva milioane!...

Și totuși, în anul 2021, Editura Academiei Române îl răsplătește pe Horia Furtuna cu... *O sută și una de poezii*. Un regal, pe care-l datorăm prof. univ. Constantin Cubleșan (Cluj), Mircea Braga (Sibiu), Diana Câmpan (Alba Iulia), Magdalena Bedrosian și acad. Dumitru Radu Popescu.

Dar cum poemele poetului sunt vaste, am decis completarea cu alte plachete (deocamdată): ciclul *În sârmele ghimpate* (patru tablouri), poemul *Plimbare prin Parcul Iluzoriu* (572 de versuri, postum) și *Oda Poeziei Pierdute* (elogiul Poeziei Românești, poeme postume). Câte 50 de exemplare, un dar Bibliotecilor Universitare și Filialelor Uniunii Scriitorilor.

Mă doare când citesc versul „Sunt ca un vultur fără de aripă”!

Un mini-gest poetului Horia Furtuna – întru neuitare – fi-va întotdeauna îmbrățișat!

Livia Ciupercă

Cartea de proză
Realism și magie

Mi-ai luminat dimineața, o liniște fără contur a pus stăpânire și s-a răsfiat peste întrebările mele fără răspuns ce mă și ne băntuie pe toți, cei care trăim sub spectrul unui război nedrept și aberant ce plutește în aer...

A fost o bucurie să îți citesc romanul și să descopăr un prozator care scrie cu o aparentă ușurință încât totul decurge firesc, te învâluie și te face să citești avid până la capăt.

Am cunoscut-o pe Issabela Cotelin la un cenaclu literar când i-a fost înmănat premiul pentru poezie „Radu Cîrnei”, premiu pe care îl primisem și eu cu un an în urmă din partea revistei „Arena literară”. Apoi, am început să o descopăr, citindu-i poeziile.

Nu mică mi-a fost mirarea când, după ce am citit recentul ei roman „Procesul margaretelor” am descoperit un prozator care scrie cu aparentă ușurință încât totul decurge firesc, te învâluie și te face să citești avid până la sfârșit.

Scriș la persoana întâi, autoarea fremătă, își construiește discursul fiind

personajul central.

Pentru mine, istoric de artă, senzația a fost că am sub ochi o expoziție retrospectivă, o introspecție într-un periplu propriu, parcă trece prin lume și pe lângă lume încercând o retextualizare.

Issabela Cotelin creează o complexitate de situații ce decurg firesc (firesc e cuvântul ce apare firesc repetitiv și iubire, în perspectiva narativă) în care OMUL apare raportat la macrocosmos, dar nu reușește să evadeze.

De fapt centrul romanului său este FEMEIA.

Construit pe două planuri paralele, primul apare ca un motto de atenționare, o adresare către un judecător imaginar, al iubirii, al universului, cel de al doilea plan este cel creat de naratorul omniscient.

Iubirea dublă a Iuliei Apostol se desfășoară în „spațiul laborator” creat de autoare, în colțuri dintr-un univers prefigurată, retoric, metaforic.

Perspectiva narativă în care din iubirea firească apare o alta, „o

complementaritate”, cum ea însăși o definește în roman, apare cu „sentimente ce nu-mi păreau omenești, ce ieșeau năvalnic din mine, necunoscute”. Senzația de plutire, extaz, delir, punctul de fericire atins la o simplă atingere...”

„Atingerile venite din noi, într-o potrivire firească. Gesturi, atingeri datorate celui alt într-o curățenie trupească și sufletească” o fac să se redescopere... răvășită, dar fericită.

Și totuși, întoarcerea la realismul obiectiv, lipsit de magia descoperită, vine firesc când descoperă pe pieptul copilului său cea stea nebănuită și o margareță printre florile primite.

E un ciudat amestec de ficțiune și realitate, dar scris în cheie proprie, încât nu mai vrei să deslușești unde începe unde și se sfârșește cealaltă.

E atât de frumos și de curat scris încât pare un psalm închinat iubirii, a unei iubiri în care „pe plaja pustie tălpile celor doi, goale, se ciocneau ca într-un război”, motivând... „pe pământ nici un paradis nu e etern”.

Procesul
Margaretelor

Issabela Cotelin e un prozator cu discurs epic, captivant, atentă la problematica existențială și ordinea morală a lumii post-moderne, dar având propria axiologie, propria viziune cosmic-literară. Romanul de față nu aspiră la totalitate, nu conturează lumi ficționale dar cuprinde bogăția și frumusețea unei vieți, chiar și imaginare.

Liliana Popa

Restituiri

Nicolae Scurtu

Noi contribuții la biografia
Constanței Marino-Moscu

Dintre scriitorii, care fac parte din *Școala de literatură* de la Mănăstirea Văratec, din ținutul Neamțului, un rol esențial are nuvelista, memorialista și epistoliera Constanța Marino-Moscu (n. 17 aprilie 1875, Văratec, comuna Filioara, jud. Neamț – m. 20 septembrie 1940, com. Mavrodin, jud. Teleorman), care s-a născut în acest topos mirific și care a scris, aici, pagini memorabile prin dramatismul lor.

Autoare a câtorva cărți ~ *Ada Lazu* (1911), *Natalița* (1916), *Tulburea* [Cu ilustrații de Alexandru Moscu] (1923) și *Făclii în noapte* (1930), care s-au bucurat de o lectură atentă a colegilor și prietenilor săi de generație, G. Ibrăileanu, E. Lovinescu, Henric Sanielevici și Izabela Sadoveanu.

A făcut, inițial, parte din Asociația literară și științifică „Viața Românească”, alături de toți cei ce colaborau în paginile prestigioasei publicații de la Iași.

A frecventat și cenaclul *Sburătorul* și a publicat, sporadic, în revista „Sburătorul” și „Sburătorul literar”.

A scris un impresionant număr de epistole lui G. Ibrăileanu, Nicolae Iorga, Hortensiei Papadat-Bengescu, Otiliei Cazimir, Izabelei Sadoveanu, lui E. Lovinescu și Henric Sanielevici, familiei și prietenilor săi.

Literatura sa epistolară se constituie într-o incitantă și tulburătoare confesiune despre sine, despre literatura sa atât de diversă și interesantă.

Epistolele ce se transcriu, aici, sunt necunoscute și au ca destinatar pe inegalabilul istoric și cărturar Nicolae Iorga, care i-a publicat unele schițe și nuvele în ziarul „Neamul românesc” și care a contribuit, fundamental, la educația artistică și estetică a Adinei Paula Moscu și a lui Alexandru Moscu, fiii scriitoarei.

Prozatoarea de la Mănăstirea Văratec s-a bucurat, permanent, de sprijinul și aprecierea lui Nicolae Iorga, care, la un moment dat, i-a solicitat să conducă *Așezământul „Ferdinand”* din Vălenii de Munte, ceea ce s-a și întâmplat.

*

Mănăstirea Văratec, 22 august [1]924
Jud[eu]l Neamț

Mult stimat domnule profesor,

Am umblat mult prin munții țării și am văzut ceea ce spun în alăturatul articol, pe care îmi permit să vi-l trimit cu rugămintea să dispuneți să fie publicat, dacă îl veți găsi destul de interesant.

Cred că ar ocupa, în întregime, cele trei coloane ale foiletonului.

Vă rog să primiți, domnule profesor, salutările mele distins.

C[onstanța] Marino-Moscu

*

Mănăstirea Văratec, 29 august [1924]

Mult stimat domnule profesor,

Vă mulțumesc pentru răspuns. Mi-i o cinste că ați citit notele care mi-am permis să vi le trimit și o mare satisfacție și încurajare că le-ați găsit, literar, «frumos scrise».

Manuscrisul vă rog, domnule profesor, să mi-l păstrați. Mă gândesc și eu acum, de când mi-ați spus, că, pentru estetica neamului și pentru alte motive, tot atât de serioase, nu se poate spune ceea ce trebuie făcut, în nădejdea că totul va lua, poate, altă față.

Că ceea ce am spus, în notele mele, e perfect adevărat, vă rog să nu vă îndoiiți, de altfel lucrul e ușor controlabil: pe Văile Bistriței și ale Buzăului, de la Hangu la Tarcău și de la Siriu la Pârscov, viața satului are absolut același aspect și sătenii nu s-ar putea deosebi.

Ieri a fost sărbătoare (Hramul Catedralei din Văratec). Am pătruns într-un cerc de săteni, am intrat în vorbă și am credința că vă va interesa, îmi permit să vă spun, *à la lettre*, ce-am auzit de la un țăran:

„Copiii aceștia sunt toți ai d[umii] tale!

– Toți.

– Sunt la școală?

– Numa unu.

– Da de ce nu-i dai pe toți să învețe?

– Apui... îi greu, avem pământ, și, dacă s-apucă copchilu di carte, îi află gustu și să cere să-l trimit la Neamț, la gimnaziu...

– Dacă se cere la învățătură, să-l trimiți, de unde știi d[umnea]ta, ce om mare va fi mai târziu?!

– Da di undi să plătesc eu atâtea taxii și să-l țin la târg? Până să hie el om mare, ni trebuie să ducă fitele la păscut.

– Te lasă în pace domnul învățător, primarul?

– Hei, ni împăcăm noi: „una fie și trei mie”... Că și eu am învățat carte și pripocșit nu-s...

La câțiva pași mai departe, nevasta aceluiași țăran, slabă și îmbătrânită fără timp, mă oprește și mă întreabă.

– I-ai spus, mata, să deie copchii la școală. Da cum să-i trimiți dacă el stă degeaba toată ziua și trimite pe care încotro la treabă, da ei, poate să facă?

Și pe urmă să vezi mata cum îi bate ca și cu umblăciu, la orice îi bate, duduca, până mănâncă pământ, când vine bat di la crâsmă și pântru dânsul nu-i zi lucrătoare, parcă tot în sf[âr]șit zi de azi s-ar trezi.”

„Măcar că are patru copchii, eu una zic să-l lese.”

Completează o bătrână care ascultă.

Aceasta-i culoarea și calitatea familiei sătești și acesta-i tipul săteanului muntean de după război mai ales. (E de notat că în regiunea aceasta s-au apropiat oarecum de ceea ce le zice la noi „civilizație”).

Mă interesează viitorul acestui strat, în izolările și peregrinările mele în munți, îi stau aproape și-l observ în toată libertatea gândirii și acțiunii lui și, credeți-mă, domnule profesor, umila mea părere ca și aceea a tuturor acelor care trăiesc în sate și au puțină să vadă în chip obiectiv, e că de la această parte din neam, de nu se va remedia în nici un chip, nu va mai fi de așteptat decât poate câteva geniale, între semenii timpului descris mai sus și între mulți, foarte mulți candidați ai Sanatoriilor de la Biserici și de la Socola. (Se știe, oare, în țară, că tuberculoza seceră atâtea vieți în Hangu? Râul nu-i importat ca la Rucăr sau ca la Câmpulung și cauza nu-i decât alcoolismul și insuficiența hranei).

Odată cu rugămintea, insistență, să-mi iertați digresia, vă repet, domnule profesor, mulțumirile mele și vă rog să primiți expresia admirației și a stimei mele.

C[onstanța] Marino-Moscu

*

București, 21 septembrie [1]929
[Strada] Bibescu-Vodă, nr. 2

Mult stimat domnule profesor,

Ziua de astăzi, când am primit răspunsul d[umnea]voastră, este și va fi înscrisă în gândul și sufletul meu, ca o mare sărbătoare și, ca să știți cât și cum prețuiesc gestul d[umnea]voastră, voi încerca să vă spun numai un detaliu.

Dându-mi bine seama de puterea acestui talent, fără să mă mai pot gândi la posibilitățile desăvârșirii lui (greșeală iertată unei idealiste) am luat asupra-mi toată responsabilitatea viitorului acestui copil.

M-am izbit apoi de greutatea lipsei mijloacelor și mai ales de aceea a unei indiferențe pe care n-o puteam vedea în perspectiva, îndepărtată, ce-o stabilea oarecum dorul ei.

Așa că, îmi dau bine seama acum și cred că ceea ce faceți pentru copilul nostru, ar fi pentru un deținut, nedreptățit și destinat să piară, o poartă larg deschisă dintr-un zid gros.

Comprehenșunea d[umnea]voastră, alături de sentimentele ce știu că le aveți, vă va da astăzi satisfacția ajutorului venit la timp și binemeritat; și, mai târziu, pe aceea de a vă aminti, de a gândi și de a spune, cu drept, cu cel mai mare drept chiar: „De nu ajutat acest talent, ar fi rămas în mijloc de drum, sau, cine știe... Ar fi mucețit la umbra indiferenței mediului.”

Și, dacă ne-am gândi, mai adânc, la starea sufletească ce-o dă neputința realizării, atunci când în om clocește dorința îndemnată de talent, înțelegeți că în multe cazuri, între care s-ar prenumăra acel al fetei mele, ar putea fi chestie vitală chiar.

Desprindeți, vă rog, recunoștința mea din ceea ce vă spun, cuvântul, banalizat prin repetiția lui, cu și fără drept nu-l spun.

După toate, aveți și bunătatea să mă sfătuiți ca înainte de a merge la Fontenay, să stea la Veneția șase luni.

Acest înconjur, domnule profesor, ar ține numai *de vis*. Desigur că ar fi de dorit să vadă, să-și încante ochiul și sufletul, ca să dea *touché*, creierul său pensulei, acea moliciune, acel artistic tână *laisser – alter* ce-l obțin atâția născuți atunci când li-i sufletul mulțumit.

Dar, vedeți că, după cum mi-am promis să vă detaliez în precedenta, ea are un mic fond rămas de la prima expoziție (cu ceea ce a încasat de la a doua, și-a plătit cele două săli, încadrarea tablourilor, existența ei în București și alte mici nevoi).

Dacă ar cheltui, în Italia, din fondul primei expoziții, ar rămâne prea puțin pentru Paris, unde, bazată pe ceea ce poate, pe sănătatea ei perfectă, pe răbdarea și hărnicia ei, sper să realizeze mult în minimum de timp.

Tatăl ei n-o poate ajuta acum. Ne-am mutat în București din Buzău, pentru a înlesni copiilor, câte trei artiști, puțină să se manifeste și să-nceapă a câștiga.

Aventura, acum a început, merge foarte greu, de abia ne ajută să existăm, așa că fata nu poate conta decât pe propriile ei resurse, până ce frații sau tatăl ei, ar mai suveni în mari nevoi.

Dar cum nu poate fi vorba, suntem într-un început de viață, nouă, în care ne mulțumim s-avem *necesarul*, până ce, nădăduiesc, vor veni, poate, zile mai bune.

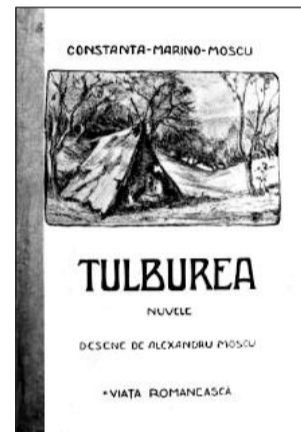
Acest lucru și gândurile acestea, m-au îndemnat să invit și să rog pe domnul Ministru al Artelor să viziteze expoziția.

De astă primăvară (vă mărturisesc că speram într-o cât de mică subvenție, care adăugată fondului ei mic, ar fi ajutat-o să se ducă pe 6-7 luni în Italia și la Paris ca să vadă galeriile. Dar... D[omnu]l Ministru n-a venit!). Dezinteresul a paralizat orice altă tentativă.

Voi face cererea pentru valută și joi mă voi interesa la ce oră voi prezenta-o la M[inis]terul de Finanțe.

Puțința ca fiica d[umnea]voastră să fie aproape de fata mea și să se împrietenească, mă-ncântă, domnule profesor, cu atât mai mult, cu cât știu de la Izabela Sadoveanu și pictorul Bordenache că și fetița d[umnea]voastră e un talent.

Adina e un copil timid și-i o tânără bătrână, serioasă,

tăcută și crescută în principii mai severe de cum sunt acele ce, din nenorocire, se constată în educația fetelor de astăzi, așa că e un noroc pentru Adina, să-nâlnească la Paris și să trăiască alături de fiica d[umnea]voastră.

În ce privește coabitarea, mai poate fi vorba? După cum am văzut-o de dornică să se ducă, să-nvețe, să vadă.

Cred că ar fi primit să locuiască-n pod, dar încă cu o colegă a cărei familii o cunosc, în parte, dacă d[omnișoara] Știubei e din Iași.

Iar trebuie să vă rog să-mi iertați detaliile scrisorii, dar sunt atât de mulțumită, atât de adânc mișcată, domnule profesor, încât ar fi foarte greu să-mi pot da seama, să mă pot gândi măcar la concizia unor idei sau la numărul de rânduri.

Vă rog să mă iertați și, odată cu expresia sentimentelor mele cele mai alese, să primiți mulțumirile noastre.

Constanța Marino-Moscu

*

București, 27 septembrie [1]929

Mult stimat domnule profesor,

Într-o clipă de egoism, pe care nu-l am în fire, dar care-i izvorât și revărsat de marea-mi bucurie, neputându-mi opri gândul la deranjul ce vă fac, îmi permit să vă scriu iar.

Vă închipuiți, domnule profesor, că nerăbdarea mi-a adus vestea cu un moment mai devreme de cum era de așteptat, și, odată cu aceasta, mulțumirea adâncă, a unei realizări care deschide fiicei mele drumul spre un viitor ce-i de așteptat.

Mi-am permis să vă spun în precedenta și acum îmi permit să vă repet. Arta fiicei mele va fi colaborarea talentului ei cu mijloacele ce-i înlesniți s-o realizeze.

Cred că la suma ce i-s-a admis, adăugând alte 2000 lei lunar, de care dispune pentru un an, îi va fi suficient să vadă teatru și s-asculte, din când în când, câte un concert.

Acum, trăind modest cum e deprinsă, îi va ajunge cred, și mulțumirea ei, atât cât și a mea, v-o pot spune, mai bine decât cuvântul, deznădejdea în care eram până acum.

Vă mulțumesc, domnule profesor, și vă rugăm să primiți expresia, vie, a recunoștinței noastre.

Constanța Marino-Moscu

Originalele acestor epistole, necunoscute, se află la Biblioteca Academiei Române. *Correspondență primită de N. Iorga*: Volumul 320. Partea întâi, f. 3; Volumul 315, f. 85^v-86^r și 83^v; Volumul 357, f. 317^v-319^r și Volumul 357, f. 416.

1. Adina Paula Moscu (1908-1979), pictoriță, graficiană și ilustratoare de cărți. Profesoară la Institutul de Arte Plastice din București.

2. Alexandru Moscu (1896-1968), pictor, grafician și ilustrator de cărți. Directorul Muzeului „Theodor Aman” din București.

3. Izabela Sadoveanu (1870-1941), critic și istoric literar, publicistă și traducătoare.

4. Aurel Bordenache (1902-1987), pictor, grafician și ilustrator de cărți. Apreciat de Nicolae Iorga pentru desenele și picturile sale.

5. Nelly Știubei, pictoriță și graficiană.

Note de lectură

Florentin Popescu

Scrieri care plac și nu se perimează niciodată: evocările

Astăzi, când toată lumea se grăbește, când până și timpul nu mai are răbdare să ne dea răgazul ducerii la bun Sfârșit al multelor planuri pe care le avem de împlinit, când până și lectura unei cărți de literatură se petrece de cele mai multe ori pe fugă, există, totuși, un gen de texte care nu s-au perimat/nu se perimează și continuă să placă cititorilor. Este vorba de scrierile memorialistice și mai ales de evocări, fiindcă orice om care iubește cartea este curios să cunoască fapte și evenimente din biografiile unor personalități cărora le-au citit opera.

Eu, unul, mărturisesc din capul locului că mai întotdeauna din maldărul de cărți pe care mi-am propus să le citesc (e vorba de lucrări apărute în ultimii ani, achiziționate din librării ori primite de la cei care le-au scris) dau prioritate volumelor circumscrise temelor amintite mai sus. Rațiunile care mă determină să procedez astfel sunt lesne de înțeles și cred că nu mai au nevoie de argumentări.

În „interiorul” evocărilor și memoriilor sau jurnalelor un loc aparte îl ocupă cărțile despre scriitori mai vechi ori mai noi, de reală notorietate, semnate de către

persoane dinafara lumii literaților, întrucât ele au o notă de sinceritate accentuată și în niciun caz nu plătesc „tribut” unor prejudecăți și influențe venite din partea criticilor și a istoricilor literari.

Dl. Gheorghe Țiclete, un nume prea puțin cunoscut (ori poate chiar deloc) în lumea literară este de profesie inginer constructor, a fost profesor universitar cu doctorat și acum, pensionar fiind, după ce a publicat o serie de lucrări de specialitate și are în spate realizări remarcabile în domeniu, a simțit nevoia să-și facă publice și o serie de amintiri despre unii scriitori pe care i-a cunoscut de-a lungul anilor, ca și despre unii pe care i-a îndrăgit citindu-le opera, chiar dacă aceia au trăit și au scris cu mulți ani în urmă.

Recenta carte a d-lui Gheorghe Țiclete (*Evocări. Cei care au fost*, Editura Fast Editing, 2019) este, înainte de toate, o mărturie sinceră a iubirii autorului față de cei care au lăsat urme adânci în cultura și știința românească și totodată reprezintă o readucere în atenția publică a unor figuri ilustre, pe nedrept uitate sau intrate pentru o vreme într-un con de umbră. Nu în ultimul rând volumul se constituie într-o

vie, frumoasă și convingătoare pledoarie pentru cunoașterea valorilor de ieri și de azi ale românilor – de aci și un caracter implicit educativ al scrierii.

Dl. Gheorghe Țiclete scrie cu empatie, dezinvoltură și bucurie despre artiști foarte populari (Dumitru Fărcaș), despre matematicieni celebri (Grigore C. Moisil), despre mari arhitecți care și-au pus semnătura pe construcții importante din București și din țară (Emil Prager), despre mari figuri ale istoriei (Gheorghe Magheru), despre patrioții care au militat pentru unirea românilor (Stephan Ludwig Roth), despre mari istorici (N. Iorga, David Prodan), dar și despre figuri luminoase ale culturii (B.P. Hasdeu), alături de care așază portretele în viziune personală ale unor contemporani pe care a avut șansa de a-i întâlni în diverse împrejurări (Petru Dumitriu, George Uscătescu). Acestea din urmă sunt „fotografii” instantanee și poate de aceea și foarte convingătoare.

Nicăieri, în nicio pagină autorul nu face paradă de cunoștințe, nu-și arogă dreptul de a emite judecăți de valoare, ci militează numai și numai pentru mai buna cunoaștere și prețuire a celor despre care scrie. Din

GHEORGHE ȚICLETE

EVOCĂRI
CEI CARE AU FOST

acest punct de vedere portretele din categoria amintită ni se par a fi foarte vii, senzația de prospețime fiind dată, între altele, de firescul scrierii – fără ornamente, fără exaltări, fără lumini prea puternic proiectate pe o figură sau alta.

Inserarea unor date biografice în cadrul fiecărui portret conferă cărții și caracterul unui dicționar, dar nu unul neutru și rece, deoarece la tot pasul, în tot locul autorul se implică și pe sine. Dacă nu altfel, cel puțin sentimental.

O carte care se citește cu plăcere și, desigur, cu mare folos.

Proză introspectivă cu... glosar

Ajuns la a șaptea carte publicată, prozatorul Iosif Roca ne invită de data aceasta să sorbim din *Potirul cu amintiri* (București, Editura ePublishers, 2020), unde pe post de cuminecătură vom afla, după cum ne atenționează prefațatoarea Cezarina Adamescu, o suită de „secvențe, cioburi de vitralii din copilăria la care, fiecare din noi dorim să ajungem din nou”.

Aflat încă de atunci „aproape de îngeri”, viitorul ofițer nu poate spune, ca alții, că a avut o copilărie fericită, însă i-a fost suficient „doar de un mic imbold din sine ori din afară” pentru a ajunge la concluzia că aceasta a fost totuși uimitoare și că „Amintiri din primii ani de viață trecute în uitare, parcă pentru totdeauna, au revenit în forță după zeci de ani”.

Arhivate în „memorie, ori în conștiință, în totalitate și fără greș”, acestea au început să se așternă într-o ordine aleatorie, însă toate curg aidoma Siretului și a afluenților săi când lin, când involburate și gata să rupă toate zăgăzurile, în funcție de trăirile lui Mihăiță, alter ego-ul autorului, și de cei cu care el interacționează.

Între ei, un loc aparte îi revine îndrăgătitului Moș Matei, căruia îi conturează un scurt portret chiar în povestirea ce deschide antrenantul volum de rememorări: *Moș Matei lucra la căile ferate în Mărășești și în fiecare sâmbătă venea acasă. Avea fața luminoasă, privirea caldă, mersul domol și o dragoste nețărnută față de copii. Părul lung și alb, mustățile stufoase și vorba calmă îl făceau iubit de copii. De fiecare dată avea un coș din papură cu două mânere, plin cu bunătăți pentru familie. Intrarea în uliță era ca o vamă. Îl așteptam, de fiecare dată, pe Moș Matei pentru bomboane și povești. Oricât de obosit ar fi fost, rămânea cu noi. Așezați în jurul fântâniei ascultam poveștile sale.*

Grație filonului lor neseecat și excursiilor inițiatice organizate de Moș Matei, copiii satului și, acum, cititorii intră încet-încet în universul fabulos al satului

moldovean Faraoni, el însuși o „sursă inepuizabilă de povești”, în care legendele și istorisirile părinților se transmit din generație în generație, ca și zestrea pe care gospodinele o țin în camera de curat, etalând ce au mai frumos doar în zilele de sărbătoare.

De-a dreptul fascinantă e povestea Mamelonului, o culme către care toți își îndreaptă privirea, intrigați de forma ei ciudată și de legendele ce vin din vechime, „Tocmai... *De când era lupul cătel și măgarul vițel!*”, dar nu mai puțin atractive sunt și istorisirile legate de poiana Ciciola, legenda celor trei păraie, simbolistica celor 14 cruci, a Izvorului Veșnic și a copilului Duh de Lumină ori tragedia din 1988, pe care autoritățile comuniste au ascuns-o de ochii lumii, ca și toate ororile opresiunii postbelice, ce au transformat foamea într-o „boală cronică” și prigoana credincioșilor în armă de tortură.

În pofida condițiilor aspre de trai, care au determinat mulți tineri să-și părăsească părinții și locul de baștină pentru a se aventura „în căutarea unui rost”, legătura cu satul, cu datinile și cu obiceiurile locului a rămas la fel de puternică, mai puțin cea ce ține de pergetuarea graiului specific zonei, încă încărcat cu unele expresii pe care prozatorul simte nevoia să le explice în notele de subsol, dar ce și-a diminuat mult din importanță în ultimele decenii.

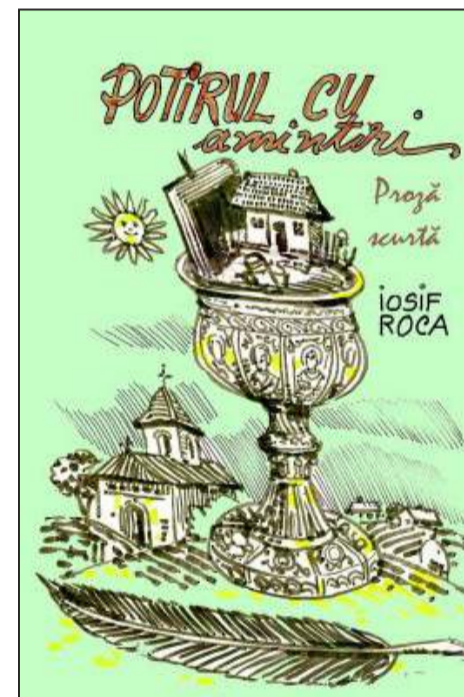
Distrugerea intenționată a acestuia, mai întâi prin înființarea abuzivă a claselor cu limba de predare maghiară, apoi prin inițierea a tot felul de programe pentru ceangăi, stârnește revolta localnicilor și implicit a autorului, care în cuvântul lămuritor din final își exprimă totalul dezacord cu cei de folosesc această poreclă, întrucât ea „a fost și rămâne un afront la adresa noastră pentru că înseamnă *înstrăinat*. Pe cale de consecință, nu putem lega graiul părinților de această poreclă. Sentimentele bune, intenția bună, nu sunt îndestulătoare pentru cunoașterea realității.”

Amintindu-le celor ce folosesc această „poreclă jignitoare” că doar „unu-doi la sută dintre săteni” s-au declarat ceangăi și că „majoritatea covârșitoare respinge apelativul”, prozatorul subliniază apăsător de ce nu l-a folosit niciodată în paginile cărții, preferând în locul lui expresia *graiul părinților*, care în viziunea sa este „cea mai valoroasă moștenire culturală transmisă și păstrată de înaintașii noștri, cu sacrificii enorme”.

Aidoma lui, care nu a cunoscut cuvântul ceangău în copilărie, celelalte personaje ale cărții se simt în largul lor folosind graiul moștenit din străbuni și, grație ăscușinței narative a autorului, cititorul se poate bucura de subtilitățile sale și de această „frescă importanță de viață de la jumătatea secolului trecut, cu multe reflexe chiar de la începutul secolului, din primul și cel de-al Doilea Război Mondial, pentru ca istoria să nu dea semne de îmbătrânire și chiar de uitare”.

Capabil să surprindă în doar câteva cuvinte esențialul (iată, bunăoară, cum e portretizat Vărul din Vale: *Capul fuguiat, ochi vicleni, lăudăros și mincinos, pus pe harță și profitor înăscut.*), Iosif Roca își dovedește din plin atât virtuțile de prozator, cu trimitere la creațiile lui Vasile Voiculescu și Marin Preda, cât și pe cele de depozitar al unui tezaur impresionant, pe care în parte îl scoate acum la iveală.

Iar curiozitatea cititorilor e pe deplin răsplătită, întrucât, cum sublinia aceeași Cezarina Adamescu, „Parfumul amintirilor este de fiecare dată altul, neasemuit, pentru că neasemuită este viața în toată splendoarea ansamblului ei terestru”, iar „Fiecare poveste e o felie de viață, o brazdă reavănă în câmpia minții sau a inimii, împlântată adânc, mirosind a pământ de flori, a iarbă crudă, întoarsă, a boabe de grâu în lapte, freat între palme, în care țărani întrevăd recolta viitoare și asigurarea pâinii pentru întreaga familie. De aici vor încolți semințele viitoarelor plante care vor rodi la rândul lor, în

eternitate. O poveste și încă una... Un vitraliu viu colorat prin care lumina se filtrează blând, de fiecare dată altfel.”

Frescă deopotrivă a satului și a propriei vieți, începută ca orfan de tată încă de la 4 ani, vegheată o vreme de mama grijulie și trecută prin furcile caudine ale epocii, noua carte a prozatorului gălățean ne arată cu asupra de măsură de ce „Copilăria și credința au fost minuni de neatins în esența lor”, dar și că „Perseverența în cele bune aduce roade plăcute” indiferent de piedicile ce ne stau în cale.

Să ne bucurăm, așadar, de isprăvile năzdrăvanilor ce, aidoma eroilor lui Creangă, văd copilăria din cireș sau din turnul bisericii, iscodesc ciudații satului sau se întâlnesc adesea cu Îngerul păzitor, stârnesc hazul în goana după sarmale și chișcă sau simt primii fiori ai dragostei prin pana măiestrită a unui prozator viguros și de cursă lungă.

Cornel Simion Galben

Note de lectură

Nicolae Dina

Un suflet plin de credință și de iubire

În galeria de onoare a scriitorilor contemporani originari din Teleorman a căror operă face cinste acestor legende meleaguri, **ELENA ARMENESCU** (născută în comuna Tătărașii de Sus) este o POETA înzestrată cu remarcabile virtuți literare care „ni se înfățișează în plină maturitate creatoare admirabilă prin armonie și unitate tematică” (Ion Rotaru), ipostază prin care se realizează, indiscutabil, o complementaritate cu profesiunea de medic care a depus și respectă, întru totul și din toată inima, jurământul lui Hippocrate în scopul apărării vieții oamenilor cu toată dragostea și cu responsabilitate, așa cum mărturisea într-un interviu din anul 2012: „Empatia pentru oamenii în suferință, sentimentele altruiste, umanismul, armonia care se poate găsi doar în starea de bine, de sănătate, dorința de a vedea în jurul meu doar oameni plini de viață mi-au îndreptat pașii spre medicină”.

A debutat publicistic în anul 1989, în revista „Luceafărul”, dar, până a deveni acea „scriitoare talentată și de perspectivă” (Ion C. Ștefan), se va dedica din tot sufletul său sensibil liricii, cu exigență și cu dăruire, primul său volum, *Ferestrele somnului* (1995), în care Elena Armenescu „face din poezie un instrument introspectiv de analiză a stărilor afective” fiind dominat de „un elan către lume care variază în intensitate de la dragoste elevată [...] până la puternicul sentiment religios” (A.I. Trifan).

Debutul literar de bun augur a fost urmat de alte 15 volume de versuri, ale căror poeme „pendulează între acești doi poli care își schimbă mereu vechimintele; profan și sacru – senzualitate și spiritualitate, intelectualizare și iluminare” (Vasile Andru), două volume de proză, unul memorialistic, două cărți pentru copii și numeroase antologii la care a colaborat, toate exemplificând crezul autoarei conștiente de menirea creatorului.

O selecție de creații din cărțile publicate formează substanța unui volum reprezentativ pentru întreaga sa operă de până atunci, **111 cele mai frumoase poezii – antologie lirică** (Editura SEMNE, București, 2018), în care ca o adevărată „poetă de vocație profundă, cu o marcată conștiință a creației, dar și cu o înaltă înțelegere față de drumul propriu și evoluția specifică”, se remarcă printr-un „univers propriu, personalizat” (Aureliu Goci). Două sunt temele esențiale ale operei sale, credința și dragostea, ambele îngemănate, plecându-se de la ideea că ele „sunt înainte de toate, comunicare cu elementele naturii și semnele cosmosului prin care vorbește Dumnezeu despre înalta sacralitate a lumii” (Aureliu Goci). Simțindu-se „vinovată de iubire / fragedă, neliniștită”, tână îndrăgostită simte cum trăirile sale afective sunt născute de cel pe care îl iubește și împreună cu care își arată recunoștința lui Dumnezeu, cel care i-a dăruit omului viața din dragoste: „Vinoși de iubire / Alergăm / Pe sacra câmpie, cu flăcări în mâini / Arătându-I lui Dumnezeu / Una din fețele chipului Său” (Trecere).

Numeroase poeme au cucernicia drept temă esențială și „poezia doamnei Armenescu ne propune un proces de cunoaștere și chiar o scară în trepte spre profunzimile credinței”, după cum constată Aureliu Goci în prefața volumului, sesizând că „versul impregnat de sentimentul religios al autoarei nu e monoton, nu învăluie cititorul cu invocații inertiile, pentru că afirmă un autentic și credibil adevăr sufletesc generat de elanurile unei inimi curate și devotate credinței în Dumnezeu”.

Intrucât criticul a analizat destul de profund tema credinței în Dumnezeu, noi nu vom mai adăuga decât faptul că poeta împletește, în mod inedit, profesia de

medic, de vindecător al suferințelor fizice ale omului, cu pioșenia, credința puterea lui Dumnezeu, care vindecă rănille sufletești, răstăcirile ființei umane, așadar o complementaritate între domeniul științific și universul iluminării divine, „Credința” fiind „noblețea, pasiunea unei adânci frumuseți / dincolo de respirațiile noastre / dincolo de agoniile brutale și grăbite / însemnându-le destinele / ca o tărie a muntelui”.

În lirica Elenei Armenescu, credința în Dumnezeu este asociată cu dragostea, darul neprețuit al acestuia făcut omului, temă prezentă în toate volumele sale, poeta simțind cum în inima sa sentimentul este atât de profund, iscat de „o putere zeiască” și care o înalță acolo „unde cer și pământ se întâlnesc”, creându-i stări pe care nu le mai cunoscuse: „Ce ameteală, ce dulce potop / Ce neștiutire zănată” (*Migrarea tainelor*). Intreaga sa ființă trăiește dragostea față de cel către care își îndreaptă gândurile („Tâmplă speranțelor / Erau pline de tine / Nebunește iubeam”), legătura dintre cei doi îndrăgostiți stând sub semnul sacralului, un inger fiind cel „ce ne veghea timpul și plămujirile / în mijlocul unei imense bucurii” (*Intregire*).

Oximoronicul titlu al volumului *Dictatura iubirii* nu blamează rolul sentimentului care s-a aflat la originea vieții înseși, ci îi înalță un imn având în vedere faptul că ea, dragostea, însoțește omul de la concepție până la extincție sub „dictatura”, în fond „lumina” căreia „văzutele și nevăzutele toate / încolțesc, răsar și cresc”, pentru că toate ființele se află „sub sacra putere a iubirii / sub care toate se desăvârșesc”, iubirea fiind, dintotdeauna, acel „dar dumnezeiesc” făcut încă de la apariția vieții pe pământ, dar „ajungi la treapta / iertătoare și generoasă a iubirii” numai „prin credință și cunoaștere / [...] / cu evlavie și smerenie” și numai cu recunoștință, „binecuvântând legea cerească / a harului primit sau dobândit / prin voința dumnezeiască” (*Dictatura iubirii*). În întregul univers uman, „întâiul loc îl ocupa așa cum se cuvine / cel mai cunoscut de toți «a iubi, iubire» / așezat din întâmplare, ori cu rostuire / lângă profundul «a rosti, rostire»” (*Adumam ademeniri*).

Dragostea maternă este binecuvântare divină, fiindcă prin „primul alint, întâiul cântec” pentru „puiul cuibărit în scuteș” se face auzit „graiul mamei, aromă sonoră”, atunci când „cu glasul-i de miere îi cântă ușor / angelic, cântec de leagăn ocrotitor”, o urmare a

faptului că „în privire iubirea-i văpaie” și că „în graiul mamei Domnul ESTE / aurul vorbei” și „în graiul mamei vorbești cu Dumnezeu” (*Graiul matern*). Mama însăși este „plămădită doar din dragoste și dor”, este „cântec și descântec întrupat în vrajă / [...] / angelică-ntrupare” care, cu toată ființa sa, îi iubește pe cei născuți, ochii săi fiind „potopitoare izvoare de iubire”, ca și „îmbrățișarea-ți caldă, adevărată avere” (*Mama*).

Lăsându-și imaginația să zburde prin „grădini fabuloase învăluite în zămbetul luminii”, poeta îmbrățișează cu sufletul curat frumusețile naturii, bucurându-se de „râul limpede, lin, mireme răcoaroase, pure”, cât și de „viețuitoarele micile, marile” (*Locul de lumină*). Natura este plină de viață când vine primăvara, „zâna din povești frumoasă”, fiind atât de iubită pentru simfonia de culori și pentru armonia cântecului păsărelelor: „Ești în văzduh o simfonie / Ești a naturii armonie / Ești revărsat multicolor / Ești zbor geometric de cocor!” (*Primăvara*). În acest decor, „sufletul poetului” devine „mistuitoare flacăra / înzăpezită / într-o petală de dor” ce-și va elibera lumina ca „miez de întrupare / sub cerul dragostei”, iar creatorul este acel „mag ce aprinde furtuni stelare” în inima cititorului transmițându-i un „cântec și vuiet astral” (*Poetul*). Natura, acest „univers fremătător al oamenilor, [...] ființelor, ideilor, anotimpurilor” (Sebastian Nicolau), îi este la fel de aproape, pădurea fiind „măsură armonice, frumuseții fabulos dar” care devine „tulburătoare, grandioasă” sub razele soarelui, când „muguri și păsări / cântă întâlnirea cu verde-n tainice eresuri” (*Pădurea*).

Asumându-și iubirea ca sentiment primordial aflat la originea Pământului, Elena Armenescu îi dă glas în poemul dramatic, *Iubirea împărătească* (2006), elogiind cele trei simboluri aflate la baza relației dintre Creatorul suprem și Creația sa („INTELIGENȚĂ, PUTERE ȘI IUBIRE / Dintru început TREIME în fără despărțire”), concretizată în Terra, locul unde s-a împlinit viața pământeană, dar divin făcut Fiului de către Tatăl ceresc: „Prea Iubit Fiul meu, să fie leagăn, legământ / și această stea să se numească și Pământ”. După ce înlătură toate forțele oarbe ale naturii, Creatorul, prin puterea Cuvântului său („Să fie lumină!”), va crea și va armoniza viața pe Terra: „Apele dulci și-au descoperit în fine calea / Ocolind munți și dealuri, urmându-le valea / ... / Pădure, vale rău și orice vietate / Se întrupase sub Verbul Său cu toate”. Cu talentul său indeniabil, poeta îl ajută pe cititor să retrăiască aievea geneza lumii, să respecte dragostea cu care Divinitatea a creat Pământul și, implicit, Viața: „E iarba asta îmbietoare o minune sfântă / E darul meu, cerescul dar de nuntă / Și văd cum în mătasea de smarald / Se vor cuibări: odor și drag cu drag”. Viața însăși și Iubirea ca sentiment aflat la originea ei sunt darurile divine care vor fi prețuite și pentru care recunoștința tuturor nu are margini: „Ești plin de daruri, Tu, O! Preamărit / Dar dintre darurile minunate, Neprețuit / Este al Vieții și al Iubirii DAR / Reversă peste toate, Doamne, HAR!”.

Elena Armenescu este o poetă a credinței și a iubirii, sentimente și trăiri profunde închinată lui Dumnezeu, dătătorul de Lumină și de Viață, căci „văzutele și nevăzutele toate / încolțesc, răsar și cresc / sub sacra putere a iubirii / în care toate se desăvârșesc”, ca sublim „dar dumnezeiesc” (*Dictatura iubirii*). Religiozitatea, conștiința valorii Cuvântului și a Poeziei, responsabilitatea creatorului liric, stilul original sunt trăsăturile unei poete de vocație, dăruită din plin cu har artistic, cu dragoste și înțelegere pentru cei cărora li se adresează sufletul său încărcat de cele mai calde sentimente și trăiri afective.

Chenar liric

George
D. Pites

Se prinde-apusul

Se prinde-apusul în a umbrei horă
Sticlește neaua-n ramuri înghețate
Se-aprind lumini în ceruri depărtate
Un ceas dogit anunță altă oră.

Tăcute liniști trec neobservate
Ascunși în ceturi, munții ne ignoră,
Doar plopii ne-nțeleg și ne adoră
Salvându-ne din lumea de păcate.

Tânjind după-mpplinirea clipei noastre
Uităm pe-o avalanșă frica oarbă,
Și ochi în ochi, printre ninsori albastre

Vopsim cu maci câmpiile de iarbă
Ștergând de lacrimi vocile sihastră
Ca împreună vecii să ne soarbă.

Stăm la taclale

Stăm la taclale pe un colț de lună
Scăldându-ne în marea de-ntuner, c
Uitând că nu mai suntem pe generic
Dar prin miracol, suntem împreună.

Spălați de amintiri, un țel himeric
Țărâna milenară ne-o adună
Astrale immuri cântă-a nopții strună
Rescrisei vieți furate din eteric.

Foșnesc pe alte râuri, alte valuri
Când alte triluri prevestesc apusul,
Și alte sălcii plâng pe alte maluri

Savanții își mai dau cu presupusul,
Legendele renasc noi idealuri
În timp ce viața își urmează cursul.

Salcâmi adormiți

Salcâmi adormiți plutesc pe unde
Cu degete absente noaptea cântă
Iar trestii unduoase se avântă
În ritmuri sacerdote de niciunde.

Din cerul ei și luna ne descântă
Cu vorbe dulci din vremile fecunde,
Vibrând sfoasă liniștea se-ascunde
Prin iarba grea dureri se iau la trântă.

Astrale duhuri ne cioplesc destine
Și ne adună pe cărări înguste,
Cernea ne rescrie pe ruine

Și zboruri cresc în aripile fruste
Ca tresărirea care ne conține
Să lase-un semn pe frunțile auguste.

Cad fulgi sonori

Cad fulgi sonori pe lampa ruginită
Plutind misterioși în dansuri rotunde,
Dulcegi ispite și sinistre fronde
Șăgalnic vis din clipa mult dorită,

Îmbracă brazil în stelute blonde.
Zadarnic cată urme hămesită,
O haită prin zăpada viscolită
În cer mai zboară stoluri vagabonde.

Copiii fac iar oameni de zăpadă
Se bulgăresc, fac tumbă și schiază,
Pe doage vechi, iar alții vin grămadă

Cu sănii mici și inimă vitează.
Fac îngeri în omăt în plină stradă
Doi prunci, ce șefi de ceată se visează.

Cartea de poezie

Nicoleta Milea

Lumea din vis a Poetului

Poetă, publicistă, critic literar, eseistă și traducătoare, Simona-Grazia Dima este o personalitate distinctă în mediul cultural contemporan, românesc și universal.

La o primă confruntare cu realitatea vie și distincția a creației Simonei-Graziei Dima, chiar și pentru lectorul avizat/ specializat, fără îndoială, se ivesc trudnice căi de pătrundere în estetica întemeiată pe reflexul cuvântului.

Erudita scriitoare nu se dezvăluie în continue ramificări ale Creației, unificând cerebralul și contemplativul cu plăcerea concentrării de idei și a cultivării spațiului de valori. Nimic nu se întemeiază pe speculații intelectuale. Totul este esența unei realități în sine a spiritului creator, dovadă de iubire pentru literatura autentică.

Acum, nu voi scrie despre cele două cărți recente, de eseuri și de critică literară, publicate simultan în 2021, pe care le-am primit de la autoare: „Pâinea și vinul vieții. Lecturi din poezii contemporane”. Editura Tracus Arte și „Inelul cărților. Comentarii critice”. Editura Limes, ci despre un alt volum, o antologie de autor, care a dobândit aura valorii chiar de la apariție: „Călătoria în petalele trandafirului”. Colecția OPERA OMNIA. Poezie contemporană. Iași, 2013. Editura Tipo Moldova, 876 pag. Este o antologie de autor a poetei Simona – Grazia Dima, pe baza unei selecții din primele unsprezece volume, deosebit de concentrate, publicate în perioada 1985 – 2011: „Ecuatie liniștită” (1985); „Diminețile gândului” (1989); „Șcara lui Iacob” (1995); „Noaptea romană” (1997); „Focea matematică” (1997); „Confesor de tigri” (1998); „Ultimul etrusc” (2002); „In cercul amenzi (O parabolă a poetului sub dictatură)”; „Fără trepte”; „Dreptul răni de a rămâne deschis” (2003); „La ora fulgerului” (2009); „Interiorul lucrurilor” (2011).

Poeme rafinate, subtile, scrise cu o minte ageră, cu o mână sigură, promotoare în arta cuvântului prin artă! Citindu-le,

recitindu-le, descoperim un stil riguros, cu o evidentă atenție la detalii. Trebuie să recunoaștem că, pentru înțelegere, e nevoie de o inițiere prealabilă în tematica și motivele fundamentale, în căutarea și găsierea drumului spre centrul operei.

În eseul introductiv, intitulat „Cuvânt înainte: o confesiune”, Simona – Grazia Dima își precizează etapele parcursului poetic. Este foarte importantă această mărturisire, pentru semnalarea conștiinței de pluralitate în subtextul ei și în laturile implicite ale esențelor, dar și în configurarea autenticului său Crez: „Cu sfială mărturisesc că niciodată nu am socotit că a venit timpul pentru o antologie de autor, în ciuda substanței destul de concentrate a celor unsprezece volume pe care le-am publicat până acum. O antologie semnifică, îmi pare, o devaluire a ceea ce ar trebui să rămână ascuns. Pentru a contracara impactul acestei dezvăluiri, ca și pentru a încerca o configurare unitară a sinelui propriu, îndrăznesc să mă întreb astăzi de unde a izvorât poezia mea, care îi sunt izvoarele. Am scris deja, într-un eseu, despre importanța reactivității la atmosfera unei anumite epoci, în speța aceea a anilor '80, despre sensul unui (poate surprinzător pentru unii!) revoluționarism ascuns al generării lirismului, care a depășit însă în cadrul epoci, răzvrătindu-se treptat (prin imagistică, prin primatul fanteziei!) față de limitele impuse de social umanului, spiritualității sale, în care am început să descifrez unica salvare. De-a lungul unor variate încercări ale destinului, considerarea oamenilor ca entități exclusiv sociale mi-a apărut, tot mai accentuat, meschină și neproductivă. Esența politicului și cea a gândirii sociale mi se revelau nu neapărat ca fiind nocive în sine, ci păcătuind prin reduționism, limitare, atunci când dese(m)nau individul prin noțiunile de succes sau eșec, ce-l situau ca simplu element pe o scală și-l defineau numai din exterior. A trebuit să vină era post-

revoluționară ca să înțeleg pe deplin că mare parte din tot ceea ce se întâmplase era și din cauza oamenilor, pur și simplu, dincolo de particularul sistemelor politice, fiindcă, la o analiză rece, trebuie să recunoaștem că nimeni nu ne-a împiedicat vreodată, nicio dictatură, nici un sistem, să fim buni, drepti sau generoși, dacă am fi vrut, onorând cu omenia noastră niște împrejurări date. Nu cuvinte mari, deci, ci un răspuns adecvat la o situație anume. Dezvoltarea omului nu e, până la urmă, una care s-ar petrece pe coordonate oficiale, ci reprezintă o evoluție interioară greu de descris ori de anticipat, foarte personală. Așa că nu am încetat să caut în interior virtualități (și virtuți) salvatoare.”

Și altfel spus, în „clipa epifanică” de la Suceava, mărturisește poeta, „își află obârșia toată poezia mea, cea clipă având meritul de a unifica prezentul și trecutul artei mele, ca un nucleu eteric ori o condensare a timpului, așa cum o sământă închide în sine copacul”.

Prima antologie de autor a Simonei-Graziei Dima, „Călătoria în petalele trandafirului”, este o împlinire a căutării lăuntrice, a conștiinței acute, a destinului individual, a ireductibilității creatorului la istorie.

Structura fundamentală a cărții - recreare continuă întemeiată pe omologii între diferite planuri ale existenței și asocieri mentale - dobândește un cod specific, alternativă la febra logosului cast ce îi caracterizează întreaga sa creație.

Raporturi statuate între gândire - trăire - cuvânt - consonează cu subtile resurse de sugestie: „La joaca fără glumă cu noaptea/ Brusc, m-am simțit lângă inimă iar/ o auzeam cum bate, și-atunci am știut:/ călătoria mea fusese doar pauza/ dintre două bătaii, un simplu suflu/ din marele dar. Nu se sfârșise. În brațele ei/ trandafirul înflora senin, rădea,/ se deschidea mai departe din mare.”

Univers, atmosferă, teme și motive sunt

potențate într-o complexitate de construcții polifonice. Poeta captează, organizează, comprimă stări ale ființei cucerite de patosul cunoașterii, indiciul uni acord cu formația sa umanistă și cu dominantele superioare ale acesteia: „In aerul exploziei, cercetez: e-ntreagă/ poezia? bombardamentul a distrus-o/ ori se menține în timpul săriturii/ pe creste noroioase, prin tranșee?/ O simt. Prin ea mi - azvârlu trupul./ cum fiarele și cascadorii sar prin foc/ cu tot cu blană, giulgi, bocanci./ Ciulinii mursecători ai pielii,/ reavânul mersului pe câmp/ îi desenează fără încetare steaua./ Și prizonierii de război o văd.” (E-ntreagă poezia?)

Distincția și originalitatea discursului poetic sunt puse în lumină, în modul cel mai fericit, prin simboluri ce gravitează estetic formele cuvântului, într-un flux neobișnuit de reprezentări, dovedind înconfundabila stăpânire a sensurilor lingvistice.

Preocupată de aspectele esențiale ale vieții, impresionată de solitudinea raporturilor care definesc ființa și esența umană, sensibilă la frământările vremurilor actuale, Simona – Grazia Dima își durează incandescent destinul de trudit în cuvânt.

Este demnă de toată admirația și aprecierea consecvența ideilor trăite din experiența directă a omului, a cărturarului, a poetei, a eseistei, a criticului literar, a traducătoarei, a publicistei, a filologului de excelență, în numele Creației!

A te apropia de esența operei sale înseamnă, înainte de toate, momentul de iluminare.

Alexandru Cazacu

Dincolo de gene

Un volum de poezie erotică inovativ prin formă și conținut este oferit cititorilor de către domnul **Adrian Lesenciu**. Cartea „gENEIDA”, apărută la Editura Școala Ardeleană în anul 2019 este scrisă în manieră secvențială, reușind un discurs liric modern având pilonii axați pe două eterne condiționări umane: istoria, privită ca o călătorie epopeică și dragostea ca o destinație caput mundi. Toate versurile sunt parte a unui întreg unde se utilizează legende formatoare fundamentale dar și importante referințe ale culturii clasice și contemporane.

Jocul de cuvinte ce oferă titlul volumului sintetizează întreaga aventură poetică și scopul acesteia, oferind deopotrivă deschiderea multiplă specifică oricărei demers literar. Precum eroul Eneas din lucrarea lui Virgilius ale cărui aventuri au ca ultim demers aflarea liniștii conjugale alături de Lavinia, la fel eul auctorial ghidat de genele iubitei și luminat de ochii acesteia, parcurge un traseu al formării marcat de borne istorice și decoruri flamboiante. Apoi, către final, ajunge la acel *sérénité du chose* al armoniei domestice: „istoria toată se rescrie/ pe genele tale lungi/ - stai! îmi zic în minte, eu sunt mai bătrân decât/ genele tale/ pentru că le pot gândi/ chiar dacă nu le văd marginea/ încovoată de greutatea istorie” (pag. 23)

Cartea este un bildungs-poem construit pe structură homerică, fiecare pagină fiind o

mică frescă cu rol bine precizat în ansamblul general. Tangibil și intangibil, real și imaginar, trecut și prezent se condensează dând senzația unui punct de intersecție continuă dintre lumi ce se apropie prin acumularea a tot ce este esențial și valoros în condiția umană. Iar în cele din urmă armonia și cea simplitate calitativă relevă zona de sprijin perenă a existenței: „genele tale lungi cât istoria/ ademenesc privirea/ lumina se ascunde/ eu tac/ un mic pește clovn înotând disperat într-un/ întuneric cu umbre rotitoare/ pești n-au cum să vorbească/ aici” (pag. 24) Adevărata miză a evenimentelor istorico-culturale percepută din prisma „celui mai iubit dintre pământeni” fiind dragostea. ca o sinteză a cunoașterii senzoriale și intelectuale.

Cititorul parcurge expunerea călătoriilor urmărind monologul poetului, parametrizat de chipul ghicit al partenerii, fiind astfel martorul unor căutări, regăsiri și mărturisiri la care aderă identificându-se în multe din trăirile scenariului deschis al poemului. Conform principiului expus de Toma de Aquino „Nimic nu este în minte care să nu fi fost mai întâi în simțuri” permanența veghe a genelor și implicit a iubitei fac ca versurile să conțină elemente intuite dintotdeauna. De asemenea există o relație specială cu timpul acesta devenind un adversar colaborativ cu al său „last and found” mereu

prezent în ADN-ul trăirilor „ochii mei fără gene/ plâng leșul cuvintelor ucise în floarea vârstei/ și până când lumina să pătrundă cu zgomot/ prin pânza sfâșiată a decorului de luptă/ o noapte păcloasă se lasă peste lucruri/ inundând în tenebre și conștiința” (pag. 30)

Se pot percepe energiile rezultate din asimilarea limbajelor și conținutul acestora, precum și din afecte rezultate din așteptarea întâlnirii cu iubita al cărei spirit tutelar este omniprezent.

Peregrinitatea în sensul eliadesc al eternei plecări și reîntoarceri precum și faptele ce se scriu și se rescriu conduc la o relație dintre om și vremuri de tipul celor două mâini din celebra gravură a lui Escher. „chiar și soarele mi-e este dator cu povestea asfințitului/ fiindcă soarele nu a asistat la atâtea/ asfințituri ale sale/ la câte am asistat eu” (pag. 26).

Încertitudini, senzualitate, frământări dar nimic panicard sau euforic. Doar ochii, ca un far, ce se relevă implicit într-un prezent, plin cu memoria unui bibliotecar-arhival, gestionează fluxul amintirii și un timp ce expandează senzațiile prezentului: „privirea ta ocolește lingura, privirea ta este înceșoșată/ și mă lasă să-not circular printre pete de ulei și/ carnea copiilor nenăscuți încă/ -o conștiință a conștiinței țipă pata ce nu se vrea pată/ lumină, cere cineva, nu văd

cine și două mâini/ mari iau rugăciunea în palme și pală/ privirea” (pag. 50)

Intregul text pare a fi o cronică unei campanii ce se reflectă-n oglinda privirii celei care înapoia genelor veghează mereu enigmatic, dincolo de aventurile pline de umbre și lumini ale epocilor dar și a celor care cred în misiunea fiecăruia în raport cu el însuși și mai ales cu celălalt. Acel celălalt, pe care se poate conta și care poate conta pe suportul tău retrăind cu ajutorul afectelor marile întrebări mai importante decât orice răspuns. Mai ales când înțelegi că destinația nu este decât o stație de tranzit pentru o nouă călătorie într-o iubire unde tonul elegiac se topește în reverie iar melancolia în ceremonial: „privirea noastră s-a restrâns/ ca-ntr-un câmp de bătălie/ cu praful copitelor ridicat în vâzduh/ cu soarele topit în cețuri/ câmpul privirii noastre s-a apropiat/ genele tale lungi s-au încolțit peste ale mele/ .../ aici s-a petrecut totul/ aici m-am petrecut/ aici este petrecerea noastră” (pag. 18)

În ciuda impregnării livrești, se evită idealizarea trăirilor, atingându-se acel punct în care cerebralul și senzualul se află în echilibrul stabil pe întreaga durată a discursului. Se poate lesne observa cum poemul nu este nici elegie nici adorație ci o formă elegantă de dialog cu aportul și sub oblăduirea aceleia, lângă care, vremea și vremurile, duc la efervescențe ale percepției realului și imaginarului. „rimelul înșăurii trecute s-a scurs în umbre și s-a/ micșorat treptat/ cearcăne au rămas doar înfrângerile/ memoria lor sapă tranșee, iubito, / tu, Lilith, coborâtă pe frânghia de ADN/ din care se fac odgoanele corăbiilor/ dinainte pregătite pentru marile descoperiri” (pag. 45)

Dincolo de orice comentariu referitor la maniera de a aborda un astfel de proiect, domnul Lesenciu cu acest volum, se situează fără dubiu, într-o avangardă a modului de elaborare a poeziei la începutul secolului douăzeci și unu.

Oaspeți la Caligraf

Mihaela Aionesei

Rodia și rodierul

Amurgul ne absoarbe
cu o gură avidă de trupuri
stelele cad pe așternutul verde
pregătit de câteva mierle
n-ai cum să te împotrivești
când fluturii tropotesc
să scuture pământul de flori
sechestrați într-o amintire
fără leac vom călători îmbătați
de aroma de rodie
bănuita a buzelor împreunate
un elixir al zeilor
interzis pământenilor
din care vom gusta
până la îndestulare
în visul nocturn ce
ne băntuie până la

Abandonare

Fii tu pentru o clipă
inima mea în inima ta uitată
privirea aproape pierdută
dincolo de galaxii
mâna care iubește tot ce atinge
pentru că într-o zi de toamnă
ai lăsat să-ți scape în palmă sărutul
ca un fluture valsul meu
pe fruntea lunii
ca o candelă aprinsă
mersul tău înaintea furtunii
să ne lăsăm cuprinși
doar când ne vom simți
de mistuirile dintâi

Aproape stinși

Inima mea – o rodie
cu șase sute treisprezece rubine
strânse ciorchine
din ele țâșnesc licori amețitoare
să bem împăcați moartea aceasta
curând vom aluneca
pe drumul mătășii
înfașurați în mantii roșii
nu te teme
închide ochii.
vom învăța să locuim
în tăcere
într-o singură inimă
a mea sau a ta
nu mai contează
nimeni nu ne va alunga din

Promisul rai

Să amânăm încă o toamnă
căderea în mirajul
acestei treceri prin noi
ca și cum am sta
în fața unui șemineu
cu câteva lumânări aprinse
savurând cel mai râvnit fruct
de pe vremea zeilor
dulce-acrișorul celor
șase sute treisprezece
boabe roșii sechestrate
în pereții albi
ne vor învăța răbdarea
de a ne savura
pe rând adâncimile
încet ca și cum am păși
pe umărul unui curcubeu
răsărit special
pentru a ne coborî
în apele tulburi
ale uitării de sine
în peșterile cu liliaci
ale temerilor noastre

asaltați de multul lăsat
cu generozitate la îndemână
ca raiul dăruit
primilor îndrăgostiți
pentru a ne pune
la încercare inimile
ispitite de parfum
suflă tu mai întâi să vedem
cine e coasta cine lutul
eu voi aștepta
în deplină liniște

Întruparea

Eu rodie, tu rodier
ne imblânzim pe rând
măinile cuprinse
de neastâmpărul verii
rănile cicatrizate
într-o floare de lotus
buzele pe care n-au înnoptat
fluturi însetați niciodată
teama de a sta deasupra flăcărilor
fără să ardem clipa
e o artă să știi dăru
și să-ți rămâi pe de-a-ntregul
pentru o dată viitoare
între noi șovăiala
e la fel de savuroasă
ca un pahar de rodie
băut cu înghițituri mici
într-o seară de mai
în sanctuarul inimii
acolo unde se desăvârșesc în taină

Fiorii amânatei iubiri

Să depășim întristerea
acestui sfârșit neașteptat pe scena vieții
înconjurat de spirite întunecate
niciun îndrăgostit n-a murit la fel
unii au luat otrava în doză unică
alții și-au prelungit agonia numărând
coastele în fiecare femeie
întâlnită pe stradă
doar pentru a se vindeca de

Unica lipsă

Azi desfac în două
rodia de pe masă
jumătățile izbucnesc în râs
de coacerea semințelor
număr și savurez stropii rubinii
continuă să numeri și tu
la capătul fructului
mă vei găsi cu toate
camerele inimii deschise
să împlinesc amurgului soarta
tu RODIE eu RODIER.

Marieta Cristian

Acasă...

Plecăm continuu.
Rătăcitori prin alții și prin noi
dorim să ne întoarcem
dar nu mai știm unde-i „acasă”.

Visăm doar și-ncercăm
s-aflăm o cale.
Șoptim ca Aladin:
„Sesam, deschide-te!”
Din peștera întunecată
ca într-un joc de puzzle
se luminează câte-o piesă
și-ncepem
să reconstruim
ce credem noi
c-ar paradisul (pierdut!...)

Timpul-copil frisonând într-o bancă
scrijelind pătimaș bastonașe
ca niște firave,
stâlcite semne de-ntrebare.
Un univers se-nchide încifrat
pentru eternitate în semnul
pus retoric de-o-ntrăgă omenire
în mintea de copil

Tunetul stins după ploaie
gemând ca un buciom bătrân
din ce în ce mai departe

Verdele crud izbucnind în potop
din mirosul de fân proaspăt cosit

Veșnicia cuibărită-n troienele siberiene
ce și-au făcut popasul de curând în noi ...

Se sting și se aprind
în mine ecouri de „acasă”...

Vântul înfuriat bătând în geamuri
cu frunzele uscate devenite
ace de ceasornic dereglat
cu-alarma pusă a plecării

Un clinchet de colindă răsunând
în gerul picurat
secundă de secundă în noi

A fi sau a nu fi

În sfârșit, am ajuns!
Trebuie să vă mărturisesc:
Eu, Timpul, nu am timp de nimic!
La orice spectacol
(Credeți-mă pe cuvânt,
mă depășește numărul)
Ajung cu întârziere...

Am pierdut big-bangul
(Asta nu se pierde)
De fapt sunt un mare „perdant”
Pierd tot
Lumea îmi alunecă printre degete
Irevocabil
Ireversibil
Nu am venit să mă distrez.
Oricum nu s-a sfârșit Nimicul!
Uite colo:
Un scamator
Un panglicar
Scoate dintr-o pălărie
ca o pâlnie-ciudată
chiar și pentru mine
(Un fel de spirală
care urcă și cântă
ca o vioară...nebuună și ea)
Planete, galaxii, jocuri de artificii
Din când în când câte un soare
Sau o lună palidă
sau alta lună plină...

Mă voi retrage!
Va trebui să străbat
toate acestea spre ieșire...

Aș vrea să strig „Opriți timpul!”
Dar nu pot
Ăla sunt chiar EU!
Va trebui să plec în propria căutare
.....
Și scamatorul care mai scoate un șir
Și amfiteatrul
care palpită și crește întruna
Și muzica sferelor
care îmi ticăie cunoscut
E ritmul meu
Tic-tac-ul meu
Sunt sau nu sunt
A fi sau a nu fi timp!?!...

Obsesii

Ninge?
Chiar ninge!
Copilul din noi delirează.
Ninge din nou
Dar ninge ciudat
Peste sori și comete.

Ninge frenetic prin euri speriate
Ninge prin noi
adormiți în iubiri perimate

Ninge bezmetic în mine
Ninge pe față și ninge pe dos
Ninge-a-nălțare
Și ninge întors

Ninge pe-o clipă fugită
din vechiul
și obsedantul tic -tac
pe-orbite scăpate din frâu
pe scrisul încă nescriș
pe cuvântul dospit
în aluatul tăcerii
copt la foc blând
rumenit cu răbdare
în jarul mocnit.

Ninge pe drumul spre mine-
poteca bătrână - adormită subit.
Ninge pe vise-ngropate-n uitare
Ninge smerit

Pe suflet se-așterne
polei în strat gros.
Imposibil să faci vreo mișcare.
Circulați cu prudență
Sau mai bine deloc!

Ninge-n clepsidre
și-ngheață nisipul curgând dantelat.
Ca-n peșteri ciudate
adorm în gesturi de brațe
întinse patetic
rostind pentru ultima dată
scrășnitul tic -tac.

Ninge-a prezent
sau ninge-a trecut
Ninge-n bătaie disperate
într-un zid nepătruns
ridicat din secunde
sortite să fie
împietrite-ntr-un vis

Ninge-a speranță
A dorință de tine
Ninge a vis de iubire
A floare de nufăr
Ninge-a parfum de sărut
A aripi în zbor
A cădere în sine
Și a regăsire...

Interviurile Caligraf

Gabriel Argeșeanu în dialog cu scriitorul Iulian Chivu

(urmare din pag. 16)

publicate la Craiova, în 2021. Însă, ceva mai înainte, tot în 2021, am publicat sinteza intitulată *Premise românești de filosofie liminară*, un omagiu în idei adus folclorului, viziunilor cosmogenetice românești, orizonturilor vieții după spiritualitatea noastră populară, adevărate prolegomene de filosofie etnică. Prin această carte, care rămâne aproape de sufletul meu, m-am despărțit de folclor, acea literatură minoră în care s-au exprimat toate valorile spiritului etnic românesc, absolut toate.

Iată că putem deschide deja discuția largă a valorilor morale pe care le-ați abordat în tot spectrul lor uman. Personajele din romanele dumneavoastră sunt oameni autentici: au păcate, dar caută izbăvirea; iubesc cu voluptate, dar trișează; pledează curajul, dar se tem; se îndepărtează de valorile umane, dar se întorc la ele, uneori plătind prețuri irecuperabile. Mă gândesc aici la Ariton, alias Toni, magistratul din „Angoasă și penitență”, la doctorul Rucăreanu din „Crepusul la Ullervad”, la profesorul Burdeanu din „Predat sau Teroarea absurdului”, la ciobanul Marcu din „Cenușa tatălui”, la personaje puternice din volumul de proză scurtă „Celălalt Ioan”: învățătoarea Salomeea („Imposibila despărțire”), doctorul Nisteanu („Rozariul cuvioasei Teodora”), profesorul Irimie („Ochii dascălului Irimie”) – un Socrate abandonat în singurătate, dar și Ioachim („Ceasul al treilea”), tripla ipostaziere a pacientului Ioan din nuvela care dă titlul volumului – toate, personaje care se relevă în trăiri psihologice, în drame ale lucidității cu ieșiri în angoase ale personalității, fie cu abandonări de sine în declin de nădejde sau prăbușiri schizoide. Ezitam între impresionism și expresionism?

Dacă cititorul ar avea răgaz să citească aceste cărți, indiferent în ce ordine, însă una după alta, ar vedea în ele o defulare de energii care au așteptat destul de multă vreme prilejul să iasă la lumină. Eu am observat asta și încă nu sunt gata să mi-o reproșez sau să admit că totul e un nevrotic *allegro vivace*, că relatarea se face cu sufletul la gură, cum se zice, după chipul și asemănarea mea. Unii critici au observat densitatea romanelor mele, de unde și ritmul lor alert în care își derulează faptele cu naturalitate.

Nu mi-am propus să creez nici structuri epice novatoare, nici simboluri, nici tipologii, însă am dat șansa oricărui personaj de a deveni, de a împlini un anume destin în sensul căruia să se deplaseze oricât ar vrea să se redrezeze – fiecare alunecă cu seninătate pe firul epic, fără presimțiri, pe toboganul vieții sale: cazul doctorului Rucăreanu din *Crepusul la Ullervad*. Fiica lui, de pildă, se descoperă,

dar rămâne în ținuturile reci ale Nordului, ca fire caldă, sentimentală, abia după ce reface drumul pe care îl parcursese doctorul în căutarea libertății profesionale fără să bănuiască vreodată că lumea libertății are totuși capcanele ei. Le cade victimă inocentă și pierde în reveriile sale pictând cu nostalgie pe malul unei ape întunecate, însă cu gândul la un râu de munte din satul său muscelan. Sunt acolo și destule dulcigării care dau bine la emoții.

Ariton Vlădescu, magistratul sobru, demn, din *Angoasă și penitență*, alunecă în capcana unei iubiri înflăcărate, dar pasagere și păguboasă, cea cu Roby, dar se defulează într-o alta, îndelung amănată, cea cu Ruxandra, crescută sub ochii lui, și de care se bucură destul de târziu. Cazul profesorului Burdeanu, din *Predat sau Teroarea absurdului*, pe care l-a analizat foarte bine, cu har și cu atenție critică Ladislau Daradici, este unul mult mai special, cu toată facilitatea lui aparentă.

Asta am ținut s-o izbutesc – aparența facilului, a banalului domestic – și cu ea am înșelat chiar atenția unor critici, dar cred că nu mi-am înșelat și cititorul care se regăsește în toată povestea profesorului fie direct, fie indirect. Majoritatea prozelor mele ridică probleme de conștiință, însă nu lipsesc nici episoade palpitate de viață, de dragoste, idile juvenile, viața de familie, banalitățile, relațiile interumane în toată varietatea lor – toate însă converg în conștiință. Nu găsesc deloc aici nici expresionism, nici impresionism – am scris după cele mai uzuale modele clasice ale prozei românești care totdeauna au fost gustate de cititorul român dacă nu s-a grăbit. Ori, aici este problema – graba cititorului ce nu-i poate fi reproșată lui, ci ritmurilor halucinante ale vieții. Eu am scris cu un cult sacru al cărții, cartea aceea din copilăria mea care mi-a lipsit și pe care am căutat-o neîncetat. Și acum am cărți care îmi lipsesc, cărți care mi-au lipsit toată viața, dar și cărți pe care le am fără a găsi totuși răgazul și tihna să le citesc cum se cuvine.

Despre cărțile dumneavoastră au scris critici cu nume mai puțin sonore, au scris scriitori, jurnaliști...

Pe scurt, au scris cei care m-au citit și sunt printre ei profesori universitari, etnologi de marcă, esești de mare anvergură, pasionați ai genurilor abordate de mine, dar și diletanți, pizmuitori neobosiți... Eu nu am forțat mâna nimănui să scrie despre cărțile mele și nici mie nu mi s-a forțat mâna, deși au fost tentative, de aceea pot să cred zvonul că se poartă tarife pentru cronici, mai ales când scriitorii bat din pinteni să intre în Uniune cu orice preț.

Ați intrat târziu în Uniune și tocmai la o filială din Ardeal. Așa că, iar despre Ardeal ca despre o nostalgie.

Cred că puteam să intru în Uniune după ce am publicat prima carte, în 1988 sau măcar imediat după 1990. Dacă spun că am neglijat, nu mă crede nimeni. Abia când scriitorul și prietenul Stan V. Cristea mi-a sugerat asta, am făcut-o și am așteptat câțiva ani un răspuns de la Filiala București. Abia când un om pe care îl cunoșteam și el mă cunoștea doar din revistele pe unde colaboram (*Agero*, de la Stuttgart), m-a întrebat de ce nu sunt membru USR, i-am spus povestea cu așteptarea de la Filiala București; vorbesc de scriitorul Dumitru Velea. El mi-a cerut să trimit dosarul la Deva și de acolo a ajuns la Alba Iulia unde am fost acceptat, spre bucuria mea că, după mulți ani, revin cu sufletul în Ardealul tinereții mele, al debutului meu literar și al fetelor frumoase. Da, da. Am avut în toți acești ani de exil la mine acasă nostalgia Ardealului, unde am făcut, cum am mai spus, și armata și de unde am deprins multe obiceiuri legate de omenie, de etică.

Oricum, dumneavoastră, dacă nu intrați în Uniunea Scriitorilor, ați fi fost membru al Uniunii Ziaristilor Profesioniști.

Așa e. Ca fost jurnalist timp de 12 ani la *România liberă*, apoi în presa locală și puțină vreme în TVR, aș fi avut această alternativă. Aici este vorba despre o altă pasiune a vieții mele. Până în 1990 nu am putut să urmez Facultatea de Ziaristică din cauza originii nesănătoase, cum mi-a dat de înțeles o tovarășă de la partid – Stătescu parcă o chema. Am gustat totuși bucuria de a fi jurnalist absolut liber, după ce am absolvit cursurile postuniversitare ale Facultății de Jurnalism și Științele Comunicării, lucrând la unul dintre cele mai mari și independente ziare ale vremii, *România liberă*, cu opțiunea de a lucra în teren, nu în redacție.

Așa am fost martorul cu documente în presa scrisă centrală din 1993 până în 2005 al celor mai mari evenimente politice și al transformărilor sociale ale vremii. M-am simțit și m-am făcut util, mi-am testat capacitățile și conștiința în evenimente, între oameni și pentru ei. Mai apoi, cu unelele scriitorului, am continuat să văd spectacolul vieții și al contemporaneității, am călătorit în lumea cu vechi tradiții democratice și de libertate a spiritului, deci am perceput viața în toate ale ei, am iubit-o, am prețuit-o și, simultan, am trăit. Despre proiecte să nu mă mai întreb că la vârsta asta nu mai am proiecte; am început a treia oară un roman și nu sunt nici acum mulțumit cum merge. Poate nu-l voi termina niciodată. Dar am mai zis eu vorba asta, însă Dumnezeu mi-a îngăduit, mi-a dat răgaz. El totdeauna mi-a fost aproape. Dacă nu-mi rupe cumva gâtul ori condeiul, îl voi termina totuși – oricum, e vremea să-mi cam strâng jucăriile.

Revista revistelor

Trei aniversări

■ **Ana Blandiana 80.** În revista „România literară” (nr. 12/ 2022), Mihai Zamfir publică, sub titlul *Poeta prozatoare*, un text ce se alătură celorlalte articole și eseuri dedicate scriitoarei Ana Blandiana, la împlinirea a 80 de ani. Articolul semnalează, la un moment dat, faptul că, în cazul Anei Blandiana avem a face „cu o poezie bazată pe incompletitudine”, cum „a existat și la alți poeți români, la Blaga de exemplu, autor al unei poezii având la bază incapacitatea umană de a descoperi și de a formula adevărul”, iar la această „dificultate ontologică”, „Ana Blandiana a încercat să răspundă prin recursul la un alt palier prozodic, la poemul în proză”. Pe de altă parte, articolul subliniază că: „Mai mult poeți au scris concomitent poezie și proză poetică, însă nu sunt foarte mulți cei care să fi menținut ambele registre la același nivel. Unui Rimbaud sau unui Arghezi experiența le-a reușit, dar majoritatea autorilor au preferat doar una dintre cele două forme prozodice disponibile.” Însă concluzia este exprimată tranșant de autorul articolului: „Scriind poezie și proză poetică la același nivel înalt, Ana Blandiana se atașează grupului autorilor rimbaldieni. La capătul a aproximativ șase decenii de practică a literaturii, unicitatea traiectoriei Anei Blandiana se rotunjește acum vizibil, egală cu ea însăși, de la debut și până în anul 2022.”

■ **Gabriela Adameșteanu 80.** O altă scriitoare care a împlinit recent 80 de ani este Gabriela Adameșteanu, iar dintre articolele ce i-au fost dedicate, de pildă, în „Observator cultural” (nr. 1104/ 844/ 2022), ne oprim la cel semnat de Paul Cernat, sub titlul „Obsesia politicii, înțelepciunea vieții, adevărul prozei”. Criticul face mai întâi o mărturisire, spunând: „Nu pot asocia, cu nici un chip, vârsta de 80 de ani cu Gabriela Adameșteanu. Vocea, fizionomia, atitudinea, prezența publică, scrisul vădesc, dimpotrivă, o tinerete și o prospețime admirabil conservate.” Și adaugă apoi faptul că, și din punct de vedere generațional, încadrările scriitoarei sunt relativ dificile, fiindcă, deși are aceeași vârstă cu Ana Blandiana, „nu trece drept o autoare «șazecistă», ci, urmare a debutului întârziat, drept o «șaptezecistă» apropiată, sub anumite aspecte, de optzeciști”. În același timp, profilul prozatoarei se distinge și prin altceva. Și zice, apăsător, criticul: „Am mai spus-o: la nici una dintre prozatoarele noastre, dimensiunea istorico-politică (multă vreme considerată un apanaj masculin...) nu deține un rol atât de important și de intim asumat ca la Gabriela Adameșteanu. Ceea ce face însă din ea o mare scriitoare e calitatea complexă a instrumentelor cu care «decorțichează» experiențele uman-prea umane ale celor care suportă istoria: fie că e vorba de adaptați sau inadaptați, de elite sau de oameni simpli, de conformiști sau răzvrățiți. O proză realistă care complexifică, nu simplifică adevărurile. Nu dezamăgirea, nici scepticismul nu au ultimul cuvânt în mesajul acestor cărți, deși deziluzionarea, degradarea, eșecurile domină, ci rezistența tenace în pofida a orice; o morală a supraviețuirii demne, care nu renunță nici atunci când totul pare pierdut.”

■ **Horia-Roman Patapievici 65.** Revista „România literară” (nr. 11/2022), marchează împlinirea de către Horia-Roman Patapievici a vârstei de 65 de ani printr-o cronică, scrisă de Răzvan Voncu, pe marginea celui mai cunoscut volum al eseistului, „Omul recent. O critică a modernității din perspectiva întrebării «Ce se pierde atunci când ceva se câștigă?»”, publicat de Editura Humanitas, în 2020, în cea de a șasea ediție. Comentatorul ne atrage atenția că, „mai presus de toate, contemporanul nostru este un filosof sistematic, nu unul de sistem, așa cum Constantin Noica a încercat să fie”, iar cartea sa „este mai degrabă un spațiu de convergență și de sinteză ce se alimentează din mai multe domenii ale culturii și cunoașterii”. Dar iată, aici, o reflecție a cronicarului din finalul textului său: „Ca filolog și ca practician al literaturii (lipsit, carevasăzică, de cap filosofic), am fost sedus de limpezimea discursului și de transparența desenului rațional din spatele lui. Ca ins care, pe palierul său de gândire, s-a lovit de multe dintre perplexitățile care au generat această carte de vârf a culturii române, am fost cucerit de precizia cu care gânditorul asociază și corelează idei și fenomene aflate pe diferite paliere ale culturii și societății. Și m-am regăsit, de prisos să adaug, în sugestia necesității spiritualității, într-o calmă salvare a modernității de ea însăși.”

E. St. Caligraf

Manifestări la Biblioteca Județeană „Marin Preda” Teleorman

Biblioteca Județeană „Marin Preda” Teleorman, instituție aflată în subordinea Consiliului Județean Teleorman, a marca Ziua Internațională a Cărții și a Dreptului de Autor, Ziua Bibliotecarului din România și Ziua Internațională a Presei Libere.

La eveniment au participat reprezentanți ai administrației publice locale, ai instituțiilor de cultură, scriitori și publiciști, bibliotecari din bibliotecile publice din județ, reprezentanți mass-media, iubitori de carte.

Ziua de 23 aprilie marchează o sărbătoare a cărții și a profesioniștilor aflați în slujba sa, începând din anul 1995, când UNESCO a inițiat *Ziua Internațională a Cărții și a Drepturilor de Autor*. Zece ani mai târziu, în 2005, Guvernul României a declarat 23 aprilie Ziua Bibliotecarului din România, în semn de recunoaștere publică oficială a prestigiului unei profesii de importanță deosebită pentru cultura națională.

Regăsindu-se printre profesiile cele mai bogate în semnificații, cu o încărcătură emoțională, culturală și enciclopedică aparte, profesia de bibliotecar vorbește despre dedicare, despre vocație și despre energia creativă a oamenilor cărții.

Pentru că legătura care se stabilește între bibliotecari și utilizatorii serviciilor de bibliotecă este unică și deosebit de importantă, această profesie se bucură atât de respect, cât și de empatia

diferitelor categorii de public.

Sub semnul aniversării profesiei de bibliotecar a avut loc un atelier profesional în cadrul căruia au fost susținute următoarele comunicări:

• **E U R O P E DIRECT** în bibliotecile din județul Teleorman:

(Marinela Rușanu – bibliotecar, Biblioteca Municipală „Gala Galaction” Roșiorii de Vede);

• **Aurel Sergiu Marinescu (1929-2008). Itinerariile unei vieți:**

(Bogdan Cotruță – bibliotecar, Biblioteca Orașenească „Miron Radu Paraschivescu” Zimnicea);

• **Bătălia cărților - ediția 2022:** (Nicoleta Alexe – bibliotecar, Biblioteca Județeană „Marin Preda” Teleorman);

• **În lumea poveștilor - ediția 2022:** (Elena Iconaru – bibliotecar, Biblioteca Județeană „Marin Preda” Teleorman);

• **Prietenie ... pe o ... sfoară, Olimpiada de benzi desenate - ediția 2022:** (Livia Badea – bibliotecar, Biblioteca Județeană „Marin Preda” Teleorman);

Domnule Iulian Chivu, sunteți membru al Uniunii Scriitorilor din România la Filiala Alba - Humedoara și vă văd publicând cu predilecție în revistele din Ardeal. Se pare că sunteți deja asimilat acolo, judecând nu doar după „Almanahul” și după site-ul Filialei dumneavoastră, dar și după dicționarul doamnei Irina Petraș intitulat „Scriitori ai Transilvaniei”. Ați emigrat din spiritul literaturii teleormănene sau numai din spațiul ei?

O, nu! Mă duc peste tot mai întâi cu spiritul, cu ce mi-a dat Dumnezeu. Iar dacă există un spirit al literaturii teleormănene nu numai un spațiu al ei și eu am ceva din acest spirit, înseamnă că îl port cu mine peste tot, de la revistele de limbă română din străinătate până la revistele din Ardeal. Și apoi, eu nu cred într-un spirit teleormănean al literaturii, chiar dacă unii nu vor fi de acord cu mine; există literatură de limbă română, bună sau mai puțin bună, cu vocație națională, cu deschideri universale; există valoare sau, pur și simplu, nu există valoare.

Că aducem Teleormanul în literatură (poezie, proză, eseu) este onorabil de ambele părți. A făcut-o Marin Preda la nivel de excelență și a fost ajudecat la cel mai înalt standard de valoare al prozei românești, ori nu Teleormanul l-a făcut pe Preda nemuritor, ci arta lui. Constantin Noica are obârșia în Teleorman, însă opera lui l-a înscris în rândurile elevate ale filosofiei și eseisticii românești. Inceputurile mele etnologice se leagă, pe bună dreptate, de Teleorman (*Folclor din satele de pe Burdea*, de pildă), dar nu m-am sfiit să mă angajez în preocupări mai largi: *Cultură graului și al pâinii la români* – publicată în trei ediții, *Homo moralis. Mari paradigme etice și etosul românesc* – în două ediții, *Semioză și deictică semnului în credințele românești*, apoi *Studii și articole de etnologie*, eseurile mele, ba chiar și proza...

Folclor, etnologie, etnosofie, proză, critică literară, eseu...

Intuiesc ce vreți să spui. Dar viața mea a început bucolic, într-o lume profund rurală și morală, într-o familie cu sensibilități alese, o viață trăită în pasiuni culturale, într-un mediu legat de carte: eu am început școala după cei șapte ani de-acasă așa de liberi și fericiți și am terminat-o abia la 65 de ani, odată cu pensionarea, când am găsit răgaz să citesc cam tot ce nu putusem citi până atunci din varii motive. Așa am trecut dinspre folclor spre etnosofie și spre eseu.

Vă văd biblioteca și e clar că sunteți un bibliofil.

Da. S-ar putea spune și asta. În casa părintească nu am avut prea multe cărți. Adusese tata din armată câteva despre eroi grăniceri scrise în spiritul proletcultist al vremii; citeam orice pe atunci. Însă, cu perspicacitatea unui copil, am înțeles din discuțiile șoptite ale rudelor apropiate că „înainte” se scriseseră cărți bune. Dintre acestea, ajungeau la mine doar cărți de basme; unele erau publicate „înainte”, altele apăreau prin anii '50-'55 în colecția „Traista cu povești” – acestea nu ridicau probleme mari de cenzură. Abia ca elev în clasele primare mi-au căzut în mâini câteva cărți mai vechi pe care le primeam de la colegi fiindcă le împrumutam caietul meu să copieze tema după mine.

Erau cărți de prin podurile caselor bătrânești. Atunci am primit de la un coleg, făcută ferfeniță, cartea lui Gh. Dem Teodorescu *Poezii populare române*, ediție princeps. O avusese un bătrân care se ocupa de cetele de irozi. S-a pierdut sau a rămas acasă, la părinții mei; am acum ediția lui George Antofi, din 1985, republicată la o sută de ani de la prima ediție.

Interviurile Caligraf

Gabriel Argeșeanu în dialog cu scriitorul Iulian Chivu

„Viața mea a început într-o lume profund rurală și morală, într-un mediu legat de carte”

Primeam vechi manuale, păstrate de cei mai bătrâni, multe cu poza Regelui Mihai, cu Imnul regal și le ascundeam de mama și de tata că-mi rupeau foile cu poza regelui și cu Imnul. Înțelegeam că le era frică de ceva, dar nu pricepeam de ce anume.

Mai târziu, când eram în liceu, dacă vedeam vreo carte bună din colecția „Cele mai frumoase poezii”, făceam economii și o cumpăram; niște cărți de format mic, costa 4 lei bucata. Il rugam pe librar, nea Tudor, să-mi oprească un exemplar până strângeam bani; cea mai sigură sursă erau banii pe care mi-i da mama să-mi cumpăr vreun corn, vreun covrig, că nu totdeauna mâncam dimineața când plecam la liceu – era prea devreme, mai ales iarna. Îmi recomandau cărți bune, nou apărute în librărie, profesorul Anghel Gădea sau profesorul Eugen Delcescu. Mă remarcasem...

Odată, când mă duceam spre liceu, tot așa, dimineața, m-am întâlnit cu profesorul de matematică Marin Gădea, un om de o cultură rară, care mi-a recomandat cartea lui P.P. Negulescu *Geneza formelor culturale*, care apăruse prin 1934 și se reeditase de curând nu știu prin ce miracol: „Ai să înțelegi mai târziu de ce ți-o recomand”, mi-a zis profesorul și am cumpărat-o tot din micile mele economii – eu nu fumam în liceu. Și, într-adevăr, mai târziu am înțeles de ce a trebuit s-o cumpăr. Și cu toate că am fost un bibliofil, mi-au scăpat din mână două cărți bune; una era celebra carte de *teorie literară* a lui Wellek și Warren; i-am împrumutat-o în studenție unei colege, o sibiancă frumoasă de la fără frecvență, acum îmi pare rău de carte! Dar de, vorba aia: orbul de la toți și de la orbul nimeni?

Și aproape de cărți, să-ți povestesc o tristă întâmplare: Făceam armata cu termen redus la Zalău, într-un batalion de infanteriști sub comanda unui locotenent colonel pe nume Ion Săraru, am auzit că era frate cu scriitorul Dinu Săraru. Domnule, omul ăsta era un monument de bădărănie, un mitocan desăvârșit, aidoma unui celebru personaj al lui Bacalbașa. În batalionul ăsta erau numeroși profesori, artiști plastici, procurori, ingineri, avocați, cercetători. Eu eram mai apropiat de oamenii de literatură printre care de eseistul, criticul și traducătorul Marcel Corniș Pop, de un enciclopedist clujean Iuliu Brudașcu și de poetul Vasile Dan. Ei bine, lent-colonelul Săraru avea mania alarmelor la cele mai stupide ore din noapte. Și, cum eram infanteriști, trebuia să ieșim la locul de adunare cu tot ce aveam în dotare, inclusiv

cu valiza.

Ne adunam în spatele unei remize de transportoare blindate și așteptam în ordine să vină Săraru: alarma se rezuma adesea la controlul valizelor, când băga bocancul sub valiză și o răsturna să vadă ce dosești în ea. Ce puteam avea? Scrisori de acasă, ceva pâine uscată sau biscuiți de campanie și câte-o carte. Ei bine, asta îl înfură pe el cel mai tare – lua cărțile, „hrana pentru șobolani”, și le arunca, măcar de le-ar fi oprit pentru el. Lui Vasile Dan, mai târziu șeful FilialeiUSR Arad, i-a luat o *Istorie a teatrului* și cred că a sfârșit tot în crematoarele de gunoi alături de celelalte. Într-o zi i s-a înfundat cu unul care era propagandist, un profesor de istorie, am uitat cum îl chema, Traian parcă, dar nu mai știu cum. Din valiza lui s-au revărsat puzderie de decupaje din ziare, pe care nefericitul colonel le-a împrăștiat zeflemitor cu bocancul. Se întâmpla la o altă companie, mai departe de mine, dar am auzit că soldatul, vizibil nervos, pur și simplu a strigat: „Vă ordon să le luați de jos și să le puneți la loc!” Batjocoritor ca de obicei, dar vizibil surprins, Săraru i-a replicat cu bădărănia cunoscută: „Ce bă, s-a întors armata cu curu-n sus? De când ordonă soldatul ofițerului?” Soldatul i-ar fi zis: „Uitați-vă și vedeți ce e acolo!”. Ei bine, acolo erau, decupate din ziare, cuvântările lui Nicolae Ceaușescu pe care propagandistul le folosea la lecțiile lui de învățământ politic cu cadrele. Le-a strâns smerit ofițerul și, cu frica în oase să nu pătească ceva, a dispărut. Comandantul de la compania lor, comandantii de plutoane au stins conflictul. Pe vremea aia era posibil un final urât. Așa s-a potolit nebulul. Aveam și eu la mine un dicționar de estetică și am reușit să-l aduc acasă nevătămat.

Acum, dumneavoastră sunteți autorul mai multor cărți, dacă am numărat bine, 24. Tocmai pentru asta vă întreb de ce este neavenită întrebarea „care dintre ele ar fi cea mai bună”?

Autorul le iubește pe toate, precum, odinioară, sultanul își iubea nevestele din harem; pe toate laolaltă și pe fiecare în parte. Niciun scriitor nu scrie cărți mai bune sau mai rele, ci scrie pur și simplu cu gândul la o capodoperă, nădăjduiește în taină la glorie. În ce măsură reușește e o chestiune care nu depinde numai de el, ci de cititori și abia în mică măsură de critică.

Nu în mare măsură?

Nu! Critica, oricât ar fi ea de onestă, rămâne totuși circumstanțială, ca să nu mai spun că nu totdeauna e onestă și să nu mai spun că are slăbiciunile ei; roiesc criticii și cronicile favorabile doar în jurul unor. Herta Muller nu prea a fost în atenția criticii cât a scris în țară, dar după ce a plecat a fost nominalizată la Premiul Nobel pe care l-a și primit în 2009. Altfel, critica noastră i-ar fi minimalizat romanul *Atemschaudel* (Leagănul respirației), diminuându-i mesajul prin încadrarea vetustă în „literatura gulagului”. Tot așa și cu Paul Goma; a strălucit mai tare abia din afară.

Și dumneavoastră scrieți critică.

Așa e, dar eu scriu fără să uit vreodată ce spuneam mai înainte și nu am scris niciodată despre scriitorii în vogă – ei au clopotarii lor.

Dar ați scris despre Eugen Dorcescu, despre Iordan Datcu, despre Mihail Diaconescu, despre Adrian Munteanu...

Așa e. Numai că Eugen Dorcescu ar fi meritat, în poezie, onoruri mai mari, însă a fost omis și din lista canonicilor, Mihail Diaconescu poate că a scris proză mult și prea bine și a umbrat vanitățile altora, Iordan Datcu e incontestabil, cum am mai spus, patriarhul etnologiei românești de azi, iar Adrian Munteanu rămâne unul dintre cei mai buni sonetiști ai noștri dintotdeauna, cu sau fără voia altora. Iar când am propus vreo cronică despre cărțile lor la revistele mai cu ștaif abia a fost admisă de parcă li se făcea lor sau mi se făcea mie vreun favor. Îmi amintesc că am propus unei reviste pentru *elitști* o cronică a unei cărți semnate de Stan V. Cristea și nu a fost admisă. Nici nu am mai cerut vreo explicație ca să nu pun în dificultate pe nimeni; ar fi fost jenant să ni se spună că nici Cristea, nici eu nu suntem de interes pentru acea revistă. Așa o fi! Ba, mi s-a mai întâmplat asta la o revistă din Cluj, căreia i-am propus o cronică a unei cărți la fel de bune și tot așa am pățit. În altă parte, o cronică nu a apărut fiindcă cel despre care scriam nu era agreat de revista căreia îi propuneam textul. Și uite așa – dintr-ale criticii literare. Ori, ca să revin la întrebarea precedentă, eu scriu fără rabat de la conștiința valorii mai ales despre cei din „linia a doua”, care trebuie ajutați să strălucească numai când ai convingerea că au cu ce să lumineze. Sunt scriitori de real talent care, dacă nu li se dă o speranță, se pierd și e păcat. E convingerea mea și pot da multe exemple; despre unii dintre ei am scris și chiar dacă nu i-am ajutat cu nimic în ce li se cuvine, măcar i-am ajutat să creadă în ei și să nu deznădăjduiască. Unora le-am scris prefețe sau postfețe și s-au bucurat, iar eu m-am simțit onorat să o pot face. Să prefațezi o carte despre Eugen Dorcescu, de pildă, nu e puțin lucru; te onorează și te angajează cu explorarea întregii opere și a aprecierilor critice.

Esul v-a îngăduit, simultan, ceva în plus: reflectarea la nivel de idei a lumii, a valorilor ei, a marilor întrebări, a ezitărilor, a căutărilor, a bucuriilor și eșecurilor, a existenței, a Ființei ca diferență, a spiritului pendulator – ca să parafrăzăm titlurile a două cărți semnificative în eseistica Dumneavoastră.

Pentru mine esul rămâne limanul către care am navigat îndelung, punctul final al croazierei, *summa summarum*. Nu stăm acum să intrăm în detalii, fiindcă, dacă vrei, fiecare eseu comportă discuții aparte. Pentru apropierea tematică dintre ele, am realizat cele două antologii de autor: *Adevăruri sibilice* și *Orient și orientalism*, ambele

(continuare în pag. 15)

